

Kinas søken etter energisikkerhet

Beijings strategier i Kaspiregionen, Midtøsten og Afrika

Trond Holden

Masteroppgave i Statsvitenskap

Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

April 2008

Forord

I 2005 skrev jeg en semesteroppgave om Kinas oljediplomati. Dette inspirerte til temaet jeg valgte for denne studien. Masteroppgaven er nå ferdig og jeg ønsker å rette en takk til menneskene som har hjulpet og støttet meg gjennom prosessen.

For det første vil jeg rette en stor takk til min veileder, professor Dag Harald Claes, for uvurderlig faglig støtte og produktive veiledningsmøter (H-06/V-07).

Takk til familien min, Gro, Jens og Steffen for god støtte og at dere har hatt troen på meg. En ekstra takk til Steffen, Sindre og Ane linn for gode språklig innspill.

Sist, men ikke minst vil jeg takke min sparrepartner og forlovede Hanne. Uten din oppmuntring og støtte ville prosessen blitt atskillig tyngre. Takk for at du alltid er der for meg.

Innholdsfortegnelse

FORORD	3
INNHALDSFORTEGNELSE	5
1 INNLEDNING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	8
1.1 Problemstilling	9
1.2 Teoretisk tilnærming	11
2 METODE.....	14
2.1 Casestudium	14
2.2 Casestudie i form av strukturert fokusert sammenligning	15
2.3 Data: validitet og reliabilitet	15
2.4 Disposisjon	17
3 TEORI.....	18
3.1 ENERGISIKKERHET	18
3.2 Tre tilnærminger til energisikkerhet.....	19
3.2.1 Strategisk.....	20
3.2.2 Markedsbasert	21
3.2.3 Institusjonell multilateral	22
3.3 Den teoretiske debatten om Kinas fremmarsj	24
3.4 Realismen	26
3.5 Økonomisk liberalisme og liberal institusjonalisme	28
3.6 Liberal institusjonalisme versus realisme: institusjonalisert eller bilateralt samarbeid?	31
3.6.1 Relativ versus absolutt vinning.....	33
3.7 Realisme versus økonomisk liberalisme: rollen til markedet.....	34
3.8 Liberal institusjonalisme versus økonomisk liberalisme	35
3.9 Empiriske forventinger.....	36
4 ÅRSAKER TIL ENERGIUSIKKERHET	38
4.1 Kinas “gå ut”-strategi (Zou Chu Qu)	40
4.2 Kinas multilaterale strategi: ASEAN+3 og APEC.....	45
4.3 Energisikkerhet og Kinas investeringsstrategier	47
4.3.1 Infrastruktur og logistikk: “Kinas Akilles hæl”	49
4.3.2 Rørledninger og strategiske oljereserver	50
4.3.3 Implikasjoner av oljeandeler i utlandet.....	51
5 KINAS STRATEGIER I KASPIREGIONEN.....	54
5.1 Kasakstan	56
5.2 Uventede problemer for Kinas relasjoner til Kaspiregionen.....	58
5.3 Shanghai Cooperation Organisation (SCO)	59
5.3.1 Energifaktoren i SCO	62
5.3.1.1 Reaksjoner fra Vesten.....	63
5.3.1.2 Motstridende interesser innad i SCO.....	64
5.4 Oppsummering	65
6 KINAS STRATEGIER I MIDTØSTEN	66
6.1 Bilateralt og multilateralt fokus.....	67
6.2 Amerikansk dominans.....	68
6.3 Iran	70
6.4 Saudi-Arabia.....	71

6.5 Oppsummering	72
7 KINAS STRATEGIER I AFRIKA.....	74
7.1 Sudan	75
7.2 Kinas “oljesafari”	78
7.3 Fokus på bilaterale politiske bånd: bistand og pakkeløsninger.....	80
7.4 Oppsummering	82
8 AVSLUTTENDE ANALYSE.....	84
8.1 Bilateralt samarbeid og Kinas forhold til markedet	84
8.2 Kinas tilnærming til multilateralt samarbeid.....	88
8.2.1 Institusjonalisert samarbeid: regionalt og internasjonalt.....	90
9 KONKLUSJON.....	96
LITTERATUR	100

“Safety and Certainty in oil lie in variety and variety alone”
- Winston Churchill-

1 Innledning og forskningsspørsmål

Kina har siden landet ble nettoimportør av olje i 1993 fått stor internasjonal oppmerksomhet på grunn av det økende behovet for energi. IEA predikerer at Kina vil gå forbi de fleste av OECD-landene i oljeforbruk og at olje vil telle for 26 prosent av landets totale energikonsum innen 2020. Fra 2000 til 2005 økte Kinas energikonsum med 60 prosent, noe som teller for nesten halvparten i økningen av verdens totale oljekonsum (Downs, 2006:6).

Kinas stadig voksende økonomi har utløst et stort behov for energi til å betjene den ekspanderende industrien og økonomiske veksten, og det har blitt gjort anstrengelser for å utvinne landets egne energiresurser. Kina klarer i dag å imøtekomme omtrent 90 prosent av energietterspørselen med nasjonale forsyninger (ibid.). I dag foreligger det planer om å effektivisere energiforbruket, og øke utvinningen og produksjonen av landets egne ressurser. Utviklingsplanene inkluderer områder som kull, gass, atomkraftverk, vannenergiverk og varmekraftverk. Så langt har ikke denne strategien gitt tilstrekkelige resultater. For å imøtekomme etterspørselen har myndighetene i Beijing satt sin lit til importert energi, hovedsaklig med fokus på oljeressurser. Kina importerer i dag nesten halvparten av oljen som landet konsumerer, og dette oljeunderskuddet ligger i hjertet av problemene som er knyttet til Kinas energisikkerhets problemer. Med mindre store nasjonale oljereserver blir funnet og effektivt utnyttet, er avhengigheten av eksterne oljeaktører en uunngåelig utvikling. Myndighetene i Kina har ikke klart å imøtekomme energietterspørselen med sikre forsyninger. Dette har ført til at landet har et energisikkerhetsproblem.

Før 1990-tallet importerte Kina det meste av sin olje fra Asia, men fordi etterspørselen har overgått tilbudet, har Kina blitt tvunget til å importere råolje fra andre kilder. Midtøsten er i dag Kinas desidert største leverandør av olje. Avhengighetsforholdet til denne regionen har fått stor oppmerksomhet hos lederskapet i Beijing (Beng og Li, 2005:24). Da det internasjonale oljemarkedet ikke er i stand til å møte Kinas etterspørsel, har Kina derfor iverksatt tiltak for å dele opp importkildene til å inkludere blant annet Afrika, Kaspiregionen og Sør-Amerika. Beijing har oppfordret sine nasjonale oljeselskaper til å etablere seg i utlandet ved å kjøpe opp og kontrollere oljefelt i oljerike regioner. Olje blir ansett som en strategisk ressurs og har blitt integrert i landets nasjonale sikkerhetspolitikk. Energisikkerhet har med andre ord blitt livsnødvendig for å opprettholde et miljø som bidrar til den økonomiske veksten. Myndighetene ønsker ikke å være avhengige av et lite antall produsentland og søker hele tiden å øke importkildene.

Kinas strategi med å dele opp importkildene til å inkludere mange av verdens konfliktområder har ført til negative reaksjoner fra vestlig presse og fra vestlige nasjonale myndigheter. Mange mener den kinesiske innvolvingen kommer på bekostning av regional stabilitet, og at den kinesiske fremgangsmåten i noen tilfeller truer energisikkerheten til andre land.

I likhet med Kina er EU og USA nettoimportører av olje, men i motsetning til Kina definerer USA og EU i større grad energisikkerhet i markedsbasert retning. Verdens oljekart viser i dag at en stor del av verdens oljeeksportører er organisert innenfor OPEC. Som en respons på oljekrisen i begynnelsen av 1970-årene har vestlige konsumallianser redusert produsentenes innflytelse på den enkelte stat. Det vestlige samarbeidet for energisikkerhet er formalisert i det Internasjonale Energibyrået (IEA). I møte med utpressing fra produsenter, kan IEA true med å frigjøre nasjonale lagre for å erstatte olje som er holdt tilbake på grunn av politiske årsaker. Dette politiske verktøyet forhindrer at utenrikspolitikken blir styrt av behovet for olje (Jaffe, 2002:116). Kina har enda ikke tatt skrittet med å inngå multinasjonale samarbeid i form av institusjonaliserte avtaler med andre konsumland, og har økt det bilaterale oljediokratiet til land i oljerike regioner. Men Kina har i økende grad innsett at energisikkerhet er et problem for hele verden. Derfor at Kina gradvis erkjent at løsningen på energigåten sannsynligvis er å finne i regionalt og internasjonalt samarbeid som inkluderer både eksporterende og importavhengige stater.

1.1 Problemstilling

For å opprettholde den høye veksten i Kinas økonomi kreves det store mengder energi. Kina har ikke tilstrekkelig kapasitet til å imøtekomme denne etterspørselen og Beijing må derfor se til utenlandske oljekilder. I takt med Kinas økende oljeimport, samtidig som verden opplever en periode med trange oljeforsyninger, er mange bekymret for at Kinas søken etter energi kan destabilisere det internasjonale markedet, og videre lede til politisk uro og konflikter rundt omkring i verden (Constantin, 2005:2). Jeg søker derfor å kartlegge ulike tiltak som Kina kan benytte seg av for å øke energisikkerheten. Jeg vil undersøke følgende problemstilling:

Hva kan forklare variasjoner i Kinas energisikkerhetsstrategi ovenfor oljerike regioner?

Hensikten med forskningsspørsmålet er todelt. For det første vil jeg analysere Kinas nåværende politiske og økonomiske tiltak for å oppnå økt energisikkerhet, og vurdere empiriske data som kartlegger denne politikken fra tre utvalgte regioner; Kaspiregionen, Midtøsten og Afrika. For å vise interaksjonen mellom energipolitikk og utenrikspolitikk vil jeg kartlegge og analysere Kinas involvering i de tre regionene. Hver case vil vise forholdet mellom energipolitikk og økonomiske anliggender på den ene siden, og utenrikspolitiske og politiske anliggender på den andre. Med utgangspunkt i det teoretiske bakteppet i kapittel 3 vil jeg forklare variasjonene i Kinas energisikkerhetsstrategier.

Oppgaven er avgrenset til betingelser og tiltak i utlandet i Kinas søken etter økt energisikkerhet, snarere enn indre tiltak i Kina. Jeg har valgt de tre casene fordi; (1) det meste av verdens olje- og gassreserver finnes i disse regionene, (2) Kinas olje og gassimport vil i fremtiden sannsynligvis øke fra disse regionene, og (3) de geopolitiske implikasjonene av Kinas involvering i energisektorene i Kaspiregionen, Afrika og Midtøsten vil være større enn i noen andre områder i verden. I tillegg har myndighetene i Kina definert den internasjonale energisikkerhetsstrategien, som ofte går under navnet “gå ut”-strategien, inn i tre konsentriske geografiske soner. Den første sonen omfatter Kinas “omkringliggende miljø”, som begrenses til Kinas landegrenser. Dette inkluderer Sibir, Sentral-Asia, Sørøst-Asia, og de maritime delene av Nordøst- og Sørøst-Asia. Midtøsten og den Persiske Gulf faller inn under den andre sonen, mens Afrika og den vestlige halvkule hører hjemme i den tredje sonen (Friedberg, 2007:23). Kinesiske myndigheter definerer den internasjonale strategien og tiltakene for økt energisikkerhet i et regionalt perspektiv. Dette er også en årsak til oppgavens utvelgning av caser.

”Region” er et mye brukt konsept, men sjelden definert. En snarlig begrepsavklaring er derfor på sin plass. I internasjonal politikk referer region til noe som er større enn staten, og kan bestå av flere stater og/ eller deler av stater. For at konseptet skal ha analytisk kraft må man spesifisere grunnene som legitimerer å skille ut en del av det internasjonale systemet fra resten (McGrew og Brook, 2000:68). Region er imidlertid et komplekst konsept og det er liten grad av konsensus angående konseptualisering. Jeg har valgt en generell definisjon som sier at en region er et geografisk delsystem, som identifiseres ved hjelp av delte karakteristikk, typen og graden av interaksjon mellom enhetene og delte oppfattelser mellom enhetene om at de utgjør en region¹ (ibid: 70-73). Den viktigste faktoren som imidlertid legitimerer

---

¹ For mer informasjon om regionkonseptet og den teoretiske debatten omkring ulike begrepsdefinisjoner referer jeg til McGrew og Brook, 1998:68-74)

regionsperspektivet i denne oppgaven er likevel forekomsten av olje. Forekomstene kan være samlet i enkelte land, eller fragmentert på tvers av landegrensene rundt omkring i regionen.

Denne studien skal også undersøke om involveringen i de utvalgte regionene faktisk fører til økt energisikkerhet for Kina. Jeg vil bruke realisme, økonomisk liberalisme og liberal insitusjonalisme som teoretisk bakteppe for å strukturere funnene i definerte kategorier. En sammenligning mellom regionene blir da mulig. Energisikkerhet er, som vi skal se i 3.4, et kompleks konsept og det er store variasjoner i hvilke faktorer som blir vektlagt i begrepsdefinisjoner. For å holde oversikt kan vi likevel ha en kortfattet definisjon i bakhodet;“ [energy security means] *the availability of energy at all times in various forms, in sufficient quantities, and at affordable prices*” (Bielecki, 2002:13).

Det eksisterer også ulike oppfatninger av relasjonen mellom energipolitikk og utenrikspolitikk. I Teorikapittelet vil jeg kategorisere de ulike retningene, og vurdere hvilke som fanger opp den nåværende kinesiske tilnærmingen. Fokuset vil være på Kinas bilaterale og multilaterale dynamikk med aktørene i de utvalgte regionene. Jeg søker da å vise hvordan Kinas utenrikspolitikk blir påvirket av reaksjonene og forholdet til andre stater.

Rent metodisk er dette en teorifortolkende casestudie. For å styrke oppgavens validitet og relibilitet, og unngå mange av casestudiets fallgruver, vil jeg i tillegg benytte *strukturert fokusert sammenligning* av casene. Jeg vil formulere empiriske forventninger i form av to hypoteser som analyseres systematisk i hver case. Dette vil standardisere datainnsamlingen. Denne metoden kartlegges i 2.2.

1.2 Teoretisk tilnærming

Realisme og liberalisme har tradisjonelt blitt brukt for det meste innen tradisjonell sikkerhetstenkning. Etter Den kalde krigens slutt har derimot nye problemstillinger dukket opp innefor sikkerhetsstudier. Det er derfor interessant å se hvilken forklaringskraft de tradisjonelle teoriene har på forholdsvis nye empiriske fenomener. I mitt tilfelle er dette energisikkerhet.

I denne studien har valgt realisme, økonomisk liberalisme og liberal institusjonalisme som teoretiske plattformer for å forklare Kinas nåværende internasjonale strategi for å oppnå økt energisikkerhet. For å forklare variasjoner i den kinesiske strategien mellom de utvalgte regionene vil jeg derfor knytte disse teoriene opp mot tre tilnærminger til energisikkerhet.

De to liberale skoleretningene og realismen deler i utgangspunktet mye av det samme verdenssynet, men vektlegger ulike aspekter ved energisikkerhet. Realismen fokuserer ofte på forsyningssiden ved energi, mens økonomisk liberalisme legger vekt på kostnadsaspektet ved energisikkerhet. Realister anser olje som en strategisk ressurs fordi tilgangen til petroleum er nært knyttet opp til staters oppfatning av egen og andres makt. Gjennom realismens briller blir energisikkerhet sett på som en kamp for å kontrollere oljekildene. Realismen vil derfor knyttes opp mot en strategisk tilnærming til energisikkerhet.

Økonomisk liberalisme vektlegger at olje er som hvilket som helst gode i det internasjonale markedet. Hindringer til frihandel mellom statene burde fjernes for å øke tilgangen til energi (Christiansen, 2007:12). En viktig forutsetning er at aktørene deler interessen for å opprettholde markedet, uavhengig av andres vinning. Kompleks avhengighet og viktigheten ved internasjonale institusjoner er derfor sentrale teoretiske antagelser ved energisikkerhet. Dette perspektivet knyttes derfor opp mot den markedsbaserte tilnærmingen til energisikkerhet.

I tillegg til de to foregående tilnærmingene, har jeg valgt bygge videre på liberal institusjonalisme, for å konstruere en institusjonell multilateral tilnærming til energisikkerhet. Olje plasseres i en mellomposisjon på dimensjonen om hvorvidt ressursen er en strategisk ressurs eller et markedsgode. Med andre ord er olje en strategisk ressurs, som uproblematisk kan omsettes på markedet. Tilnærmingen vektlegger også at man kan sikre seg tilgangen til olje best gjennom samarbeid med andre stater. Det er altså ikke en nødvendig motsetning mellom varens strategiske egenskaper og den bilaterale realistisk inspirerte strategien.

I kapittel 3 vil jeg kartlegge teoriens grunnideer og kartlegge forskjellene mellom dem. Jeg kan da fremsette argumenter som er relevante med hensyn til energisikkerhetsproblematikk. I sum vil dette skape et teoretisk rammeverk for de tre tilnærmingene, som vektlegger ulike dimensjoner ved Kinas energisikkerhetsstrategier. Men først skal jeg begrunne studiens metodevalg.

2 Metode

Oppgaven er strukturert som en teorifortolkende casestudie. Analysen er teoritestende fordi jeg sammenligner empiriske funn i casene, med teoretiske forståelser i internasjonal politikk. Jeg vil sammenligne graden av kinesisk tilstedeværelse i de utvalgte regionene og kartlegge Kinas energisikkerhetsstrategier. Gjennom teorien kan jeg ta stilling til om strategiene varierer mellom regionene og vurdere om tiltakene er fruktbare i veien mot økt energisikkerhet.

Datainnsamlingen er intensiv, og er ikke basert på systematisk innsamling av ett tallmateriale. Datainnsamlingen er basert på virkelige hendelser, og ikke kontrollerte eksperimenter (Hellevik 1999).

2.1 Casestudium

Det finnes mange ulike tilnærminger og varianter innenfor kvalitativ metode. Denne oppgaven er en teoretisk fortolkende casestudie. Jeg vil også bruke strukturert fokusert sammenligningsmetoden. Det er mange utfordringer knyttet til bruken av casestudier og metoden har implikasjoner for både teoriutvikling og teoritestning (George og Bennett, 2005:109-125).

Casestudier søker primært å forklare et begrenset fenomen. I motsetning til kvantitative studier som inkluderer flest mulig variabler og enheter, går casestudiefenomenet mer i dybden. Målet til kvantitative studier er i de fleste tilfeller generalisering, men dette medfører at lokale signifikante forskjeller mellom det som studeres kan bli oversett. Det teoretiske fortolkende studiet benytter etablerte teoretiske konsepter til å systematisere forskjeller og likheter for å forklare den avhengige variabelen (Kelly og Leland, 2007:15). I dette tilfellet betyr det at det er mulig å vise at stater med stor energietterspørsel, konfrontert i ulike miljøer, har en tendens til å handle etter visse mønstre, og at betingelsene for suksess kan variere mellom miljøene. Så lenge forholdene om delvis generalisering taes i betraktning, kan casestudiemetoden tillate utredninger om generelle empiriske forhold utover det spesifikke caset som er under lupen. Generalisering oppnås ved bruken av teori. Ved å bruke teori oppnås også ekstern validitet (Yin, 2003:28).

2.2 Casestudie i form av strukturert fokusert sammenligning

I og med at denne oppgaven delvis er en sammenligning mellom den avhengige variabelen og tre utvalgte regioner, eller caser, vil jeg gjøre noen grep med hensyn til komparativ metode for å forbedre casestudiet. Først er det imidlertid viktig med en kort forklaring på hva strukturert fokusert sammenligning egentlig betyr. I dette tilfellet betyr strukturert at forskeren formulerer generelle spørsmål som reflekterer forskningsobjektet, og at spørsmålene stilles under hvert av casestudiene for å guide og standardisere datainnsamlingen. Oppskriften tillater da systematisk sammenligning og innsamling av funnene i casene (George og Bennett, 2005:67). Metoden er fokusert da den tar for seg visse aspekter ved det historiske caset som er under lupen. Aspektet i dette tilfellet er Kinas energirelaterte aktiviteter i regionene.

Metoden var påtenkt til å studere historiske erfaringer og hendelser som fører til felles kunnskap om viktige utenrikspolitiske problemer. Utfordringen er å analysere ulike fenomener på måter som fører til forklaringer på hver case i mer komplekse teorier.

George og Bennett understreker at kvaliteten på casestudier har variert i årenes løp, og det har blitt rettet mye kritikk mot metoden. Rosenau skriver for eksempel at “*Individual studies may have made interesting contributions to knowledge, but a basis for systematic comparison was lacking* (Rosenau i George & Bennet, 2005:68)”. For å overkomme mange av problemene ved casestudier, kan en rekke krav identifiseres.

For det første må forskeren identifisere universet, eller gruppene og undergruppene av hendelser, som casene er eksempler på. Ett eller flere casestudier må derfor være eksempel på kun ett fenomen. I mitt tilfelle vil casene være et resultat av Kinas ulike energisikkerhetsstrategier.

For det andre vil et veldefinert forskningsobjekt og påfølgende forskningsstrategier guide utvelgingen og analysen av casene innenfor gruppen av fenomenet som er i fokus. Bennet og George understreker at caser ikke burde velges simpelthen fordi de er “interessante” eller fordi det eksisterer mye innsamlet data. Casestudier skal derfor bruke variabler som er av teoretiske interesse for årsaksforklaringer (George og Bennet, 2005:69).

Casautvelgingen i oppgaven ble begrunnet i 1.2, og er et resultat av kombinasjonen av teoretiske begrunnelser og empiriske realiteter.

2.3 Data: validitet og reliabilitet

En regel for å kvalitetssikre en studie er at man måler det en opprinnelig har tenkt å måle, og det med mest mulig nøyaktighet. Validiteten til de innsamlede dataene er det samme som

gyldighet eller relevans (Hellevik, 1999). Før å få høyest mulig validitet er det viktig med en begrepsavklaring omkring energisikkerhet og hvordan de empiriske forventningene skal operasjonaliseres. Det betyr at jeg må gjøre den avhengige variabelen målbar, kartlegge hvilke indikatorer som skal benyttes og velge empirisk data.

Jeg har valgt å analysere problemstillingen i lys av tre hovedteorier; økonomisk liberalisme, liberal institusjonalisme og realisme. Disse vil bli underordnet tre tilnærminger til energisikkerhet: en strategisk, en markedsbasert og en institusjonell multilateral tilnærming. Disse vektlegger ulike dimensjoner på hvordan stater kan oppnå økt energisikkerhet. Samsvaret mellom teori og empiri vil derfor gi oppgaven god validitet. Det er viet plass til definisjoner på sentrale empiriske og teoretiske begreper i kapittel 3.

Reliabilitet er et annet metodologisk hensyn som er viktig i forskning. God reliabilitet vil si at resultatene er til å stole på. For å sikre dette må man vurdere om dataene er behandlet slik at de fremstiller ting som de opprinnelig er og reflekterer virkeligheten. En velkjent risiko er at materialet bærer preg av forskerens eller forfatterens subjektive oppfatninger, eller at viktig informasjon er vridd på eller bevisst eller underbevisst utelatt. Vurderinger må også tas i forhold til om kilder er samlet inn til andre formål enn det jeg benytter dataene til. Ved å benytte strukturert fokusert sammenligning vil datainnsamlingen være standardisert, noe som til en viss grad kvalitetssikrer mot reliabilitetsproblemer.

Kildene som denne oppgaven er basert på er hovedsaklig sekundære. Det betyr at de empiriske dataene er samlet inn og i en viss grad tolket av andre. I og med at denne studien ikke er en historisk analyse, men snarere en analyse av hendelser som fremdeles pågår, må en være påpasselig i forhold til reliabilitetsproblematikken. Dette er særlig en utfordring i forhold til nyhetskilder, der analyseprosessen ikke nødvendigvis lever opp til standardene og kravene til vitenskaplig forskning. Jeg har forsøkt å kompensere for denne problematikken ved å bruke kildetriangulering; altså etterstrebe et bredt kildemangfold, og kryssjekke flere kilder når det viser seg mulig (Hellevik, 1999, Yin, 2003). I denne oppgaven er reliabilitetsproblemet mindre fordi jeg er opptatt av faktisk statlig oppførsel og påfølgende konsekvenser. Analyser av statlige intensjoner og utformingen av de politiske prosessene er derfor i liten grad aktuelt.

Det er også viktig å ta med i betraktningen at kildemangfoldet innenfor studiet av kinesisk utenrikspolitikk er svært begrenset. Det er nær sagt umulig å finne offisielle kinesiske dokumenter som fastsetter politiske strategier, og det er dermed vanskelig å finne dokumenter som omhandler kinesiske energistrategier (Speed, Li, Dannreuther, X:18). Jeg vil heller ikke fokusere for mye på offisielle kilder og hva kinesiske myndigheter har uttalt som politiske retningslinjer. En grunn til at denne studien i mindre grad fokuserer på dette er at

politiske strategier ikke alltid korresponderer med hva en stat foretar seg, og det er den faktiske atferden som er denne studiens fokus. Med andre ord skal jeg forklare forskjellene i Kinas energisikkerhetspolitiske strategi i ulike regioner. I likhet med Andrews-Speed (2002:18) vil jeg bruke deduksjon av Kinas handlinger og planer, for å analysere Beijings tilnærming til energisikkerhet.

2.4 Disposisjon

Det neste kapittelet vil gi analysen et teoretisk rammeverk som gjør det mulig å operasjonalisere energisikkerhet. Dette er en viktig forutsetning for å kunne utlede tiltak for økt energisikkerhet og gir meg muligheten til å teoretisk og empirisk måle den avhengige variabelen. Jeg vil presentere tre alternative, men også komplimenterende tilnærminger til økt energisikkerhet; en strategisk, en markedsbasert og en institusjonell multilateral tilnærming. I slutten av kapittelet vil jeg formulere empiriske forventinger til Kinas tilnærming til energisikkerhet i form av tre hypoteser. I kapittel 4 vil jeg kartlegge generelle karakteristikk ved Kinas energisikkerhet. I kapittel 5,6 og 7 vil fokuset skifte til casene hvor jeg beskriver Kinas strategier i Kaspiregionen, Midtøsten og Afrika. Kapitel 8 er en teoretisk analyse av casene. I det siste kapittelet trekkes trådene sammen i en sluttdiskusjon.

3 Teori

Behovet for energisikkerhet farger utenrikspolitikken til alle stater. I det tjuende århundre førte alle stormaktene en politikk som sikret tilgang til energi. Mangfoldet av bilaterale og multilaterale samarbeid, sikkerhetsallianser, internasjonale institusjoner, og det frie markedet var alle verktøy som stormaktene brukte for å øke sin egen energisikkerhet (Kalicki et al, 200:561). Liberalisme og realisme er store systemteorier, og er mest anvendte teoriene i studiet av internasjonal politikk, men det har i årenes løp blitt gjort få forsøk på å integrere energisikkerhet i de teoretiske rammeverkene. Energi gått fra å være lavt prioritert i nasjonal energipolitikk, til å bli en viktig hjørnestein i nasjonal sikkerhetspolitikk. I 1950-60 årene var det for eksempel overflod av billig olje på det internasjonale markedet og politisk innblanding fra stater glimret med sitt fravær (Claes, 2001:56). Etter oljekrisen i starten av 1970 årene og frem til i dag har stater derimot i økende grad vedkjent seg at energisikkerhet er for viktig til at fet utelukkende kan styres av markedsmekanismene. Årsaken er hovedsaklig at økonomisk utvikling ofte bremses ned av globale forstyrrelser i energitilgangen og indre uro i energieksporterende stater (Herberg, Strategic Asia 2005:340).

Hensikten med dette kapittelet er derfor å diskutere hvordan realisme, økonomisk liberalisme og institusjonell liberalisme tilnærmer seg energisikkerhet, og belyse forskjellene mellom dem. Det er derfor viktig å kartlegge de grunnleggende kjennetegnene ved disse teoriene før jeg kopler perspektivene sammen med de tre hovedtilnærmingene til energisikkerhet. I slutten av dette kapittelet vil jeg formulere empiriske forventinger i form av tre hypoteser som er forankret i de tre tilnærmingene til energisikkerhet. Tilnærmingene vil bli diskutert langs de ulike dimensjonene slik de er operasjonalisert i hypotesene. Jeg kan dermed undersøke om Kinas strategier varierer i de ulike regionene, samt forklare årsaken til dette.

3.1 Energisikkerhet

“Few important concepts have turned out to be as slippery to define as oil security”
(Edward Fried, 1998)

Energisikkerhet fører sikkerhetskonseptet lengre enn tradisjonell realisme og liberalisme. Derfor kan energisikkerhet inkluderes i den generelle debatten om hvordan sikkerhet burde defineres and hva som er de viktigste saksområdene i sikkerhetstekning (Kelly og Leland,

2007:24). Denne studien skal rette søkelyset mot den tradisjonelle forståelsen av begrepet. Liten tid blir viet på politiske og økonomiske tiltak innad Kina. Mitt fokus i oppgaven er hvordan Kina imøtekommer ytre betingelser ved å føre en aktiv utenrikspolitikk i oljerike regioner, og om disse strategiene varierer mellom regionene.

Konseptet energisikkerhet oppsto i kjølvannet av den stadig økende avhengigheten av olje. Tradisjonelt er hovedfokuset rettet mot olje, men det er også vanlig å inkludere andre energikilder som for eksempel kull og vannkraft. Kinesiske myndigheter vektlegger at stabile forsyninger av olje og gass er den mest sentrale faktoren i utformingen av en energisikkerhetspolitikk som er tilpassningsdyktig til stadige variasjoner i det internasjonale systemet (Lieberthal og Herberg, 2006:7). Fokuset i oppgaven er derfor på olje og gassressurser. Den økende oljeimporten har også aktualisert Kinas forhold til Afrika, Midtøsten og Kaspiregionen.

Bielecki (2002) definerer energisikkerhet som: *“the availability of energy at all times in various forms, in sufficient quantities, and at affordable prices”* (Bielecki, 2002:13). Det betyr at tilbudet samsvarer med etterspørselen i den globale økonomien, og at prisen er fastsatt av markedsmekanismen (ibid). Forstyrrelser i energiprisen eller forsyningslinjene vil derfor ha signifikante skadeinnvirkninger på et importavhengig land. Dette kan være nedgang i industriytelse, reduksjon i investering, økt arbeidsledighet, redusert konsumetterspørsel, lavere velferd, inflasjon og generell flyt av ressurser fra energiimporterende til energieksporterende land. I den politiske sfæren har det blitt argumentert for at energiimporterende stater stiller med dårlige forhandlingsutgangspunkt på grunn av avhengigheten i forhold til eksportstater, noe som påvirker fleksibiliteten og dynamikken i utformingen av utenrikspolitikken (Bielecki, 2002:14).

Alle stater søker derfor å utarbeide en politikk som har til hensikt å styrke sikkerheten til stabile energiforsyninger. Produsentland, som for eksempel Russland og Saudi-Arabia, fokuserer i større grad på tilbudsaspektet ved energisikkerhet (Eurasia group, 2006:13).

3.2 Tre tilnærminger til energisikkerhet

En importavhengig stat kan investere i en rekke tiltak for å sikre energiforsyninger. Disse kan kategoriseres enten som tiltak for å redusere sannsynligheten for forsyningsforstyrrelser eller som tiltak for å minimere virkningene av prisøkninger. Med andre ord en strategisk- og en markedsbasert tilnærming til energisikkerhet (Andrews-Speed et al, 2002:18). Man kan trekke paralleller mellom den strategiske oppfatningen av energisikkerhet, med realismen, og

markedsperspektivet med økonomisk liberalsime Constantin (2005:3-4). I praksis er ikke tilnærmingene gjensidig ekskluderende siden stater ikke tar i bruk enten en ren strategisk eller markedsorientert tilnærming. Det sentrale er snarere hvordan politikken passer inn på spekteret mellom tilnærmingene (ibid). Modellen fanger imidlertid ikke opp multilaterale institusjonaliserte tiltak som kan øke energisikkerheten. Den markedsbaserte tilnærmingen vektlegger til en viss grad multilaterale tiltak, men disse vurderes innefor rammene av det internasjonale frie markedet. Jeg vil derfor konstruere en ny tilnærming som inkluderer institusjonell liberalisme. Dette er et perspektiv som argumenterer for at samarbeid mellom stater er sannsynlig på tross av det anarkiske internasjonale systemet. Den fokuserer på tiltak som kan redusere sannsynligheten for forsyningsforstyrrelser.

3.2.1 Strategisk

Den strategiske tolkningen av energisikkerhet har historisk blitt nært knyttet opp mot staters evne til å føre krig, og definert med utgangspunkt i tilgangen til oljeressurser. Under oljekrisen i første halvdel av 1970-årene ble det klart at oljen kan brukes som politisk pressmiddel da OPEC for første gang brukte det såkalte oljevåpenet.

Den strategiske tilnærmingen argumenterer for at energisikkerhet kan oppnås hvis: (1) tilstrekkelige forsyninger kan støtte økonomisk utvikling, (2) allierte har den samme tilgangen, og (3) staten har midlene for å beskytte energiforsyningene hvis de blir truet (Constantin, 2007:8). Differensiering av forsyningskildene reduserer sårbarheten for forstyrrelser, som kan være alt fra naturkatastrofer til terrorisme og krig. I tillegg vil økt bruk av ulike naturressurser redusere avhengigheten av olje. Konsumenter innad i en stat foretrekker på sin side pris og tilgjengelighet som viktige aspekter. Den strategiske tilnærmingen sier at det er farlig å la markedet alene diktere energivalget fordi konsumentene vil se til de billigste alternativene, som igjen vil øke sårbarheten og avhengigheten til et land (ibid).

Som jeg skal belyse senere i oppgaven så følger myndighetene i Beijing i stor grad en strategisk tilnærming som inkluderer investeringer i utlandet, bygging av rørledninger, og utvikling av militære styrker som kan trygge forsyningsinfrastrukturen.

Med utgangspunkt i den strategiske tilnærmingen kan Kinas energisikkerhetsproblem spores tilbake til 1993 da Kina gikk fra å være en eksportør til å tre inn i rollen som netto oljeimportør. Kina ble nå avhengig av importert olje på grunn av at den nasjonale

produksjonen stagnerte samtidig som det årlige oljeforbruket i snitt økte med sju prosent (Constantin, 2007:9).

Den strategiske tilnærmingen vektlegger kombinasjonen statlige økonomiske tiltak med politiske tiltak for å oppnå energisikkerhet. Dette inkluderer statlig deltakelse i økningen av nasjonal energiproduksjon og investering i utlandet. Politiske forbindelser med energiekporterende land er viktig, og dette forholdet støttes av økonomiske tiltak som kan være alt fra bistand og investering, til salg av etterspurte varer og tjenester (Speed et al, 2002:18-20). Bielecki (2003) understreker at stater som følger denne tilnærmingen er mer opptatt av sannsynligheten for forstyrrende hendelser som for eksempel krig, snarere enn implementeringskostnader påført av markedet.

Kina har satt i gang tiltak og standardhandlinger for å redusere forpliktelsene til oljeimport. Eksempler på dette er byggingen av strategiske oljereserver, import fra flere sikre energikilder, handlingsrammer for utenlandsk investering i kinesiske energiaktiviteter, og utvikling av rørledninger innad i produsentlandet eller via land som har direkte forbindelse med Kina (IEA, 2002:8). Disse tiltakene skal jeg diskutere inngående i kapittel 4.

3.2.2 Markedsbasert

Den markedsbaserte tilnærmingen til energisikkerhet så dagens lys parallelt med nyklassiske økonomiske ideer i forbindelse med den økende oljeoverfloden i verden. Energisikkerhet knyttes opp mot økonomiske kostnader i forbindelse med plutselige forandringer i forsyninger eller prisøkning på olje (Bohi & Toman gjengitt i Constantin, 2007:10). Så fremt markedsmekanismene ikke svikter, tilsier markedstilnærmingen at statlige myndigheter ikke burde intervenere i energimarkedet. Statlig intervensjon begrenses til deling av informasjon mellom aktørene² i systemet, teknologiutvikling innen energisektoren og oppretning av strategiske oljereserver. Stater kan ved hjelp av regimer koordinere bruken av disse lagrene under perioder med akutte forsyningsproblemer. IEA er et eksempel på et slikt energisamarbeid.

Markedstilnærmingen vektlegger at politiske tiltak som har til hensikt å differensiere energikildene er poengløst (ibid). Begrunnelsen er at alle forbrukere i et globalt oljemarked blir påvirket av prisvariasjon på grunn av forsyningsforstyrrelser. Målsetningen om energisikkerhet går dermed gjennom økt integrasjon av nasjonale og internasjonale markeder,

---

² For eksempel stater, ikkestatlige organisasjoner, private og nasjonale energiselskaper.

og etableringen og vedlikehold av juridiske rammeverk som sikrer investeringer og oppmuntrer til multilateralt samarbeid.

Markedstilnærmingen fokuserer på nasjonale og internasjonale energimarkeder, og tiltakene har som målsetning å redusere risikoen for forstyrrende hendelser ved å forbedre effektiviteten til markedsmekanismene. De siste 20 årene har de økonomiske tungvektene i Vesten, som for eksempel USA, foretrukket markedstilnærmingen som langtidsstrategi (Dannreuther, 2003:201).

Kinas energisikkerhetspolitikk har siden midten av 1990-årene blitt karakterisert mer i retning av den strategiske tilnærmingen. Men Kina har gradvis blitt mer liberalisert, og tilpasset seg den økende energiavhengigheten, og i takt med nye realiteter har energipolitikken i små skritt beveget seg i retning av en markedstilnærming. Det spekuleres om denne trenden vil fremskyndes, spesielt etter at Kina ble medlem av WTO i 2001.

Det er imidlertid viktig å understreke at kinesisk energipolitikk fremdeles domineres av den strategiske plattformen, og markedstiltakene har til sammenligning vært begrenset i politikktutformingen (Dannreuther, 2003:201). Men ulike strømninger og forskningsmiljø innad i Kina har begynt å vurdere tiltak som har røtter i markedsplattformen. I en rapport utarbeidet av *State Council Development Research Center* (DRC, 2002)³ kartlegges ulike kinesiske tiltak som er påvirket av markedstilnærmingen: (1) utviklingen av forbedrede administrative og juridiske system i oljesektoren, (2) økt utvinning av nasjonale ressurser, (3) økt bruk av naturgassressurser, (4) økt samarbeid med oljeproduserende stater, (5) oppretting av strategiske oljereserver, og (6) effektivisering av oljeforbruket, altså bruke mindre energi på mer (DRC gjengitt i Constantin, 2007:13).

3.2.3 Institusjonell multilateral

Denne tilnærmingen kjennetegnes ved at energisikkerhet anses er for viktig til å overlates til markedsmekanismene. Markedet er ikke i stand til å sikre stabile forsyninger, så stater må selv iverksette tiltak som kan bidra med energisikkerhet. Dette betyr imidlertid ikke at stater kan oppnå økt energisikkerhet ved å følge en unilateral modell hvis hensikt er å etablere politiske og økonomiske bånd til oljeproduserende stater.

Den institusjonelle multilaterale tilnærmingen aksepterer mange av realismens antagelser, deriblant at det internasjonale systemet består av suverene stater og at det mangler

---

³ DRC er en konsulent og forskningsinstitusjon underlagt de kinesiske myndighetene. For mer informasjon: <http://www.drc.gov.cn>

en sentral håndhevelsesmekanisme. Kina vektlegger som vi har sett sikre oljeforsyninger, og er i mindre grad opptatt av prisaspektet ved energisikkerhet. Dette tyder på at Kina vurderer olje som et strategisk gode, snarere enn en vare som kjøpes og selges via det internasjonale markedet. I likhet med den strategiske tilnærmingen argumenterer den institusjonelle multilaterale tilnærmingen at den beste strategien er å sikre oljeforsyningene fra de hentes opp av bakken, til de transporteres tilbake til Kina. Den institusjonelle multilaterale tilnærmingen vektlegger imidlertid at Kina burde gjøre dette i samarbeid med andre stater som deler Beijings bekymringer for forsyningsavbrudd og oppfattelse av energisikkerhet. Dette betyr at geopolitiske saksområder veier tyngre enn økonomiske overveielser. Kina og land som deler mange av Kinas preferanser, må derfor institusjonalisere samarbeidet for å felles adressere energisikkerhetsproblematikken. Det betyr at energisikkerhet anses å økes ved samarbeid med andre, ikke i konkurranse med andre. Preferansene til Kina må derfor tilpasse seg interessene til potensielle samarbeidspartnere, snarere enn at Kina påtvinger andre sine egne og vise versa. Realismen vektlegger at slike institusjoner bare er redskaper for stormaktene, men denne tilnærmingen gir rom for at internasjonale institusjoner oppnår en selvstendig rolle. Internasjonale institusjoner kan opptre i form av konvensjoner, regimer og organisasjoner. Avhengig av graden av institusjonaliseringen, vil disse mekanismene øke informasjonsflyten, skape en felles plattform for utenrikspolitisk koordinering og identifisere felles interesser mellom partene i samarbeidet. Energisikkerhet og institusjonalisering henger derfor nøye sammen.

Kinas energisikkerhetspolitikk har siden midten av 1990-årene tradisjonelt blitt karakterisert i retning av den strategiske tilnærmingen, men Kina har i de senere årene iverksatt tiltak for å tilpasse energipolitikken, og utviklet mekanismer som er i samsvar med det internasjonale oljemarkedet. Tiltakene kan kategoriseres i den markedsbaserte leiren til energisikkerhet. I tillegg har Kina blitt i økende grad blitt integrert i internasjonale institusjonelle samarbeid i form av organisasjoner og regimer. Den multilaterale institusjonelle tilnærmingen har derfor fått økt oppmerksomhet i Beijing, og vurderes i økende grad som et alternativ til de tradisjonelle tilnærmingene til energisikkerhet. Det vil derfor være innefor denne oppgavens rammeverk å analysere disse tre tilnærmingene i Kaspiregionen, Midtøsten og Afrika. Ulike samarbeidsformer, rollen til markedet, forholdet mellom relativ og absolutt vinning vil alle være dimensjoner som jeg skal diskutere i forhold til de ulike tilnærmingene.

3.3 Den teoretiske debatten om Kinas fremmarsj

Den pågående debatten om implikasjonene av Kinas økende energietterspørsel og påfølgende kinesiske tiltak har skapt to teoretiske motpoler. Realismen anser Kina som en trussel for internasjonal fred og stabilitet, mens liberalismen betrakter Kina som en fredelig aktør som integreres i den liberale markedsorienterte verdensordenen. Det klassisk realistiske perspektivet betrakter Kina som en stat med klare hegemoniske ambisjoner som ønsker å utfordre den bestående maktbalansen og den amerikanskdominerte verdensordenen. Verdisystemet er ikke forenelig med vestens normer og regler for internasjonale relasjoner, og mange konkluderer med at den militære moderniseringsprosessen i Kina er motivert av ambisjoner om å rokke ved det internasjonale systemets status quo (Speed et al, 2002:72).

Som vi skal se i neste kapittel er liberalismen dominert av gjensidig avhengighetsteori, hvor hovedsynet er at Kina vil bli integrert i den globale markedsliberale økonomien og videre godta normene for akseptabel internasjonal politisk handlemåte og oppførsel. Fokuset i debatten har omfattet saksområder som Kinas militære opprustning, undertrykkelsen av menneskerettigheter og en svekket demokratiseringsprosess, og kravet om en Taiwansk forening med fastlandet og Kinas ekspansive ambisjoner i Sør-Kinahavet. Det er ikke før inntil nylig, nærmere bestemt da Kina ble avhengig av import av olje i 1993, at den stadig viktigere energidimensjonen har blitt inkludert i debatten (Liao, 2002).

Realismen anser Kina som en økende trussel og ser den kinesiske energistrategien i sammenheng med det diplomatiske forholdet til Russland, et strategisk forhold som er motivert av antivestlige strømninger. Videre argumenteres det for at Kina bruker energi som et påskudd for å forberede et hegemonisk rammeverk i Sentral-Asia, og at den kinesiske utenrikspolitiske tilnærmingen til Midtøsten har en destabiliserende effekt på den regionale sikkerheten. I tillegg til disse elementene har opprustningen av marinen og det økte nærværet i Sør- og Øst Kinahavet blitt koblet til de potensielle energiressursene i områdene. Senere i oppgaven vil jeg argumentere for at den kinesiske opprustningen, våpenoverføringene til andre stater, tilløpsrettigheter for den kinesiske marinen ved havner i utlandet og forsvarssamarbeid med andre land, er tiltak for å sikre stabil tilgang til energiforsyninger i oljerike regioner.

Mer generelt har den asiatiske konkurransen om oljeressurser i Midtøsten, særlig mellom India, Japan og Kina, blitt betraktet som en mulig katalysator for regionale konfrontasjoner mellom de oljeimporterende statene og den eksterne sikkerhetsgarantisten USA (Speed et al, 2002:72). Kina vektlegger at transporten av olje fra Midtøsten langs de

sårbare maritime kommunikasjonslinjene tilbake til Kina kan være en mulig katalysator i regionale konfrontasjoner (ibid).

Med utgangspunkt i Kinas økte tilstedeværelse i Afrika, Sentral Asia og Midtøsten, kombinert med realismens fokus på at stater søker å bevare sin posisjon i forhold til andre stater, hevder mange at Kinas oljediplomati i disse regionene fører til et ustabilt geopolitisk terreng. Kinas “våpen mot olje”-avtaler med USA-fiendtlige regimer og forholdet til Russland er viktige aspekter ved debatten.

Den liberale skoleretningen har en annen innfallsvinkel på spørsmålet om hvordan energioverveielser kan påvirke utviklingen av geostrategiske forhold. I motsetning til realismen, argumenteres det for at energivariabelen kan promotere samarbeid og integrering. Det mer samarbeidsvillige og vennelige klimaet mellom Kina og Russland blir ikke betraktet som en destabiliserende motpol til den bestående internasjonale strukturen, men snarere tvert i mot. Energiforbindelsen kan skape en materiell plattform som vil redusere uvennskapet mellom de to landene, og dermed øke energisikkerheten for begge parter. Dette vil til syvende og sist resultere i sikkerhetsfordeler for begge statene, regionen og det internasjonale systemet generelt (Speed et al, 2002:72-73). Liberalismen sier dette vil fostre samarbeid, fordi preferansene til statene sammenfaller, og at dette vil føre til økt institusjonalisering mellom partene. Dette kan for eksempel komme til uttrykk i form av internasjonale regimer.

Jeg vil, i likhet med Jaffe (2005), ta for meg argumentet om at et bredere multilateralt energisamarbeid vil være en naturlig og nødvendig respons til den felles asiatiske bekymringen for usikkerheten omkring stabile oljeforsyninger fra Midtøsten. Ambisiøse forslag om å utvikle et rørsystem for olje og gass i nordøst Asia er et eksempel på dette. Dette elementet ved Kinas energipolitikk vil bli diskutert inngående i kapittel 5. Den liberale skoleretningen vektlegger at energivariabelen og Kinas oljediplomati vil forbedre Kinas turbulente forhold til USA og stater i Kinas nærområde. Teorien hevder at Kina blir en mer ansvarlig aktør i internasjonal politikk, i takt med at landet blir mer avhengig av eksterne aktører. Noen teoretikere sammenligner implikasjonene ved energisamarbeidet i Sentral-Asia med effekten av det økonomiske samarbeidet med kull- og stålindustrien i Europa etter den andre verdenskrig, og hvordan dette skaper et avhengighetsforhold mellom statene. På samme måte kan oljeavhengigheten i det øst Asiatiske “teateret” vil virke som en katalysator for å overkomme kulturelle, geografiske og politiske skiller og forskjeller. Swanstrøm (2005:81-99) vektlegger for eksempel, at dynamikken mellom statene i Nordøst og Sentral-Asia og de sammenfallende energiproblemene viser potensialer for en olje- og gassunion. Energisamarbeid erstatter da realpolitisk rivalisering og konflikt (Dannreuther 2003:198).

Dagens pessimistiske spådommer om Kinas fremtidige oppførsel reflekterer den dominante realistiske forståelsen av Kina som en stadig mer hegemonisk makt som søker å utfordre internasjonale normer, og regional og internasjonal stabilitet. Kinas energisikkerhetspolitikk blir sett på som et instrument som brukes til å styrke Kinas ambisjoner om å oppløse et vestlig status quo, og dermed utfordre det amerikanske hegemoniet. I denne sammenhengen argumenterer mange for at muligheten for en regional konflikt er overhengende fordi de andre stormaktene i regionen, som Japan og India, må importere mye av sine energiressurser.

. I tillegg kan hendelsene etter 11. september tolkes som styrkende for integrasjons- og avhengighetsdynamikken, fordi oljeimporterende stater deles en felles interesse i å promotere stabilitet i Midtøsten. *“It can also be seen as a further impetus to regional integration measures for energy cooperation so as to increase the degree of energy diversification away from the turbulent Middle East”* (Dannreuther, 2003:198).

Før jeg skal teoretisere mulige tiltak som Kina kan bruke for å øke sin energisikkerhet og forankre disse tiltakene i henholdsvis realisme, økonomisk liberalisme og liberal institusjonalisme, vil de neste sidene bli viet til å redegjøre for den teoretiske utviklingen av perspektivene.

3.4 Realismen

Den realistiske teoritradisjonen kan spores tilbake til Thucydides historiske beskrivelse av Peloponnesiske krig mellom Athen og Sparta. Allerede på denne tiden ble det beskrevet tre elementer som fremdeles er sentrale for den realistiske skoleretningen. For det første var statene⁴ ansett som hovedaktørene. For det andre var makt et mål i seg selv, eller et middel for å nå andre mål. Statene ble sett på som rasjonelle aktører. Moderne realister som Hans J Morgenthau, videreførte tradisjonen og rettet fokuset mot maktpolitikk som han senere kalte politisk realisme (Keohane, 1986:7-9).

Realismen i dag er ikke en enkeltteori, men sammensatt av mange forskjellige tilnærminger som gjennom årene har gjennomgått flere paradigmeskifter. Det største skifte kom imidlertid i kjølvannet av Kenneth N Waltz teori om internasjonal politikk. Dette skapte et rammeverk for nyrealismen (strukturealismen). Waltz fremhever at fokuset må flyttes fra menneskelig maktbegjær til å analysere staters interesser og utenrikspolitiske målsetninger utelukkende fra strukturelle egenskaper ved det internasjonale systemet. (Fermann, 2001:200,

---

⁴ Bystatene i antikkens Hellas

Robinson, 2001:327 i Hovi & Malnes). Realisme kan derfor kalles systemteori da den retter søkelyset mot egenskaper ved det internasjonale systemet, samtidig som den avviser forklaringer på enhetsnivå. Tilhengere vektlegger at styrken i teorien er det store prediksjonspotensialet med relativt lite data. Som vi senere skal se forklarer teorien staters atferd med utgangspunkt i forståelsen av relativ makt.

Det internasjonale systemet er et anarki bestående av suverene stater, hvor selvhjelp er det styrende prinsippet. Det vil si at det mangler en form for felles myndighet som kan kontrollere enhetene i systemet, og at stater kun kan forfølge sine mål ved hjelp av egne midler og avtaler som de kan skape selv, som for eksempel allianser. Dette er strukturdefinisjonen i nyrealismen (ibid.)

Det som skiller statene fra hverandre er primært fordelingen av maktressurser eller midler snarere enn funksjonsdelingen (Fermann, 2001:200). Waltz definerer makt som de kombinerte evnene til en stat, som inkluderer alt fra militære styrker til menneskelige ressurser. Makten gir staten en posisjon i det internasjonale systemet og bestemmer hvordan staten kan opptre i dette miljøet. Stater søker derfor å bevare sin posisjon i forhold til andre stater og har en overstyrende interesse i å opprettholde sin egen eksistens.

Videre vektlegger realismen at statene er den eneste relevante aktøren i internasjonal politikk, og at interessegrupper og internasjonale organisasjoner simpelthen er verktøy som de mektigste statene i det internasjonale systemet kan manipulere og bruke til fordel for sine egne interesser.

I realismens verdenssyn er stater derfor rasjonelle når de vurderer de beste midlene for å sikre fortsatt eksistens. Sikkerhet oppnås gjennom årvåkenhet i forhold til relative vinninger. På grunn av at alle stater søker å maksimere sin relative makt og sikkerhet er derfor andre stater en potensiell fiende, og tillit er et gode ingen stater kan spandere på seg.

Strukturrealister forklarer spennet av staters ulike utenrikspolitikk med forskjellene i- og fordelingen av makt og evner mellom aktørene. Dette forklarer hvorfor et land velger en annen sikkerhetspolitisk strategi for å beskytte seg mot de anarkiske systembegrensningene, enn en stormakt ⁵. Det som påvirker strukturen i retning av forandring er maktfordelingen mellom enhetene (Waltz i Keohane, 1986:105-6).

For å forklare at hvorfor stater ikke befinner seg i en "Hobbesiansk naturtilstand" og at stater foretrekker å ikke utfordre hverandre militært, inkluderer realismen

---

⁵ Små land vil søke allianser og engasjere seg aktivt i internasjonale organisasjoner for å begrense et våpenkappløp. En stormakt ville sannsynlig følge en unilateral strategi ved å øke sin militærmakt og eventuelt bruke den for å beskytte sine interesser. (Baylis & Smith, 2001:186)

maktbalansebegrepet som et analytisk verktøy. Fordi tillit er fraværende i realismens verdenssyn, er konsekvensen at avhengighet må unngås fordi, det gir utenforstående styresmakter en viss grad av kontroll over landets politikk og valgmuligheter. Dette begrenser en stats rammebetingelser *vis a vis* opprettholdelsen av nasjonal sikkerhet. Realismen fremhever at stater ikke opptrer i et vakuum, og de må derfor hele tiden se sine handlinger i sammenheng med reaksjonene til andre stater.

3.5 Økonomisk liberalisme og liberal institusjonalisme

I likhet med realismen fanger den liberale tradisjonen et vidt spekter av teorier, ideologier og filosofier som gjennom årenes løp har gjennomgått mange forandringer. Økonomisk liberalisme og institusjonell liberalisme utgjør imidlertid hovedperspektivene.

Det blir sentralt å klargjøre hvordan liberal institusjonalisme skiller seg fra den klassiske økonomiske tilnærmingen. Økonomisk liberalisme, slik den er formulert av Adam Smith og John Stuart Mill, er en tankeretning som fokuserer blant annet på menneskets rasjonalitet, medfødte rettigheter, og økonomisk politikk med utgangspunkt i *Laissez-faire*. Nyliberalisme som kommer til uttrykk i internasjonal politikk, blir ofte forbundet med nyliberal økonomisk tenkning med basis i effektiviteten av det frie markedet. På tross av mange likheter mellom økonomisk liberalisme og institusjonell liberalisme i internasjonal politikk, vektlegger de forskjellige saksområder. Økonomisk liberalisme forklarer at samarbeid er mulig, men er ikke i stand til å forklare *hvorfor* stater velger å institusjonalisere samarbeidet. Liberal institusjonalisme forklarer dette. Dette skal jeg vie plass til i kapittel 3.8. Nå er tilstrekkelig å kartlegge hva teoriene vektlegger.

Hovedtanken i økonomisk liberalisme er at når individer handler rasjonelt, utvikles markeder som produserer, fordeler og konsumerer goder. Markedene medfører at individer kan utføre nødvendige transaksjoner som kan øke velferden. Konkurransen i markedet sørger for at prisen på goder blir så lav som mulig, og dette fører til velferd for konsumentene. Dette betyr at markedet stimulerer til kollektiv økonomisk vekst, og maksimerer økonomisk effektivitet (Mingst, 2004:238).

For at markedene skal fungere effektivt, må økonomi og politikk i mest mulig grad skilles. Nasjonale myndigheter burde begrense aktiviteten til opprettholdelsen av orden og sikkerhet, og institusjonene burde legge til rette for frihandel og maksimere økonomisk samhandling (Mingst, 2004:238). Dette vi både garantere optimale priser og økonomisk stabilitet. I motsetning til institusjonell liberalisme, mener dette perspektivet at økonomi

fastslår politikk og ikke omvendt. Ideelt burde sfærene være atskilt. På det internasjonale nivået skal stater og internasjonale institusjoner oppmuntre til frihandel og ikke blande seg inn i plasseringen av goder som er fremsatt av markedet (ibid). Hvis dette kravet oppfylles vil det føre til økt avhengighet mellom økonomien til stater og dermed større økonomisk utvikling for alle involverte stater. Multinasjonale selskaper spiller i dette tilfellet en viktig rolle. Videre mener mange at økonomisk liberalisme kan føre til fred og stabilitet, og trekker kausale sammenhenger mellom gjensidig avhengighet og fred. Dette fordi det til slutt vil føre til at nasjonale forskjeller mellom stater blir borte og fordi det internasjonale markedet aksepteres av alle aktørene (Mingst, 2004:239).

Det foregående viser at konseptet om et internasjonalt system ikke er sentralt i økonomisk liberalisme. Det internasjonale systemet er mer en prosess snarere enn en struktur, hvor interaksjon oppstår blant forskjellige parter, og hvor aktørene lærer fra denne samhandlingen (Mingst, 2004:84). Staters sikkerhetsinteresser er fremdeles viktig, men økonomiske faktorer får større plass. En av hovedmekanismene i liberalismen er den komplekse avhengigheten mellom statene i det internasjonale systemet. Dette anses å ha sitt utspring i økonomisk liberalisme. Argumentet er at økende interaksjon på tvers av landegrenser øker avhengigheten mellom dem. Interaksjonen formaliseres i form av avtaler, hvor både stater og ikke statlige aktører er deltakende. Dette er særlig tilfellet i industrialiserte stater som er avhengig av import av goder, som for eksempel olje, og eksportmarkeder for egne produkter. Moderne avhengighetsteori har grobunn i tesen om at konflikt mellom stater i samme geografisk region er liten når de deler en felles interesse i handel og økonomisk samarbeid. Konflikt og krig er en dyr affære, og rasjonelle enhetlige aktører vil søke å unngå dette utfallet hvis det er mulig. Liberalismen aksepterer den anarkiske strukturdefinisjonen til realismen, men vektlegger samtidig at anarkiet kan temmes ved hjelp av bestemte mekanismer. Disse mekanismene er internasjonale institusjoner og regimer. Dette leder oss inn på det tredje teoretiske perspektivet i denne studien, institusjonell liberalisme, som forklarer hvorfor stater velger å institusjonalisere samarbeid.

Institusjonell liberalisme aksepterer mange av realismens antagelser om det internasjonale systemet, deriblant at det internasjonale systemet består av suverene stater og at det mangler en sentral håndhevelsesmekanisme (Keohane, 1989:10). Perspektivet søker å forklare *hvorfor* stater velger å institusjonalisere samarbeid på tross av den anarkiske strukturen til det internasjonale systemet, og fremhever viktigheten ved at internasjonale institusjoner, som er konstruert og formet av stater, legger til rette for gjensidig velgjørende politisk koordinering blant statene (Mingst, 2004:63).

Keohane (1989) sier at nyliberal institusjonalisme kun er relevant til det internasjonale systemet hvis to betingelser er gjeldende. For det første må aktørene dele noen gjensidige interesser som gjør at de tjener på samarbeid. Den andre betingelsen for den institusjonelle tilnærmingen er at variasjoner i graden av institusjonalisering utøver tilstrekkelig effekter på statlig atferd (institusjonell variasjon). Keohane sier derfor; *“If the institutions of world politics were fixed, [...] it would be pointless to emphasize institutional variations to account for variations in actor behaviour”* (Keohane, 1989:3). Det betyr at samarbeid er mulig, men avhenger i stor grad av institusjonelle ordninger.

Institusjoner kan defineres som bestemte formelle og uformelle regler og som fastsetter atferdsroller, innskrenker aktivitet, og skaper forventninger (ibid). Internasjonale institusjoner kan anlegge en av tre former: (1) internasjonale organisasjoner, (2) internasjonale regimer, og (3) konvensjoner. Internasjonale organisasjoner er opprettet av stater, og kan overvåke aktivitet og reagere med ønsket handling. Regimer er institusjoner med eksplisitte regler som er vedtatt av medlemsstatene, som skal gjelde for ulike saksområder i internasjonale relasjoner. Konvensjoner er uformelle institusjoner med implisitte regler og forståelser, som former forventningene til aktørene. Det gjør at aktørene forstår hverandre og kan hjelpe aktørene til koordinere atferden. Konvensjoner er viktige i forkant av etableringen av internasjonale organisasjoner og regimer (Keohane, 1989:5).

Internasjonale institusjoner hjelper aktørene til å definere interesser og hvordan handling skal tolkes. Det er viktig å understreke at økt institusjonalisering ikke nødvendigvis leder til større effektivitet. Effektivitet må adresseres ved kombinasjonen av teori og empirisk forskning (ibid:11).

Internasjonale institusjoner og regimer kan tilrettelegge samarbeid mellom stater ved å redusere de involverte risikoene, samtidig som de øker fordelene. Det vil si at krig og avtalebrudd blir mindre attraktivt. Liberal institusjonalisme antar at stater respekterer reglene til regimet, og avtalebrudd medfører både sanksjoner fra andre medlemmer og ekskludering fra de kollektive godene som regimet muliggjør. Det er imidlertid viktig å understreke at liberalismen erkjenner at effekten til regimer og internasjonale institusjoner er størst ved økonomisk samarbeid, og at stater generelt ikke vedkjenner egen fysisk sikkerhet utelukkende til andre stater. På tross av dette antar teorien at regimer og institusjoner i det lange løp vil medføre gjensidig avhengighet mellom medlemmene.

3.6 Liberal institusjonalisme versus realisme: institusjonalisert eller bilateralt samarbeid?

Liberal institusjonalisme og realisme har ulike teoretiske forutsetninger for at samarbeid mellom stater i det internasjonale systemet kan oppstå. Perspektivene vektlegger ulike rammebetingelser med hensyn til statenes preferanser, og muligheten for ulike typer samarbeid. Dette kapitlet skal kartlegge de ulike teoretiske forutsetningene til energisamarbeid mellom stater. Realismen vektlegger bilateralt samarbeid, som er relasjoner mellom to stater, mens nyliberalismen argumenterer for multilateralt institusjonalisert samarbeid for å øke energisikkerheten.

Realismen legger vekt på at energi, og da særlig olje, er av begrenset tilgang, og stater må derfor konkurrere om disse ressursene. I liberal institusjonalismens øyne vil institusjonelt samarbeid mellom rasjonelle aktører være veien å gå for å bryte med lenkene til det anarkiske internasjonale systemet. Dette vil lede statene inn i komplekse nett hvor gjensidig avhengighet og tillit blir normen. Så fremt et internasjonalt regime opprettes og virker over tid, i tillegg til at medlemmene er villige til å sanksjonere aktører som frafaller, vil den komplekse interaksjonen holde medlemme på plass. Effektiviteten ved et regime, og ulempene ved å utebli, vil jobbe i retning til å bli et stabilt forum.

Axelrod og Keohane (1986:226) definerer samarbeid som: *“cooperation occurs when actors adjust their behaviour to the actual or anticipated preferences of others”*. Det betyr at aktørenes preferanser og behov er grunnleggende for å skape et miljø som stimulerer til samarbeid. Det innebærer at samtlige aktører vurderer samarbeid som fordelaktig, og resultatet blir dermed gjensidig fortjeneste (Claes, 2001:4). Samarbeid er dermed ikke mulig mellom aktører som har entydige motstridende preferanser. I situasjoner hvor aktørene både har felles interesser, og interesser som står i et motsetningsforhold, kan samarbeid oppnås gjennom kompromiss og forhandlinger. Det dualistiske forholdet er beskrivende i situasjoner hvor Kina søker institusjonalisert samarbeid med andre stater. Som jeg skal vise i casene i de kommende kapitlene er Kina engasjert i mange varianter av institusjonalisert samarbeid for å oppnå økt energisikkerhet, men i de fleste tilfellene har det oppstått problemer, fordi aktørene har ulike definisjoner på energisikkerhet og ulike preferansesett. Uenigheten baserer seg i stor grad på hvilke tiltak som må iverksettes for å oppnå energisikkerhet.

I internasjonal politikk er dannelse og vedlikehold av internasjonale institusjoner gode plattformer for å fostre samarbeid. *“There is [...] ample evidence to conclude both that states have mutual interests and that institutionalization is a variable rather than a constant in*

world politics” (Keohane gjengitt i Claes, 2001:4). Gitt disse forholdene er samarbeid mulig, men det avhenger av institusjonelle ordninger.

Internasjonale institusjoner kan øke samarbeid på mange måter. For det første kan institusjoner gi nødvendig informasjon om preferansene til andre aktører i samarbeidet. For det andre kan internasjonale institusjoner skape forhandlingsplattformer som kan redusere transaksjonskostnader, og derfor effektivisere mellomstatlige transaksjoner. Slike rammeverk kan også koordinere aktørenes forventinger ved å etablere konvensjoner (Claes, 2001:5). For det tredje kan institusjoner forandre kostnads kalkuleringen til stater ved å bygge arenaer, som for eksempel et internasjonalt regime, hvor aktørene kan diskutere viktige saksområder. Arenaene kan også hjelpe statene med megling seg imellom og kontrollere om statene følger det avtalte regelverket. For det fjerde kan institusjoner skape kollektiv identitet, og videre påvirke statenes kollektive valgmuligheter (Claes, 2001:5). I tilfeller hvor Kina engasjerer seg i multilateralt samarbeid via internasjonale institusjoner vil disse elementene bli diskutert i caseanalysene.

Realister mener institusjoner reflekterer maktdistribusjonen i det internasjonale systemet og utøver liten effekt på staters atferd. Stormaktene lager institusjonene som et middel for å oppnå egne interesser. Hvis det er små muligheter for at statenes målsetninger oppnås, vil institusjonen oppløses. Institusjoner som katalysator på samarbeid inntar dermed en plass i baksetet. Dette betyr ikke at samarbeid er umulig, men at problematikken omkring relativ vinning står i veien. Det sentrale problemet er hvordan fortjenesten blir fordelt blant statene i samarbeidet. Stater søker å maksimere sin egen avkastning samtidig og hindre at rivalene kommer bedre ut av samarbeidet. Institusjonell liberalisme erkjenner dette problemet, men som vi skal se i neste kapittel vektlegger teorien at samarbeid likevel er mulig.

Så langt i dette kapitlet har vi sett at liberal institusjonalisme argumenterer for og forklarer hvorfor stater velger å institusjonalisere multinasjonalt samarbeid. Dette gir i følge teorien økt forsyningsikkerhet for statene som deltar i samarbeidet. Realismen på sin side, vektlegger at olje er et begrenset strategisk gode og hevder at bilateralt samarbeid mellom eksportlandet og importlandet er den mest fruktbare strategien.. Realismen hevder videre at bilaterale forhold foretrekkes på bekostning av multilateralt samarbeid fordi det gir importører nødvendig innflytelse og makt over eksportører (Kelly og Leland, 2007:29)

Neste skritt er å kartlegge teoriens antagelser på forholdet mellom stat og marked i veien mot energisikkerhet. Olje oppfattes ofte som et strategisk økonomisk gode som i de fleste tilfeller kjøpes og selges via det internasjonale markedet. Jeg vil derfor kartlegge

teorienes ulike syn på om hvorvidt tilegnelsen av olje representerer relativ eller absolutt vinning for deltakerne i markedet.

3.6.1 Relativ versus absolutt vinning

Olje er en begrenset ressurs. Realister vil anse den globale konkurransen for olje som et null-sum spill. Dette er i tråd med skoleretningens vektlegging av kampen om mer tradisjonell sikkerhet. En stats økning i tilbud vil føre til en rivaliserende stats nedgang på samme område. Hvis Kina for eksempel får gjennomslag for en avtale som tilsier at oljeflyten fra Kasakstan til Kina øker, vil det naturligvis si at det samme oljevolumet blir utilgjengelig for andre stater.

Liberal institusjonalisme legger større vekt på absolutt vinning og argumenterer for å skape et rammeverk som maksimerer utbytte for både import- og eksportland. Institusjonaliserte samarbeid muliggjør dette fordi alle parter fokuserer på absolutt vinning. Det er basert på en tiltitt til at markedet leverer olje i henhold til etterspørselen. Markedsmekanismen vil dermed stimulere til de nødvendige investeringene for å øke produksjonen fra kjente oljefelt, utnytting av nye oljefelt og forbedre teknologien i denne prosessen (Downs, 2006).

Ikke overraskende påpeker realister signifikante problemer med disse argumentene. Mer generelt er kritikken sentrert omkring problemet ved at stater investerer tillit til internasjonale institusjoner og internasjonalt samarbeid. Bekymring for relativ vinning betyr også at stater er opptatt av energisikkerhet på kort sikt. Kelly og Leland (2007:30) understreker at troen på at et internasjonalt regime kan levere disse fordelene ikke er tilstrekkelig for en stat. Mangelen på tilstrekkelige oljeforsyninger vil kunne lamme en stat i så stor grad at det reduserer en stats posisjonen vis a vis andre stater i det anarkiske systemet. Dette være seg både militært og økonomisk.

Liberal institusjonalisme på sin side, holder fast ved at internasjonale regimer og institusjoner, og den gjensidige avhengigheten som fostres over tid, gir tilstrekkelig sikkerhet og forutsigbarhet for stater. Som rasjonelle aktører vil stater involvere seg i samarbeid for å sikre trygg og økt tilførsel av olje til alle stater. Dette er mulig hvis alle samhandler med felles utgangspunkt i teorien om absolutt vinning. *“This is also linked to the liberal perception of oil as a more normalized commodity and their resulting belief in the market as a suitable mechanism for regulating the production and distribution of oil”* (Kelly og Leland, 2007:30).

3.7 Realisme versus økonomisk liberalisme: rollen til markedet

Økonomisk liberalisme vektlegger at stater kan oppnå økt energisikkerhet ved å la markedet operere fritt. I likhet med andre markeder argumenterer liberalister for at markedets usynlige hånd også regulerer oljemarkedet. Det betyr at aktører som forfølger sine egeninteresser, vil maksimere sin egen avkasting, samtidig som de maksimerer fordelene for samtlige aktører i systemet. Denne dynamikken representerer et gjensidig avhengighetsforhold. Skoleretningen hevder med andre ord at det er lite sannsynlig for at det blir langsiktige forsyningsforstyrrelser på lik linje med oljekrisen i 1973. Det vil alltid være produsenter som har muligheten til øke oljeproduksjonen, og som ser fordelene av økt etterspørsel. Produksjonen vil tilpasse seg for å imøtekomme økt etterspørsel i markedet. Liberalister sier at det globale markedet er relativt åpent, hvor en øking i tilførsel automatisk fører til lavere priser. Markedet forventes også til å bidra til lavere priser. Dette sees i sammenheng med liberalismens vektlegging av kostnadsaspektet ved energisikkerhet. Liberalismen argumenterer for at Kina kan oppnå økt forsyningssikkerhet ved å akselerere Kinas integrasjon i det internasjonale oljemarkedet, fordi markedet vil opprettholde stabile akseptable priser og redusere sannsynligheten for langtidsforsyningsforstyrrelser. Som jeg senere skal diskutere i kapittel 4 er forsyningssikkerhet forøvrig den viktigste prioriteten til myndighetene i Kina for å oppnå økt energisikkerhet.

Realismens hovedinnvending mot dette er risikoen for markedssvikt. Realister sier at korttidsforstyrrelser i oljetilførselen kan ha store konsekvenser for en stat. Derfor har mange stater etter oljekrisen i 1973 etablert strategiske oljereserver som kan svare på korte avbrekk i oljetilførselen (Kelly og Leland, 2007:32).

Den realistiske skoleretningen hevder også at det globale oljemarkedet ikke opererer som et fritt marked. OPEC for eksempel er et kartell som har betydelige muligheter for å regulere priser og produksjonskvanta. Dette tyder på statlig intervensjon fra OPEC-landene i markedet.. På tross av at OPEC primært er opptatt av prisproblematikk, så vil store importavhengige land som Kina, alltid være eksponert for mulighetene til at olje brukes for å fremme produsentlandenes nasjonale politiske målsetninger. Realismen er derfor mer opptatt av sikre forsyninger, og i mindre grad fokusert på prisaspektet ved energisikkerhet.

Et annet problem med et markedsfokus er at det til slutt vil skape avhengighet av markedet. Realister argumenterer for at selvforsyning er idealtilstanden. Men når dette er vanskelig, må store importørstater søke økt fysisk kontroll over utenlandske oljekilder (Kelly og Leland, 2007:33). Markedet gir lite rom for dette, og konsekvensen vil være prisøkninger. Bilateralt samarbeid og langtidsavtaler bidrar til en grad av kontroll i form av innflytelse over

produsenter. I denne sammenheng er rørledninger som leveringssystem av olje viktig, særlig for stater som er omgitt av andre land og som har liten tilgang til havet som transportvei. Eksportører som er avhengig av rørledninger som leveringsmåte kan derfor ikke på kort sikt erstatte en kjøper med en annen. Konstruksjon av en rørledning er dermed det viktigste middelet for en importørstat for å få makt ovenfor produsenter (ibid). Som vi skal se i kapittel 4 er Kaspiregionen et godt eksempel på denne dynamikken.

3.8 Liberal institusjonalisme versus økonomisk liberalisme

Som vi har sett vektlegger økonomisk liberalisme at stater kan oppnå økt energisikkerhet ved å la markedet operere fritt. Økonomisk liberalisme hevder at markedets usynelige hånd også regulerer oljemarkedet. Det betyr at aktører forfølger sine egeninteresser (olje), maksimerer sin egen avkasting, og samtidig maksimerer fordelene for samtlige aktører i systemet.

Oljeeksportører er avhengig av at alle stater opprettholder et fritt marked, samtidig som oljeimportører er avhengig av å kjøpe olje via dette markedet. Liberalismen beskriver dette som et gjensidig avhengighetsforhold, og hevder at så lenge stater forfølger etablerte normer og regler, og beskytter markedsmekanismen, vil dette automatisk føre til absolutt vinning for aktørene, og dermed energisikkerhet. Olje er som et hvilket som helst markedsgode og stater burde derfor ikke intervenere i form av multilateralt institusjonelt samarbeid å finne løsninger utenfor markedsmekanismen. Til forskjell fra liberal institusjonalisme, mener økonomisk liberalisme at institusjonell konkurranse kan sammenlignes med markedet: Det politiske nivået for konkurranse mellom nasjonale myndigheter, er sammenlignbart med konkurransen mellom økonomiske agenter for goder og tjenester i markedet (Sally, 1998:38). Agentenes tilpassningen til institusjonell konkurranse (nasjonale myndigheter og private aktører) er unilateral og preget av spontanitet, og krever ikke gjensidige mellomstatlige forhandlinger.

Institusjonell liberalisme fremhever imidlertid viktigheten ved at internasjonale institusjoner, som er konstruert og formet av stater, legger til rette for gjensidig velgjørende politisk koordinering blant statene (Keohane, 1989:10). Perspektivet deler mange av de samme konklusjonene som økonomisk liberalisme, men forklaringene på *hvorfor* stater velger å samarbeide på tross av den anarkiske strukturen til det internasjonale systemet er forskjellige. I følge økonomisk liberalisme oppstår samarbeid, fordi mennesker etablerer og reformerer institusjoner som tillater interaksjon og samarbeid, samt forbyr handlinger som innebærer tvang. Institusjonell liberalisme vektlegger at samarbeid oppstår når aktørene har kontinuerlig samhandling med hverandre og derfor er det i alles interesse å samarbeide.

Institusjoner kan opprettes, men de garanterer ikke samarbeid (Mingst, 2004:63). Nasjonal sikkerhet er essensielt i følge liberal institusjonalisme, og når samarbeid institusjonaliseres vil dette bidra til sikkerhet. Institusjoner garanterer et rammeverk for interaksjon, fordi de antyder forventinger om fremtidig interaksjon (ibid:64)). Interaksjonen vil ikke bare fremkomme i lys av nasjonale sikkerhetsanliggender, men også innefor blant annet energisikkerhet, miljø, økonomi og menneskerettigheter.

I sum vektlegger økonomisk liberalisme at stater kan oppnå økt energisikkerhet ved å anse olje og gass som et markedsgode, og videre kjøpe og selge varene gjennom det internasjonale markedet. Markedet regulerer tilbud og etterspørsel og garanterer prissikkerhet. Liberal institusjonalisme på sin side, vektlegger at stater som deler preferansesett kan oppnå økt energisikkerhet gjennom samarbeid som institusjonaliseres i form av konvensjoner, internasjonale regimer og organisasjoner.

I neste kapitel skal jeg formulere tre hypoteser med utgangspunkt i de ulike teoretiske dimensjonene.

3.9 Empiriske forventinger

En importavhengig stat kan investere i en rekke tiltak for å sikre energiforsyninger. Som beskrevet i 3.5 kan disse kategoriseres enten som tiltak for å redusere sannsynligheten for forsyningsforstyrrelser eller som tiltak for å minimere virkningene av prisøkninger. Denne oppgaven har tilpasset dette til å reflektere en strategisk-, en markedsbasert- og en institusjonell multilateral tilnærming til energisikkerhet. Tabellen nedenfor oppsummerer tiltak som stater kan iverksette for å øke energisikkerheten⁶.

Tilstrekkelige energiforsyninger er nødvendig for å opprettholde Kinas ekspanderende økonomi. Myndighetene ønsker ikke å være avhengige av et lite antall produsentland, og søker hele tiden å øke importkildene. Det knyttes stor skepsis til å stole på at det internasjonale energimarkedet er tilstrekkelig for å levere sikre og tilstrekkelig energiforsyninger til Kina. Kinas strategi har derfor i stor grad vært preget av at Beijing har sendt ut sine nasjonale oljeselskaper (NOC) for å sikre seg olje verden over. Kina har også engasjert seg i internasjonale institusjoner og inngått multilaterale samarbeid med land for å

---

⁶ Tabellen er inspirert av Andrews-Spedd et al (2001), hvor de oppsummerer forventede tiltak som stater kan utføre for å oppnå økt energisikkerhet. Jeg har modifisert og tilpasset tabellen til å passe inn i denne oppgavens problemstilling. Jeg har blant annet inkludert en institusjonell multilateral tilnærming og modifisert tiltakene på de to originale tilnærmingene. Under markedstilnærmingen var tiltak nr 3) *promotere effektiviteten til internasjonale markeder*, plassert under politiske tiltak. Dette er egentlig et økonomisk tiltak, så jeg har flyttet det opp til økonomiske tiltak. På samme måte inneholder den nye tilnærmingen kun politiske tiltak.

øke sin egen energisikkerhet. Det viser at Kina også har adoptert et regionalt syn på energisikkerhet. Med dette utgangspunktet, og i lys av det teoretiske rammeverket, vil jeg formulere tre hypoteser:

- i) **Den mest effektive strategien for å øke Kinas energisikkerhet er å etablere bilaterale politiske bånd til land i oljerike regioner.**
- ii) **Den mest effektive strategien for å øke Kinas energisikkerhet er å øke integreringen i det internasjonale oljemarkedet.**
- iii) **Den mest effektive strategien for å øke Kinas energisikkerhet er å institusjonalisere multilateralt samarbeid med andre stater.**

		Hypotese 1	Hypotese 2	Hypotese 3
		Strategisk tilnærming	Markedstilnærming	Institusjonell multilateral tilnærming
Tiltak	Økonomiske tiltak for å redusere sannsynlige forstyrrelser på forsyningssiden	1) Kontroll gjennom statseide oljeselskaper 2) Selvberging 3) Investering i internasjonal produksjon og infrastruktur	1) Kinesisk integrering i internasjonale marked: • Tilslutning til internasjonale regimer • Multilateralt samarbeid 2) Oppmuntring til internasjonale investeringer i Kinas petroleumssektor og transport infrastruktur 3) Promotere effektiviteten til internasjonale markeder	
	Politiske tiltak for å redusere sannsynlige forstyrrelser på forsyningssiden	Forsterke bilaterale politiske bånd til oljeprodusentene ved: • Bistand • Investeringer		1) Institusjonalisering av multilateralt samarbeid i form av: • Mellomstatlige organisasjoner • Konvensjoner • Internasjonale regimer

4 Årsaker til energisikkerhet

Oljeproduksjon er en tidkrevende prosess og beslutninger om produksjon blir ofte tatt mange år før oljen når markedet. Konsekvensen av dette er at det kan oppstå ubalanse mellom tilbud og etterspørsel. Dagens internasjonale oljemarked er preget av at etterspørselen har økt i en tid hvor det har vært begrenset ledig produksjonskapasitet og for få investeringer i nye oljefelter (Andrews-Speed et al, 2003:13). Det er med andre ord liten overskuddskapasitet i dagens marked. Situasjonen kan skape forstyrrelser i leveranser og forårsake prisøkning. Dette kan ha store ringvirkninger for en importavhengig stat. Det er imidlertid viktig å poengtere at høy avhengighet ikke nødvendigvis fører til økt sårbarhet ved forstyrrelser av oljetilførselen. Årsaken er at overskuddskapasiteten i markedet bestemmer prisen. I en situasjon med betydelig overskuddskapasitet vil forsyningsforstyrrelser ha liten effekt på oljemarkedet (Fried gjengitt i Christiansen, 2007:22-23).

Energisikkerhet påvirkes også av brudd i oljetilførselen til markedet.

Forsyningsavbrekkene kan ha mange ulike årsaksforklaringer, men de vanligste er mellomstatlig krig, indre uro, politisk konflikt i oljeproduserende stater, terrorisme, naturkatastrofer, blokade av infrastrukturen som skal levere oljen og politisk motivert embargo og boikott. Med dette i bakhodet, vil det nå være interressant å kartlegge hva Kina selv mener er de viktigste faktorene som kan true energisikkerheten. Dette vil hjelpe meg når jeg senere i oppgaven skal analysere Kinas nåværende og mulige fremtidige tiltak som kan bidra til økt forsyningssikkerhet.

Kinesiske forskningsmiljøer anser usikkerhet om pris og fysiske forsyningsforstyrrelser som hovedtrusselen mot energisikkerhet. Spesielt er de bekymret for at den kinesiske økonomien og den sosiale stabiliteten i landet kan bli påvirket at prissvingninger på oljemarkedet (Downs, 2005:31). Sosial stabilitet har alltid vært topp prioritert i den kinesiske politiske agendaen, og etter studentopprøret i 1989 på den Himmelske freds plass, trakk mange paralleller mellom høye energipriser og inflasjonen. Inflasjonen var en av grunnene til opprøret. Kina er også mer sårbare for prissvingninger i oljeprisen da de fortsatt er et utviklingsland.

Kinesiske analytikere er også i stor grad opptatt av mulighetene for fysiske forstyrrelser av oljeforsyningene, særlig fra USA. Dette fører til et dilemma for Kina. USA er en potensiell utfordrer, men Kina er samtidig avhengig av at USA sikrer de kinesiske oljeforsyningslinjene. Det meste av oljestrømmen til Kina kommer via

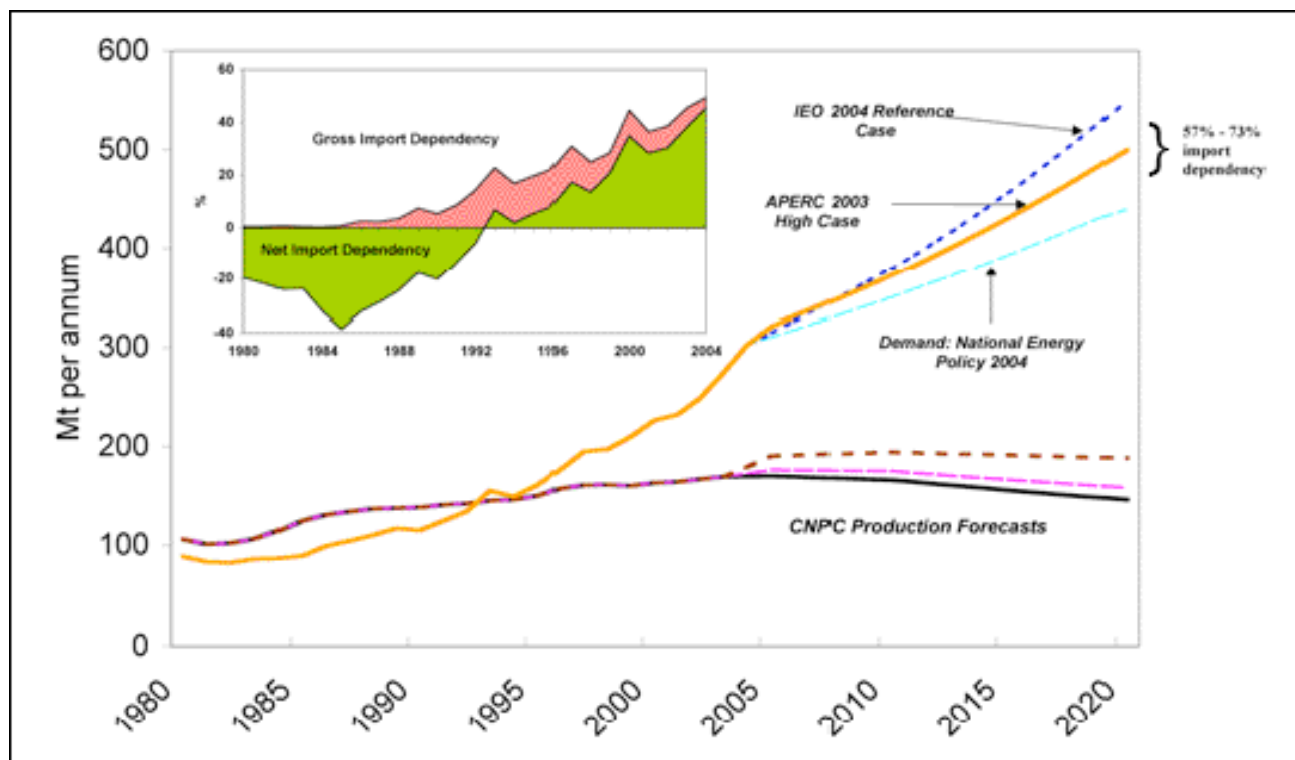
kommunikasjonslinjene langs sjøveien og Kina mangler i dag tilstrekkelige militære evner som kan sikre denne livsviktige infrastrukturen. Kina må derfor se til USAs marine som garantist for trygg passasje. Denne situasjonen har skapt motstridende respons, hvor den ene leiren mener at det er billigere for Kina å være gratispassasjer under den amerikanske sikkerhetsparaplyen, istedenfor å forsøke å sikre kommunikasjonslinjene selv. Den andre leiren mener at situasjonen kan utnyttes av USA, og frykter at Kina kan bli utsatt for store forsynings- forstyrrelser i en eventuell konflikt med USA, over for eksempel Taiwan.

China institute for International Studies (CICIR) og andre forskningsinstitusjoner i Kina frykter at USA kan bruke innflytelsen sin i oljerike regioner til å nekte Kina adgang til oljen, og har blant annet uttalt at USA har implementert en “energiopptømming” ovenfor Kina i et forsøk på å nekte Beijing olje fra Midtøsten og sentral Asia (Downs, 2005:32). Tabell 4.1 viser den stadig økende ubalansen mellom tilbud og etterspørsel av olje i Kina. Tabell 4.2 nedenfor viser estimer av Kinas fremtidige importavhengighet.

Beregninger gjort av EIA (2004) av balansen mellom oljeforsyning-etterspørsel i Kina
(Mn B/D)

	2001	2010	2015	2020	2025
Forsyning	3.3	3.6	3.5	3.5	3.4
Etterspørsel	5.0	7.6	9.2	11.0	12.8
Balanse	-1.7	-4.0	-5.7	-7.5	-9.4
Avhengighet	34 %	52 %	62 %	68 %	73 %

Denne studiens definisjon av energisikkerhet gir implikasjoner for hvilke tiltak en stat kan iverksette for å øke energisikkerheten. I lys av de strategiske, markedsbaserte og institusjonelle tilnærmingene, vil jeg i neste kapittel utlede hvilke tiltak som Kina kan og har iverksatt for å øke energisikkerheten. Fokuset vil være på Kinas etableringsstrategi i oljerike regioner. Jeg skal først kartlegge den kinesiske hovedstrategien slik den er konseptualisert av lederskapet i Beijing i form av den såkalte “gå ut” strategien”.

Tabell 4: Prosjektering av Kinas oljeproduksjon og import avhengighet. Kilde: Jonathan E.Sinton, et al, Evaluation of China's Energy Strategy Options (The China Sustainable Energy Program, May 2005)

4.1 Kinas “gå ut”-strategi (Zou Chu Qu)

Kinas økende avhengighet av utenlandske oljeforsyninger har ført til at de nasjonale oljeselskapene har store interesser i leting etter olje og produksjon i utlandet. Sikring av fremtidige energiforsyninger er derfor blitt en av de viktigste målsetningene i energi- og utenrikspolitikken for de kinesiske myndighetene (Bahgat, 2007:2). I 2001 sluttet Kina seg til Verdens Handelsorganisasjon (WTO), og rundt samme tidspunkt anbefalte president Zhu Rongji og generalsekretæren i kommunistpartiet, Hu Jintao, at kinesiske selskaper burde følge en såkalt “gå ut” strategi, som en del av et bredere globalt økonomisk engasjement (Bahgat, 2007:3). Hovedtanken er at Kina skal investere i oljeressurser i utlandet og skape diplomatiske og kommersielle bånd til ulike oljeproduserende stater (Constantin, 2007:2). De nasjonale oljeselskapene skal hjelpe Kina i veien mot økt energisikkerhet ved: (1) å dele opp kildene (land) for oljeforsyninger, (2) å forbedre kontrollen av produksjonen i disse landene, (3) å bruke opp oljefelt i utlandet istedenfor nasjonale ressurser, (4) å isolere den kinesiske økonomien fra en potensial internasjonal oljekrise (Constantin, 2005:34). De nasjonale oljeselskapene (NOC) er i denne forbindelse et sentralt verktøy for myndighetene i Beijing.

Hovedtanken bak denne politikken er at energisikkerhet er for viktig til å overlates til markedet og utenlandske mellommenn alene. De nasjonale oljeselskapene har derfor fått i

oppdrag å oppdrive olje i utlandet for å opprettholde den økonomiske veksten i Kina. For å få til dette er utviklingen av de tre største statseide oljeselskapene viktig: China National Petroleum Corporation (CNPC), China Petrochemical Corporation (Sinopec) og China Offshore Oil Corporation (CNOOC). CNPC og Sinopec var i utgangspunktet henholdsvis et upstream- og et downstreamselskap⁷. Som følge av restruktureringen av den kinesiske oljesektoren i 1998, ble selskapene vertikalt integrerte, men begge har forblitt sterke innenfor sine tidligere aktiviteter. CNOOC har hovedsaklig blitt værende et upstreamselskap med ekspertise innen offshore (Soares de Oliveira, 2007;182). 2001 introduserte selskapene datterselskaper på børsen i New York og Hong Kong, og det ble en fremvekst av en kommersielt rettet minoritet av aksjeeiere. Kinesiske myndigheter har imidlertid klare ambisjoner om videreutvikle de nasjonale oljeselskapene til globale konserner som kan konkurrere med de vestlige selskapene (ibid.). Denne prosessen skal ledes i regi av den kinesiske staten. De kinesiske selskapene blir forøvrig sett på som underlegne sine vestlige motparter blant annet på grunn av manglende teknisk ekspertise og finansielle muskler. Dermed har selskapene forblitt redskaper for myndighetens strategiske vurderinger i internasjonal politikk (ibid.).

Ulike forskningsmiljøer fremhever ulike karakteristikk ved den kinesiske “gå ut”-politikken. Bahgat (2003:3) identifiserer tre sentrale kjennetegn: For det første har de nasjonale oljeselskapene i Kina liten og begrenset erfaring med tilrettelegging i utlandet. I midten av 1990-årene var oljeforbindelsene hovedsaklig med Indonesia, Yemen og Oman. I dag er Kina aktive i Sentral-Asia, Sør Amerika, Afrika og Midtøsten. For det andre vektlegger han at de kinesiske selskapene har etablert seg i stater hvor vestlige selskaper er fraværende. Disse landene har til felles at innenriks- og utenrikspolitikken står i kontrast til de vestlige demokratiene. For det tredje, og på tross av tiltak for å dele opp importkildene, er Kinas oljeverandørene hovedsaklig lokalisert i Midtøsten og Afrika (Bahgat, 2007:3-4). Tabellen nedenfor viser fordelingen av Kinas importkilder. Som vi også skal se, veier Kinas skepsis til markedsmekanismen og Kinas evaluering av USAs hensikter tungt i utformingen av ”gå ut”-strategien.

---

⁷ *Upstream* i oljesektoren handler om den delen av oljeindustrien som leter etter olje og som produserer råolje, og er en forutsetning for downstream sektoren. *Downstream* betyr raffineringen av råolje og salg og distribusjon av produktene som avledes fra råolje, altså gass, bensin, diesel og andre brennstoff.

Tabell 4.3 viser estimer for Kinas oljeimportkilder i 2020.

Estimat gjort av EIA i 2004 om Kinas oljeimportkilder i 2020

Region	Volum(Mn/TD)	Ratio (%)
Midtøsten	520	69.40
Nord Afrika	20	2.650
Vest Afrika	30	4.00
Asia og Stillehavet	20	2.650
Russland og sentral Asia	40	5.300
Andre	120	16.0
Total	750	100.00

Som vi var inne på i 3.5 handler Beijing i samsvar med prinsippet om at energisikkerhet er for viktig til å overlates til markedet, og har derfor utformet “gå ut”-strategien i lys av den strategiske oppfatningen av energisikkerhet:

“ [...] the main elements of the go out strategy include a more active, energy- centric form of commercial diplomacy by Beijing’s leaders within the key energy exporting regions, combined with a widening campaign by China’s three major NOCs- CNPC, Sinopec and CNOOC- to secure equity investments in oil and gas fields abroad (i.e. physical control over oil supplies) and a diversified slate of long-term crude and liquefied natural gas (LNG) supply contracts from a broad range of exporters to meet future needs” (Liberthal et al, 2006:13).

Tiltakene som Liberthal beskriver, har blitt forsterket av aktivt diplomati fra både myndighetene og de nasjonale oljeselskapene for å promotere utviklingen av nye olje- og gassrørledninger som vil dele opp fremtidige ruter for import av energi (ibid). De nasjonale oljeselskapene i Kina har etablert langtidskontrakter for import av olje fra den Persiske Gulf, som særlig er forankret i det bilaterale forholdet til Iran. I senere år har Kina også etablert diplomatiske bånd til Saudi Arabia.

Kina investerer også tungt i Sentral-Asia, særlig i Kasaksthan, hvor strategien er utviklet med utgangspunkt i transportering av olje via langdistanserørledninger som per dags dato er under konstruksjon til Vest Kina. Russland har blitt en viktig kilde for import av råolje som transporteres via jernbanenettet til det Nordøstlige Kina, og det foreligger planer for

konstruksjon av en rørledning fra Øst-Sibir til Kina. På tross av mange forsøk har ikke Kina hatt suksess med å sikre fysisk kontroll av olje- og gassforekomster i Russland.

De statseide oljeselskapene har også etablert seg i Afrika og kontrollerer fysisk mange oljefelt og har inngått flere forsyningskontrakter. Denne aktiviteten er sentrert omkring oljeselskapenes posisjon i Sudan og Angola.

Til sammen har myndighetene definert "gå ut" strategien inn i tre konsentriske geografiske soner. Den første sonen omfatter Kinas "omkringliggende miljø" rundt Kinas grenser. Midtøsten og den Persiske Gulf faller inn under den andre sonen, mens Afrika og den vestlige halvkule hører hjemme i den tredje sonen (Friedberg, 2007:23).

I sum står Kinas nasjonale oljeselskaper for nær 15 prosent av Kinas oljeimport. Det tilsvarer en produksjon på 400 000-500 000 oljefat per dag. Myndighetene i Kina har inngått bilaterale strategiske energiallianser med minst ni land, som inkluderer Iran, Saudi Arabia, Iran, Angola, Sudan, Kasakstan, Brasil og Venezuela (Lieberthal et al, 2006:15). På tross av at Kina forsøker å ekspandere kontrollen av utenlandsk olje og strategiske relasjoner til andre stater, må Kina fremdeles sette sin lit til markedsmekanismene for å imøtekomme den store oljeetterspørselen. Mange sier derfor at den merkantilistiske karakteristikken ved "gå ut"-strategien gir Kina en sårbar posisjon med hensyn til sikker tilgang av oljeforsyninger (Lieberthal et al, 2006:14). Denne observasjonen gir Kina påskudd til direkte statlige intervensjon og støtte til prosjekter i utlandet. Andre mener at den såkalte "gå ut"-strategien er en desperat handling fra myndighetene:

"The official campaign launched in 2002 to encourage Chinese firms to invest overseas has an air of improvisation, if not desperation, and is an odd blend of shop-worn party sloganeering (Go Out!) and 21 st century state-directed capitalism. Ever since the policy was announced, Chinese firms (and especially state-owned enterprises) have been racing to buy up foreign assets, at times seemingly oblivious to considerations of profit and loss" (Friedberg, 2007:22).

Lieberthal og Herberg (2006) vektlegger tre sentrale karakteristikk som er viktige i analysen og forståelsen av Kinas energipolitikk. For det første er politikken farget av en sterk mistro til det internasjonale energimarkedet, og Kina er bekymret for at plutselige forstyrrelser i oljeforsyningen kan medføre mangel og prisøkning på olje (ibid:351) Fra det kinesiske ståstedet er energimarkedet dominert av Vesten, internasjonale oljeselskaper og ustabile, uforutsigbare oljeeksporterende stater som for eksempel OPEC-landene (ibid:16). I

kinesiske øyne er markedet alene ikke i stand til å sikre stabile forsyninger til en akseptabel pris. Forsyninger, enten de transporteres sjøveien med båt, eller på land, i for eksempel rørledninger, løper en stadig risiko for å bli forstyrret av geopolitiske uroligheter. Lederskapet i Beijing argumenterer derfor at direkte fysisk kontroll over oljeforsyninger fra store produsenter, statlig bilaterale avtaler og etablering av transportsystemer som er under kinesisk kontroll, er de eneste måtene å sikre energiforsyninger i utlandet og dermed bidra til økt energisikkerhet.

Kina har også mistro til oljemarkedene, fordi de mener det er dominert av USA. De er også bekymret for at Washington kan bruke denne posisjonen for å utnytte Kinas sårbare posisjon. Mistroen forsterkes av USAs sterke strategiske posisjon i den Persiske Golf og den amerikanske marinens kontroll over kritiske sjøveisruter for oljetransport, som for eksempel det smale Malacca-stredet⁸. Misnøyen er også basert på USAs sterke posisjon i internasjonale institusjoner. Mange mener USA utøver en for sterk innflytelse over oljeprisen og den generelle oljetilgangen (ibid:16). USAs økende innflytelse og tilstedeværelse i Sentral-Asia og Midtøsten etter 11. september har også forsterket den allerede økte mistroen.

For det tredje hevder myndighetene i Beijing at energisektoren i Kina er for svak i forhold til Vesten. Kina er ekskludert fra institusjoner som styrer det internasjonale energisamarbeidet, som for eksempel IEA. Dermed må Kina sette sin lit til nasjonale oljeselskaper som er relativt svake konkurrenter i den dynamiske internasjonale oljeindustrien, som domineres av vestlige oljeselskaper som i tur og orden forsvarer og promoterer interessene til stater i vesten (ibid). I Figur 4.1 er det en oversikt over Kinas nåværende og planlagte ruter for oljetransport.

---

⁸ Se figur 4.1 for nåværende og planlagte transportruter for olje. En nærmere diskusjon av Kinas ambisjoner om å sikre nåværende og potensielle forsyningsruter kommer i kapittel 5.

Figur 4.1 (Hentet fra Lai, 2007:524)

4.2 Kinas multilaterale strategi: ASEAN+3 og APEC

Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) er en regional organisasjon som promoterer økonomisk utvikling og regional stabilitet i Sørøst-Asia, og består av 10 medlemsland⁹.

ASEAN+3 er et forum som har forlenget dette samarbeidet til å inkludere Japan, Kina og Sør Korea. I 2004 ble landene innenfor ASEAN+3-rammeverket enige om følgende tiltak for å øke energisikkerheten for regionen; (1) øke informasjonsdelingen mellom landene, (2) bygge og samkjøre strategiske oljereservelagre mellom medlemslandene, (3) adressere problemet med at asiatiske stater generelt betaler mer for olje fra Midtøsten sammenlignet med Vesten¹⁰, (4) søke alternative forsyningskilder utenfor Midtøsten, som for eksempel Kaspiregionen, og promotere differensiering av kildene for energiforsyning, (5) styrke dialogen mellom ASEAN+3 og oljeprodusentene i Midtøsten (Koyama & Koide, 2004:1).

Innenfor rammene av *Energy Security Forum* ble landene enige om å utvikle en regional mekanisme som kan analysere problemer knyttet til energisikkerhet og videre iverksette tiltak for å imøtekomme disse problemene (Summary record, amem+3 meeting, 2005). Seks strategier ble enstemmig godkjent: (1) opprette forhåndslagre av olje, (2) utvikle infrastruktur i forbindelse med energihandel, (3) forbedre informasjonsverktøy, (4) utvikle og

⁹ Brunei, Kambodsja, Indonesia, Laos, Malaysia, Philippinene, Singapor, Thailand og Vietnam.

¹⁰ Omtrent en dollar mer per oljefat.

opprettholde nære forhold til energiprodusenter, (5) bygge regionale gassrørledninger, og (6) øke konsumet av naturgass for å redusere konsumet av olje (Koyama og Koide, 2004:2).

Videre er forumet enige om at energisikkerhet oppfattes ulikt blant medlemslandene, men det råder tilsynelatende enighet om at ASEAN+3 burde håndtere asiatisk energisikkerhet kollektivt (ibid).

Det er liten tvil om at energisikkerhet primært er en virksomhet for myndighetene i suverene stater, men det regionale samarbeidet innenfor det frivillige Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)-forumet har også bevist seg som en effektiv mekanisme som kan håndtere energisikkerhetsproblematikk (Ryan, 2005:296). APEC samarbeidet gir medlemmene økt sikkerhet fordi APEC-mekanismen senker sannsynligheten for konflikter i kjølvannet av at statene konkurrerer over energiforsyninger. APEC har opprettet et energisikkerhetsinitiativ som jobber med tiltak for å øke energisikkerheten til medlemslandene. For det første er det iverksatt tiltak for å sikre forsyningsrutene gjennom Malacca-stredet. For det andre er det opprettet et *Real-Time Information Sharing System* som skal fungere som en beroligende mekanisme på markedet under kriser (Ryan, 2005: 299). For det tredje utvikles det et *Joint Data Initiative* som skal forbedre innsynet i globale oljedata ved samarbeid med andre internasjonale institusjoner som for eksempel APEC, EUROSTAT, OECD/IEA og OPEC (ibid:300). Til sammen skaper dette åpenhet og forutsigbarhet mellom landene og det internasjonale oljemarkedet.

Kinas institusjonaliserte samarbeid med APEC og ASEAN+3 viser signaler på at Kina har tatt skritt i retning av å definere energisikkerhet med utgangspunkt i den markedsbaserte tilnærmingen. Kina vektlegger også i større grad multilateralt samarbeid og økt institusjonalisert samarbeid. Det er imidlertid mange hindringer i veien mot samarbeid, da det er mange territorielle konflikter og suverenitetsspørsmål mellom landene som er uløst. Liberalismen vil kunne hevde at en kan overkomme disse hindringene ved hjelp av regimer og institusjoner som oppfordrer til samarbeid. Andrews-Speed (2002:86-87) mener at det er viktig at statene i Asia ikke promoterer en altomsluttende institusjon eller regimer, men heller identifiserer spesielle eller konkrete områder hvor samarbeid er ønskelig. Med dette utgangspunktet kan aktørene bestemme hvilket regime eller institusjon, uavhengig om det eksisterer eller ikke, som best kan besvare landenes behov. I likhet med tiltakene som er foreslått i ASEAN+3 og APEC, vektlegger Andrews-Speed at Kina burde søke et regime som inkluderer investeringsregler i energisektoren, avtaler som sikrer disse investeringene og reguleringer med hensyn til transport av energi. For eksempel EU har allerede utviklet et slikt instrument, Energy Charter Treaty, hvis hensikt er å håndtere disse saksområdene. Kina har

uttrykt stor interesse for å delta i samarbeidet, men har fremdeles ikke signert avtalen (ibid:87-88). EU har forøvrig også vist stor interesse til å inkludere Kina i dette fellesskapet.

4.3 Energisikkerhet og Kinas investeringsstrategier

Å opprettholde tilstrekkelige energiforsyninger er nødvendig for å opprettholde et miljø som kan bidra til den kinesiske økonomiske veksten. Myndighetene ønsker ikke å være avhengige av et lite antall produsentland og søker hele tiden etter å øke importkildene. Skepsis til at det internasjonale oljemarkedet kan levere sikre og tilstrekkelige energiforsyninger til Kina er stor. Med dette utgangspunktet er Kinas operasjonelle definisjon på energisikkerhet at de må sikre tilgang til stabile forsyningskilder. Dette gjøres ved å fysisk kontrollere produksjonsmidlene ved det aktuelle oljefeltet og forsyningslinjene tilbake til Kina (Report to Congress, 2007:157).

Myndighetene i Kina mener at det internasjonale markedet ikke er i stand til å levere den påkrevde oljemengden som landet er avhengige av. Kina foretrekker istedenfor å inngå langtidskontrakter for å sikre stabile energiforsyninger med stater som Beijing har etablerte bilaterale politiske forhold til (ibid).

På grunn av Kinas negative oppfatning av det globale oljemarkedet, har de kinesiske myndighetene oppfordret sine nasjonale oljeselskaper til å etterfølge “gå ut” strategien. Selskapene søker da blant annet såkalte “eierandeler” i de aktuelle oljefeltet i eksportlandene (UCESC, 2007:157). “ [Equity oil is] *oil that Chinese firms have a right to take or market as a result equity ownership in development projects*” (Eurasia group, 2006:3). Kort sagt betyr dette fysisk kontroll over oljen. Kinas strategi representerer med andre ord den mest direkte formen for kontroll over oljeressurser. I tråd med realismens skepsis til markedet, kan Kina derfor i stor grad unngå å handle olje fra det internasjonale markedet (Kelly og Leland, 2007:54). De kinesiske oljeselskapene henvendte seg til utlandet for første gang i 1993, da CNPC kjøpte et oljefelt i Peru (Daojing, 2006:180). Dette var samtidig som Kina ble nettoimportør av olje.

Det er imidlertid skepsis blant vestlige forskningsmiljøer om hvorvidt oppkjøp og kontroll av utenlandske oljeforekomster bærer frukter for Kinas målsetninger om økt energisikkerhet. Mange konkluderer med at Kina ikke kan eie tilstrekkelig med ressurser, og at Kina til en viss grad må se til det globale oljemarkedet for å etterkomme den fremtidige oljeetterspørselen. Mange studier konkluderer imidlertid med at CNPCs utviklings- og utforskningsprosjekter i oljerike regioner beveger seg for sakte og ikke vil produsere

tilstrekkelig med olje for å oppveie for importøkningen de neste 20 årene. Transport- og logistikkostnader vil i tillegg forhindre at oljen fra de kinesiske oljefeltene i utlandet vil nå fram til Kina (Daojiong, 2006:180-81). Downs (2000) mener at oljen som stammer fra andelsproduksjon mest sannsynligvis blir solgt på det internasjonale oljemarkedet eller byttet mot olje som kommer inn på det kinesiske markedet.

Beng og Li (2005:22) hevder likevel at oppkjøp av oljeandeler vil øke energisikkerheten. Ved å dele produksjonen med vertslandet får Kina kjøpe olje som er relativt billigere enn oljeprisene det internasjonale oljemarkedet kan tilby.

Kinas eierskap i utenlandske oljeandeler har økt i de senere årene og har i dag prosjekter i over 30 land. Slik det kommer fram i *US-China Economic and Security Commission*-rapporten foreligger det ingen offisielle tall verken blant myndighetene eller de nasjonale oljeselskapene om hvor mye olje som hentes hjem fra de utenlandske investeringene. Et estimat anslår at de tre største nasjonale oljeselskapene i Kina produserte 690,000 oljefat per dag i 2006, sammenlignet med 370,000 oljefat per dag i 2004. I 2006 ble 250,000 oljefat transportert tilbake til Kina, mens de resterende ble solgt på det globale oljemarkedet (UCESC, 2007:162). Fra 2005 til 2006 ble verdiene på Kinas oljeervervelser anslått til 11.95 milliarder dollar. Det tyder på at søken etter- og eierskap i utenlandsk olje har økt (UCESC,2006:97) Totalt sett estimerer Eurasia Group at oljeandelene teller for ti prosent av Kinas oljeimport behov. Resterende stammer i følge UCESC rapporten fra det internasjonale frie markedet og bilaterale forsyningsavtaler som Kina har inngått med oljeproduserende stater (USESC,2007:163). Det er imidlertid noe usikkerhet omkring disse estimatene fordi offisielle tall fra kinesiske myndigheter er fraværende. Li og Beng (2005:22) på sin side estimerer at oljeandelen på lang sikt vil komme opp i 30 prosent. De argumenterer for at kontrollen av oljeandeler reduserer prisforstyrrelser i markedet, fordi Kina kan predikere nøyaktig hvor mye olje som kommer tilbake til Kina og til hvilken pris. I tillegg forsterker tiltaket sikre og stabile forsyninger fordi det eliminerer behovet for andre mellomledd, eksempelvis andre utenlandske oljeselskaper. Dette reduserer sjansen for at en tredjepart forsyrrer forsyningene mellom produsenten og kunden (ibid).

Det er også signaler som tyder på at de kinesiske oljeselskapene i liten grad anser "gå ut"-strategien som en garantist for økt energisikkerhet, men at strategien snarere blir vurdert som en mulighet til å få erfaring i det globale oljemarkedet samt å skape økonomisk profitt (UCESC, 2007:162). Det er også uklart i hvor stor grad investeringene i utlandet er motivert av myndighetenes politikk. Jeg skal imidlertid ikke analysere forholdet mellom de statlige oljeselskapene og myndighetene, eller hvorvidt motivasjonene til disse sammenfaller. Poenget

er å vise at selskapene kan, og har muligheten til å handle på egen hånd. *“It is known that China’s national oil companies are not subject to many of the government-imposed conditions, limitations, and mandates imposed on multinational oil companies by Western governments* (UCESC, 2007:162). På tross av mulige interessekonflikter vil jeg vektlegge at oljeselskapene fungerer som et verktøy for de kinesiske myndighetenes i deres søken etter energisikkerhet gjennom ”gå ut” strategien.

4.3.1 Infrastruktur og logistikk: “Kinas Akilles hæl”

Målet med “gå ut”-strategien er at Kina vil motta oljeforsyninger fra sine verdensomspennende investeringer i tilfelle forsyningskriser i det globale oljemarkedet. Likevel står Kina ovenfor utfordringer som kan true stabile forsyninger av olje. Transportering av oljen tilbake til Kina gir myndighetene i Beijing hodebry (UCESC, 2006:98).

I 2004 importerte Kina 43 prosent av det totale oljebehovet, og beregninger viser at dette tallet kommer til å øke i takt med ekspanderingen av den kinesiske økonomien (ibid). Størsteparten av olje- og gassforsyningene fra utlandet blir transportert tilbake til Kina med tankskip. Tall fra det amerikanske forsvarsdepartementet viser at 80 prosent av importen passerer gjennom det smale Malacca stredet og andre “flaskehalser” som for eksempel Hormuz-stredet (gjengitt i ECESC, 2006). Kina føler seg dermed sårbar for transportforstyrrelser.

Kina er utsatt fordi, USA dominerer disse transportrutene hvor Kina begrensede muligheter for fysisk kontroll og beskyttelse av olje- og gasstanker. Ved en økonomisk konferanse i Beijing i 2003 kalte President Hu Jintao dette problemet for “Malacca-dilemmaet”, og uttrykte bekymring for at noen stater søker kontroll over navigasjonsruten gjennom stredet (UCESC, 2006:98). Hu vektla at dette kan få store innvirkninger på forsyningssikkerheten av olje og gass som transporteres tilbake til Kina, og anbefalte derfor at Kina burde utvikle en ny oljesikkerhetsstrategi som kan redusere denne sårbarheten(ibid). Det tyder på at Kina øker fokuset mot Malacca-stredet, det Indiske hav og den Persiske Gulf, og vil med tiden utvikle og modernisere marinestyrker som kan bidra med fysisk sikkerhet langs disse navigasjonsrutene.

De fysiske sikkerhetstiltakene inkluderer for det første anskaffelse av tilløpsrettigheter for kinesiske skip ved utenlandske havner langs det Indiske hav. Det betyr at den kinesiske marinen får tilgang til de aktuelle havnene. Dette fenomenet og avtalene som tilrettelegger

den kinesiske tilgangen kalles ofte for “*the string of pearls*” (Eurasia group, 2006:8). De aktuelle havnene er lokalisert i Burma, Bangladesh og Pakistan, og samtlige mottar finansiell og teknisk støtte fra Kina.

Vestlige analytikere vektlegger at Kina har benyttet seg av våpensalg, til for eksempel Iran og Sudan, for å sikre seg utvinningskontrakter for oljeproduksjon som et middel for å sikre disse oljeleveransene (Eurasia Group, 2006:8).

Det andre skrittet i den nye energisikkerhetsstrategien er Kinas ambisjoner om å styrke sikkerhetssamarbeidet med statene i Kaspiregionen gjennom *the Shanghai Cooperation Organization (SCO)*. Medlemslandene gir Kina muligheten til å skaffe olje via rørledninger (Eurasia Group, 2006:9). Jeg vil inngående analysere forholdet mellom SCO og Kina, og bedømme hvorvidt dette samarbeidet bidrar til økt kinesisk energisikkerhet i kapittel 5.3. Transport av olje og gass via rørledninger, som et alternativ til sjøveien, vil bli analysert i hver av de tre casene. Først vil jeg imidlertid redegjøre for Kinas nåværende rørledningsprosjekter, og deres planer for disse prosjektene.

4.3.2 Rørledninger og strategiske oljereserver

Kina vektlegger at bygging av olje- og gassrørledninger i land og regioner som ligger i Kinas nærliggende områder, er en effektiv måte å styrke forsyningssikkerheten på. Denne type infrastruktur reduserer landets avhengighet av internasjonale navigasjonslinjer langs sjøveien (Speed, 2006:10). Kinesiske myndigheter mener at transport av olje og gass langs sjøveien skaper en stor grad av sårbarhet for forsyningsforstyrrelser i form av for eksempel blokader av eksterne makter, og vektlegger derfor at rørledninger er et tiltak som kan bidra med økt energisikkerhet i form av stabile forsyningsruter.

I 2006 ble en rørledning mellom Kasakhstan og Kina åpnet med en kapasitet på 10 millioner tonn olje per år. Det er planlagt å frakte 20 millioner tonn olje per år ved utgangen av 2011. Fra Russland til Kina foreligger det planer om å bygge en rørledning med kapasitet på 20 millioner tonn olje per år, men denne har blitt forsinket på grunn av uenigheter med Russland, i tillegg til spenningen mellom Kina og Japan. Det er imidlertid sannsynlig at rørledningen blir ferdig i løpet av 2010. Denne politiske kampen vil bli analysert senere i kapitlet. På nåværende tidspunkt fraktes i overkant av 10 millioner tonn olje per år via jernbane til Kina (Andrews-Speed, 2006:10).

Det foreligger også planer om at rørledningene kan fungere som en alternativ transportrute for olje fra Midtøsten til Kina, og dermed redusere transporten gjennom

Malacca-stredet (UCESC, 2006:104). I følge Kina vil resultatet være en betydelig redusert forsyningsrisiko. Kina har også vurdert mulighetene for å bygge en rørledning fra det Indiske hav gjennom Burma til Yunnan provinsen i Sørvest-Kina. I følge Andrew- Speed (2006:10) vil dette alternativet gi Kina stor fortjeneste, men prosjektet involverer politiske risikoer og har potensielt høye konstruksjonskostnader på grunn av vanskelig geografisk terreng.

Mulighetene for en rørledning gjennom det sørlige Thailand er også diskutert, men på grunn av politisk uro i regionen og høye byggekostnader er det lite sannsynlig at et slikt prosjekt utarbeides i den nærmeste fremtid (Speed, 2006:10-11).

Kina er også i gang med å utvikle et strategisk petroleumsreservesystem (SPR) som en del av den fysiske energisikkerheten. Den første fasen skal være ferdigstilt i 2008 og vil inneholde omtrent 75 millioner oljefat, som totalt tilsvarer 10 dager med oljeforbruk i Kina. Det totale målet er imidlertid strategiske reserver som tilsvarer 90 dagers konsum (Eurasia Group, 2006:9) Dette tilsvarer IEAs standarder for medlemslandenes strategiske oljereserver. Mange mener at dette er en av de mest signifikante utviklingene innen Kinas energipolitikk fordi det gir Kina muligheten til å reagere mot en oljeforsyningskrise ved å frigi sine egne reserver. Kina er imidlertid ikke medlem av IEA og er dermed ikke bundet til organisasjonens forpliktelser, og det hviler noe usikkerhet om motivasjonen og hensikten for etableringen av et strategisk reservelager for olje. Energidepartementet i USA har derfor gjentatte ganger uttalt at Kina må bruke lageret for å adressere forsyningsforstyrrelser, og ikke til å påvirke de globale oljemarkedene med for eksempel prismanipulering (UCESC, 2006:104).

4.3.3 Implikasjoner av oljeandeler i utlandet

Som vi har sett reflekterer Kinas energirelaterte handlinger myndighetenes skepsis til internasjonale oljemarkeder, en mekanisme Beijing mener domineres og manipuleres av USA. Istedenfor å sette sin lit til det internasjonale oljemarkedet for å få sikre energiforsyninger, har Kina valgt å etablere langtidsforsyningskontrakter i utlandet for å sikre tilstrekkelig oljeforsyninger som samsvarer med forbruket. I UCESC-rapporten skriver forfatterene følgende om denne tilnærmingen; *“This approach, based on what essentially is a zero-sum perspective of the global oil market, challenges the current multilateral perspective on energy cooperation”* (Mikkal Herberg gjengitt i UCESC,2007:175).

Beijings “gå ut”-strategi er overensstemmende med den generelle utenrikspolitiske tilnærmingen hvor Kina søker å ekspandere sin innflytelse rundt om i verden. I tråd med denne målsetningen understreker Kina er villige til å tilby bistand og lukrative

investeringsavtaler i form av såkalte pakkeløsninger til utviklingsland, samtidig som Kina ikke blander seg inn i mottakerlandets interne politiske anliggender (Soares de Oliveira, 2006:182). Kinas søken etter energisikkerhet gjennom oppkjøp av oljeandeler i utlandet har derfor gått hånd i hånd med etableringen og videreutviklingen av bilaterale politiske forhold.

Denne utenrikspolitiske tilnærmingen har høstet mye kritikk og fått stor oppmerksomhet blant vestlige analysemiljøer og i media, som med bekymrede øyne har sett at Kina har utviklet energisamarbeid med blant annet Sudan og Iran. Vestlige oljeselskaper har i de fleste tilfeller blitt nektet adgang til disse landene på grunn av interne politiske forhold. Kina har på sin side holdt seg utenfor de politiske konfliktene innad i disse landene. I Iran har Kina støttet noen av FNs resolusjoner i adresseringen av Teherans atomprogram, men investeringene i petroleumsindustrien har gått upåvirket hen.

Kinas ikke-innblandingsprinsipp i internasjonal politikk generelt, og spesielt i land som Kina har et pågående energisamarbeid med, hviler tilsynelatende på den kinesiske utenrikspolitiske tradisjonen om å ikke blande seg inn i andre lands interne affærer. En annen motivasjon for at Kina forblir passiv med hensyn til for eksempel menneskerettighetsbruddene i de oljeproduserende landene, er at Kina ønsker å beskytte investeringene sine og fortsatt tilgang til disse landene (ibid:177).

Kinas tilbakeholdenhet med å kjøpe olje fra det internasjonale markedet har ført til diskusjoner om hva effekten av Kinas investeringer i utlandet har på energisikkerheten til andre land, da særlig USA. Den ene teorien er at den kinesiske strategien omdirigerer olje som egentlig skulle ha kommet ut til det internasjonale markedet. Tanken er at dette skader markedet og energisikkerheten til de ulike aktørene. Dette fordi Kina bevisst eller ubevisst "låser fast" olje tiltenkt kinesiske formål. I situasjoner hvor det er begrenset tilgang til olje samtidig som den internasjonal oljeetterspørsel øker, predikerer økonomisk teori at det vil bli økt konkurranse. Dette vil justere oljeprisene opp. Aktørene må da konkurrere over det som er igjen på markedet. Dette betyr at prisene og forsyningene blir mer sårbare for forstyrrelser. Dette sannsynliggjør konflikter over begrensede forsyninger i krisesituasjoner (UCESC, 2006:105).

På den andre siden er det viktig å understreke at Kina importerer olje fra felter som de kontrollerer i utlandet. Uten denne kontrollen, måtte Kina kjøpt olje fra det internasjonale markedet. Dette tyder på at Kinas tilnærming har liten påvirkning på tilgjengelige energiforsyninger i det internasjonale energimarkedet. Dermed påvirker dette i liten grad de statene som kjøper olje via det internasjonale markedet, og deres energisikkerhet (ibid:106). Det hevdes også i noen tilfeller at Kinas praksis kan gagne det internasjonale markedet, fordi

kinesiske statlige oljeselskaper aksepterer en høyere risiko enn sine vestlige motparter. Dermed pumper Kina opp olje i utlandet som i utgangspunktet ikke ville kommet på markedet, fordi internasjonale oljeselskaper mener prosjektene vil resultere i økonomisk tap. Derimot aksepterer kinesiske selskaper større risiko, og har i mange tilfeller engasjert seg i prosjekter som er dømt til å mislykkes (Downs, 2007:52). Dette skal jeg se nærmere på i kapitlet om Kinas søken etter olje i Afrika.

Totalt sett er ikke Kinas oljeproduksjon i utlandet betydelige i det totale internasjonale oljemarkedet. Statistikk fra det amerikanske utenriksdepartementet tyder på at produksjonen fra 2005 og 2006 kun tilsvarer 0,3 prosent av de totale reservene som er pumpet opp fra bakken. Det kan argumenteres for at dette alene ikke er tilstrekkelig nok for å påvirke det internasjonale markedet, heller ikke i en krise. UCSEC-rapporten fra 2006 konkluderer med at kinesiske oljeselskaper kun kan "låse fast" olje hvis de overbyr andre internasjonale energiinteresser og i så måte betaler over markedspris. Dette vil til syvende og sist overbelaste Kinas allerede tungt subsidierte drivstoffmarked, og føre til høye oljepriser, noe som alt i alt kommer til å skade Kinas økonomiske utvikling. På tross av de høye kostnadene har Kina likevel etablert seg i oljeproduserende land. Dette er land som i mange tilfeller mangler nødvendig infrastruktur for oljeutvinning.

Et annet sentralt tema i vurderingen av kontroll av oljefelter i utlandet er hvorvidt oljen utelukkende blir transportert tilbake til Kina eller om andeler blir solgt på markedet. Hvis Beijing selger olje som Kina selv produserer i utlandet på det internasjonale markedet, holder ikke argumentet om at Kina "låser fast" olje mål. Downs(2006:15) vektlegger at vertslandene, der oljefeltet er lokalisert, ønsker en pris som samsvarer med markedsprisen. Hvis Kina rammes av krise, men likevel er i stand til å sørge for at olje som de produserer i utlandet blir transportert tilbake til Kina, så må Beijing sannsynligvis betale en pris som sammenfaller med prisen de måtte betalt på det internasjonale markedet. UCSEC-rapporten som tar for seg Kinas oljeinvesteringer i utlandet estimerer at kun 10 prosent av Kinas oljeimport stammer fra olje som landet selv produserer i utlandet, og konkluderer med at minimale mengder av denne oljen blir solgt på det internasjonale markedet (UCSEC,2006:106).

I tråd med hypotesene har jeg så langt kartlagt og diskutert Kinas generelle internasjonale strategi for å oppnå økt energisikkerhet. Neste skritt er derfor å se hvordan denne politikken passer inn i de tre utvalgte casene. Dette er i samsvar med metoden om strukturert fokusert sammenligning.

5 Kinas strategier i Kaspiregionen

“ [...] Oil and gas are not just commodities traded on international markets. Control over territory and its resources are strategic assets” (Iseri, 2006:41).

Gjennom hele det 20. århundret var Kaspiregionen offer for en strategisk rivalisering mellom stormakter som ønsket kontroll over de store oljeressursene. Oljen spilte en stor strategisk rolle i begge verdenskrigene. I første verdenskrig prioriterte de allierte kontroll over de kaspiske oljeresservene. Under Andre verdenskrig var oljen i Kaspiregionen en viktig målsetning for Hitlers ekspansive politikk, og under pakten mellom Tyskland og Sovjetunionen i 1939 bidro olje fra Kaspiregionen til 1/3 av den totale tyske importen (Iseri, 2006:41).

Kina har gjennom historien hatt utstrakt kontakt med Kaspiregionen, særlig gjennom den legendariske Silkeveien som var en serie med sammenkoblede handelsruter gjennom Sentral- og Sør-Asia. Den politiske oppblomstringen i regionen fant ikke sted før etter Sovjetunionens fall på midten av 1990-tallet. Først fokuserte Kina på tradisjonell geopolittikk i sitt forhold til regionen, og søken etter energi måtte vike til fordel for Kinas helhetlige utenrikspolitiske tilnærming (Liao, 2006:39). Geopolittikk kan kort beskrives som den geografiske fordelingen av politisk og militær makt (Iseri, 2006:35). Oljen har, som vi skal se, fått en sentral rolle i Kinas relasjoner til regionen.

Etter kommunismens fall og oppløsningen av Sovjetunionen på begynnelsen av 1990-tallet har også det internasjonale samfunnet fått øynene opp for Kaspiregionen. Hovedfokuset ligger på de store uoppdagede oljeresservene som ligger strategisk til i Eurasia. Disse antas å være en av verdens største (Saptharou i Gøkay, 2001:20). Etter Sovjetunionens fall i 1991, erklærte de tidligere sovjetiske republikkene uavhengighet, og et nytt strategisk spill tok form. De store naturressursene som tidligere var under russisk kontroll, ble nå offer for en voldsom økonomisk og politisk konkurranse, hvor den endelige målsetningen var å sikre ubegrenset tilgang til de kaspiske oljeresservene (Saptharou i Gøkay, 2001:21). Med andre ord ble kontrollen over de kommersielle rutene en nødvendig faktor for å få energien ut til markedet. De nye statene ble derfor utsatt for et betydelig eksternt press fra stormakter som USA, Russland, EU og Kina. Mange mener derfor at dette har historiske paralleller til den strategiske rivaliseringen i tiden rundt de to verdenskrigene (Iseri i Gøkay, 2006:41-42). Hånd i hånd med den økonomiske utviklingen har etniske og historiske konflikter igjen gjenoppstått. Dette farger regionen med lokal ustabilitet.

Mange kommentatorer har derfor tatt i bruk begrepet ”kaspioljens geopolittikk” for å beskrive dynamikken mellom aktørene og de store oljereservene (Saptharou i Gøkay, 2001:21). Det er derfor på sin plass med en liten redegjørelse om hva som faktisk ligger i begrepet. Saptharou blant flere, baserer kaspioljens geopolittikk langs politiske og økonomiske dimensjoner (Saptharou, 2001:21-23). De politiske dimensjonene er: (1) rollen til Russland; (2) etableringen av en ny maktbalanse i regionen; (3) regionale aktører med rivaliserende agendaer som står i motsetningsforhold; (4) nasjonal oppvåkning i de tidligere Sovjetrepublikkene og økonomisk nasjonalisme basert på olje, som til sammen kan føre til etniske konflikter.

De økonomiske saksområdene er; (1) konkurransen mellom multinasjonale selskaper over utvinningen av oljeresursene; (2) oljeindustriens anstrengelser for å redusere avhengigheten til Midtøsten, samtidig som prisen holdes stabil; (3) Vestens anstrengelser for å sikre seg tilgang til energiresursene og dermed redusere tilgangen til stater i Øst-Asia. Det vil si at de ulike aktørene søker å kontrollere de planlagte rørledningsnettverkene som skal transportere olje og gass til det globale markedet eller tilbake til stater, som for eksempel Kina (ibid). De ferdigstilte og planlagte rørledningene vil på en eller annen måte involvere stater som Russland, Georgia, Tyrkia, Iran, Armenia, Kasakhstan, Turkmenistan, Pakistan, Afghanistan, India og Kina. De fleste analyser konkluderer med at en stor geopolitisk kamp ulmer i bakgrunnen, fordi kontrollen av handels- og kommunikasjonsrutene vil medføre kontroll av hele regionen. Dette viser en kompleks dynamikk mellom aktørene i Kaspiregionen.

Lederskapet i Aserbajjan, Kasakhstan og Turkmenistan anser utviklingen av karbonressursene som en hjørnestein i den nasjonale økonomiske utviklingen. Foruten strandlinjene til Kaspiahavet er disse statene omgitt av land på alle kanter, og kan derfor ikke bruke skip til å eksportere oljen til utlandet. De er derfor avhengige av transnasjonale rørledninger for transport av oljen. *“Thus, the issue of potential routes through neighbouring countries has become a priority for both regional and international powers, as well as for oil companies”* (Iseri, 2006:42). I denne sammenheng vil bygging av rørledninger gir mange økonomiske og politiske fordeler for både opprinnelses- og transitland. Dette kan være i form av transittavgifter, tilgang til olje og politisk innflytelse¹¹.

For de sentralasiatiske statene har det kinesiske energimarkedet bidratt til et godt alternativ til Russland (Jaffe og Lewis, 2002:126). Kinesiske myndigheter indikert at de er

---

¹¹ En god illustrasjon på politisk innflytelse er når Russland stengte av gassforsyningene til Ukraina i 2006 fordi Ukraina ikke ville markedspris for gassen (NRK, 2006)

villige til å gå langt i å utvikle ambisiøse og kostbare rørledningssystemer med usikker avkastning, hvis de kan forsvare kinesisk geopolitisk innflytelse i Sentral-Asia. Gassledningen til Turkmenistan er et illustrerende eksempel på dette. Utviklingen av en energi-infrastruktur mellom det østlige Russland og Kina kan også på lang sikt påvirke den relative maktbalansen. Med andre ord kan Kina øke sin innflytelse på bekostning av Russland.

En annen sentral faktor er det sammenfallende energikartet i regionen. Landene har generelt blitt mer avhengige av olje fra Midtøsten og det er satt i gang tiltak for å øke importkildene. I 2002 argumenterte Andrews-Speed (:86) for at det største problemet som Russland og Kina står ovenfor er at de mangler kapital til å utvinne disse ressursene. Derfor virker det mer logisk i økonomiske termer at dette promoterer samarbeid på bekostning av konfrontasjon i nordøst-Asia. I de senere årene har derimot både Russland og Kina hatt stor økonomisk utvikling og argumentet om at Kina mangler kapital virker noe utdatert.

5.1 Kasaksthan

Etter Sovjetunionens fall i 1991 var Kina fort ute med å etablere diplomatiske forbindelser med mange av de nye statene i Sentral Asia, og signerte en rekke avtaler forankret i bilaterale økonomiske samarbeid (Speed, Liao og Dannreuther, 2003: 22). I denne sammenhengen er Kasaksthan Kinas viktigste partner. I 1997 fikk CNPC retten til å delta i utviklingen av Aktyubinsk- og Uzenfelt-oljefeltene i Kasaksthan, og planene for en 3000 kilometer lang rørledning for transport av olje til Kina så dagens lys samme år (Constantin, 2005:32). Rørledningen rekker forøvrig kun halvveis til markedene på Kinas østkyst. Internasjonale analytikere var derimot kjapt ute med å avise prosjektet som ønsketekning blant annet på grunn de høye kostnadene og infrastrukturproblemene som fulgte med konstruksjonen. Personer innad i CNPC tvilte også på de økonomiske kostnadene, særlig knyttet til usikkerhet omkring tilgjengeligheten til oljereservene og den faktiske størrelsen på disse. Dermed oppsto det et legitimitetsproblem i konstruksjonen av de kostbare rørledningssystemet (Downs, 2006:33).

De pessimistiske prediksjonene ble etter hvert bekreftet. I tillegg til en periode med lav oljepris, ble det kun utvinnet halvparten av hva CNPC hadde beregnet ved de Kasaksthanske oljefeltene (Constantin, 2005:33). På grunn av økonomiske årsaker vedtok Kina i 1999 å legge rørledningsprosjektet på is inntil videre. Kina og Kasaksthan konkluderte i en felles studie at kostnadsestimatene på rørledningen ville havne på rundt 3 milliarder dollar. For at prosjektet skulle være lønnsomt måtte det sendes 400 000 fat per dag gjennom rørledningen

(Downs, 2006:33). Da president Hu Jintao besøkte Kasakstan i 2003 ble det bilaterale samarbeidet med rørledningen formelt gjenopptatt. Rørledningssystemet fikk en økonomisk rasjonell plattform under prisøkningen på olje i 2003-2004, og oppdagelsen av det store Kashagan-oljefeltet var det største funnet i verden på 25 år (Constantin, 2005:32-33). På tross av at de kinesiske oljeselskapene har blitt ekskludert i Kashagan-feltet som kontrolleres av vestlige selskaper, så har det blitt funnet store mengder olje og gass reserver rundt om i regionen. I 2004 ga Beijing dermed grønt lys for å fortsette rørledningsprosjektet (ibid). I 2005 bygde CNPC og det Kasakstanske oljeselskapet KazMunaiGaz den østre delen av rørledningen fra Atyrau i vestlige Kasakstan til Alashankou i østre Kina ferdig. Denne delen av rørledningen leverte første oljelevering til Kina i juli 2006 (Downs, 2006:32).

Det var blitt knyttet stor usikkerhet i Beijing omkring Russlands støtte for en rørledning fra Russland til Kasakstan. Downs understreker at Kina ikke bare snudde kurs på grunn av den akutte nødvendigheten for en landbasert importrute som kan forsyne tilstrekkelige volum med olje (2006:33). Prosjektet ble også ansett som en mulighet for å presse Russland til å prioritere byggingen av en rørledning fra Øst-Sibir til Kina, som et alternativ til den japanske lobbyens ønske om å bygge rørledningen til Russlands Stillehavskyst mot Japan istedenfor (Lieberthal og Herberg, NBR, 2006:14).

Fraværet av et sterkt amerikansk militær nærvær i Kaspiregionen er også en faktor som forklarer den kinesiske entusiasmen for rørledningskonstruksjonen mellom Kasakstan og Kina. Rørledningen er attraktiv, fordi den gir Kina en alternativ forsyningsrute for olje som unngår sjøveien, som er dominert av den amerikanske marinen (ibid; Downs, 2000:47).

Mange mener imidlertid at det har blitt gjort lite fremskritt med oljeprosjektene mellom de to landene, som til tider reflekteres i uoversiktlige avtalekontekster. Andrews-Speed et al (2003:22) argumenterer for at Kinas involvering i den Kasakstanske oljesektoren i det store og hele har vært motivert av realpolitiske vurderinger og strategiske interesser, snarere enn energivirksomhet. Men det er viktig å fremheve at Kasakstan er Kinas fremste partner i forbindelse med byggingen av rørledninger som skal transportere oljen tilbake til Kina. Kina beskriver Kazakhstan ofte som “ [...] *the gateway to Caspian oil and gas reserves*” (US-China economic and security review commission, 2006:104).

På en annen side, hviler det stor usikkerhet omkring den økonomiske avkastningen ved de planlagte og de allerede oppførte rørledningene i Kasakstan og Kaspiregionen generelt. Mange mener det ikke foreligger tilstrekkelig med olje som kan fylle rørledningen fra Atasu i Kasakstan til det østlige Kina (ibid). I et kortsiktig perspektiv kan dette tolkes som at rørledningen ikke bidrar til den tenkte avkastningen for Kina, og at rørledningene i

Kaspiregionen ikke bidrar til den ønskede graden av energisikkerhet. Som vi skal se dominerer fortsatt forsyningene fra Midtøsten og denne dominansen kommer til å øke i fremtiden. Det må imidlertid bemerkes at rørledningsprosjektene har hatt mange “barnesykdommer” og Kina har bevisst investert i de kaspiske oljefeltene i et langtidsperspektiv.

Som jeg beskrev i 4.3. har de kinesiske myndighetene lagt føringer på, og oppmuntret de nasjonale oljeselskapene til å etablere seg i oljerike regioner, for å så kjøpe eierandeler i oljen mens den fremdeles ligger i bakken. Foruten Sudan, er denne produksjonen størst i Kasaksthan, og CNPC eier andeler som tilsvarte en produksjon av 200,000 oljefat per dag i 2007. I takt med at Kina øker investeringene i Kasaksthan foreligger det estimater for de neste årene som antar at eksporten fra landet vil øke til 400,000 oljefat per dag (Report to Congress of the US-China Economic and Security Review, 2007:162-163). Hovedgrunnen til denne prognosen er at CNPC har kjøpt rettigheter til å utvikle *Karazhanbas* feltet. Tabellen nedenfor viser Kinas økende oljeimport fra Kasaksthan.

Tabell 5.2: Kinesisk råolje import fra Kasaksthan, 1999-2004 (målt i 10,000 tonn)

År	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Import volum	49.08	72.42	64.96	100.36	119.82	128.56
Prosent av total						
Import volum	0.013	0.010	0.010	0.014	0.013	0.013

Kilde: Chinese Customs statistics (Gjengitt i Daojing, 2005:52)

5.2 Uventede problemer for Kinas relasjoner til Kaspiregionen

En av hovedmålsetningene for den kinesiske energipolitiske tilnærmingen til Kasaksthan er å sikre seg verdiandeler i landets oljeproduksjon. Dette skulle i teorien være rimelig uproblematisk. Begge er medlemmer i SCO og den bilaterale handelen har økt kraftig. I tillegg har Kina og Russland et strategisk forhold med felles målsetninger om å påvirke USA i retning av å redusere det militære og politiske nærværet i Sentral-Asia. Blank (2005:99) understreker har Kina møtt store vanskeligheter i veien mot å sikre seg stabile forsyninger fra de Kasaksthanske og kaspiske oljefeltene. Hovedsaklig dreier det seg om at disse landene i økende grad ønsker statlig kontroll over de verdifulle ressursene. Det er også betydelige negative strømninger innad blant befolkningen i Kasaksthan rettet mot det kinesiske nærværet. I tillegg er det stor russisk motstand mot at Kina skal ha et direkte nærvær i det kasaksthanske markedet. Mye av dette grunner i at myndighetene i Moskva anser Kasaksthan

og de tidligere Sovjetrepublikkene som Russland strategiske bakgård. Mye tyder på at Kina vil ha problemer med å sikre tilgangen til energi fra Kaspiregionen for å imøtekomme den nasjonale etterspørselen. I tillegg kommer utfordringene med å ikke betale overpris for å opprettholde tilgangen til olje.

Kinas problematiske energisituasjon kan derfor skape problemer for sine internasjonale relasjoner i regionen. Det hviler stor mistenksomhet med hensyn til de kinesiske motivasjonene og målsetningene i Kaspiregionen, og i andre regioner som for eksempel Afrika. I vesten har det utviklet seg en trusselskole som vektlegger at Kina er en destabiliserende maktfaktor i internasjonal politikk, og at Kinas søken etter økt energisikkerhet kommer på bekostning av regional stabilitet i mange av verdens problemområder. Vestlige observatører har i lang tid ansett Kina som en fremtidig rival og mistenker Beijing for å forsøke å etablere hegemoni i Sentral-Asia. Disse analysene florerer i dag, men så tidlig som i 1994 understreket Ross Munro, som i dag er leder for Asiatiske studier ved *the Center for Security Studies*, vil Kinas ambisjoner vil by på problemer. *“There is no uncertainty about China’s intention and ability to play a major role in central Asia for the foreseeable future. Even if China’s vision of a modern Silk Road is never realized, an economically dynamic and militarily ascendant China seems destined to exert tremendous influence over neighbouring Kazakhstan and Kyrgyzstan”* (Munro gjengitt i Blank, 2005:99-100).

En vurdering av Kinas energipolitiske tilnærming til Kaspiregionen må sees i sammenheng med dynamikken mellom Shanghai Cooperation Organisation og Kina. I neste kapittel skal jeg inngående kartlegge dette forholdet, og som vi skal se har Kina klart å overkomme mange av problemene ovenfor ved å oppmuntre til økt institusjonalisert samarbeid mellom medlemslandene.

5.3 Shanghai Cooperation Organisation (SCO)

Shanghai Cooperation Organisation er en internasjonal organisasjon som ble dannet i 2001 av Kina, Russland, Kasakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan og Uzbekistan. Med unntak av Uzbekistan har de andre landene vært medlemmer i *the Shanghai Five* som ble grunnlagt i 1996. Etter et ønske om å ytterlig formalisere samarbeidet på et høyere nivå, signerte de seks medlemslandene traktaten som ga det nye rammeverket navnet SCO. India, Iran, Mongolia og Pakistan har observasjonsstatus i organisasjonen (Gunag, 2007:3).

Søken etter energisikkerhet gir ikke et fullt bilde av Kinas utenrikspolitiske målsetninger i Kaspiregionen. Kina er i dag, og har gjennom hele historien, vært omringet av konkurrerende og til tider fiendtlige stormakter. Myndighetene i Beijing ønsker å sikre grensene sine ved å skape en omkringliggende sone som inkluderer “vennligstilte” og stabile stater. Til sammen skal dette skape en stabil strategisk bakgård, bidra med viktig internasjonal politisk støtte for Kina, og skape fremtidig økonomisk innflytelse (Kelly og Leland, 2007:59). Kina har derfor gått i bresjen for å formalisere et slikt samarbeid i form av organisasjonen Shanghai Cooperation Organisation

I august 2007 avholdt SCO et toppmøte i Bishkek hvor de seks medlemmene signerte *the Shanghai Cooperation Organisation Treaty on Long-Term Good Neighbourly, Friendship and Cooperation*. Avtalen er et juridisk rammeverk som fungerer som retningslinjer for de såkalte gode relasjonene mellom landene. President Hu Jintao formulerte ideen i 2006, og de raske avtaleforberedelsene reflekterer graden av konsensus blant medlemsstatene (Guang, 2007:4).

Møtet i Bishkek sammenfalt med antiterrorist øvelsen *Peace Mission 2007*, og vestlige analysemiljøer spekulert om hvorvidt nye sikkerhetstiltak ville bli annonsert fra organisasjonen. Øvelsen er et verktøy i fremtidig terrorbekjempelse, og ikke et skritt i retning av en militærallianse. Blant annet Vladimir Putin uttalte at SCO ikke er et nytt NATO (ibid:5).

Terrorbekjempelse og energisikkerhet henger i midlertidig sammen fordi terrorisme kan være en trussel for et lands energisikkerhet. Energisikkerhet betyr å sikre alle stadiene i forsyningsprosessen. Det betyr også at transportstadiet er en sentral del av konseptet. I motsetning til sjøveien, ansees det lettere å sikre rørledninger, men også denne transportmuligheten kan bli utsatt for ulike trusler, hvor terrorisme er den mest ødeleggende. Kina har gjennom SCO gjort avtaler for å redusere risikoen for terroransalg mot rørledningene (Kelly og Leland, 2007:60).

Et annet viktig saksområde for SCO er organiseringen av den regionale sikkerheten. “*Stability and security in Central Asia can be provided first and foremost by the forces of the region’s states on the basis of international organizations already established in the region*” (Bishkek Declaration, 16 August 2007). Med andre ord etterstreber SCO å være den dominante maktfaktoren i regionen og på sikt arbeide for å sende hjem utenlandske militære styrker, deriblant USAs militære tilstedeværelse. Energivariabelen anses også som styrkende for den regionale sikkerheten. “*Reliable and mutually beneficial partnership in various fields*

of energy sector will help strengthen the security and stability across the SCO region and the wider world alike” (Bishkek Declaration 2007, gjengitt i Guang, 2007:4).

Av medlemslandene har Kina vært den fremste katalysatoren for å formalisere et energisamarbeid, og mye tyder på at dette vil akselerere i de neste årene. Oljerørledningen mellom Kina og Kasakstan er den første av sitt slag i Kaspiregionen og på sikt vil den forlenges til å nå den kinesiske kystlinjen, og forbinde nettverket til skipsleiene i Stillehavet. Kina har også inngått avtaler med Uzbekistan, Turkmenistan og Kasakstan om å utvinne naturgass og bygge gassrørledninger. Disse prosjektene er dermed en god illustrasjon på den allerede akselererende trenden i regionen.

Russland på sin side, har vært nølende på grunn av frykten for at Kina skal få mer innflytelse i et område som tradisjonelt sett har vært bakgården til Russland. Mange røster i Russland frykter at dette vil på sikt skade Russlands økonomiske og politiske interesser i regionen. Russland prøver derfor i noen tilfeller å fremme økonomisk samarbeid og utvikling med de sentralasiatiske statene gjennom *Eurasia Economic Community* (Eurasec) hvor Kina ikke er medlem (Guang, 2007:4-5). I likhet med SOC har Eurasec også målsetninger om å utvikle et mer stabilt energimarked. På tross av tradisjonell russisk motstand mot videreutviklingen av Kinas økonomiske samarbeid med SCO, er det mye som tyder på at Russland har funnet seg til rette med Kinas økende involvering. Som en konsekvens av de siste års utvikling i SCO formulerte Russlands president Vladimir Putin ideen om en “energi-klubb” innad i SCO (Guang, 2007:5). Under SCO møtet i 2006 ble denne ideen diskutert under bilaterale samtaler mellom Iran og Russland (Douglas, 2006:12). Begrepet er enda ikke definert fra Russisk side, og det er heller ikke blitt konseptualisert av verken Kina eller SCO.

Russlands kursendring viser at myndighetene i Moskva støtter videreutviklingen av et energisamarbeid innenfor rammene av SCO. Under toppmøtet i Bishkek rådet det konsensus blant delegatene om at “[...] *medlemslandene skal fortsette å promotere dialog med hensyn til energispørsmål og praktisk samarbeid blant energiprodusenter, transitt- og konsumland*” (Guang, 2007:5). Samtidig ble det understreket at organisasjonen er åpen for interaksjon basert på internasjonal lov med alle interesserte eksterne aktører. Dette viser at SCO landene fortsatt ønsker samarbeid med stater utenfor organisasjonens rammeverk. Internasjonal kritikk har ikke uteblitt, og mange frykter at SCO i fremtiden vil adoptere en kartellstruktur på lik linje med OPEC (Douglas et al.2006:12). Forøvrig fremhever medlemslandene viktigheten ved å identifisere multilaterale nøkkelområder som gir gjensidig fordeler for de involverte partene. Kinas president Hu Jintao har uttalt at så fremt samarbeidet er vellykket på noen

områder, kan de etablerte rammeverkene brukes som modell for et mer utbredt økonomisk samarbeid, og da særlig innefor energisektoren (ibid.)

5.3.1 Energifaktoren i SCO

SCO ble som sagt dannet for å håndtere grensekonflikter, terrorisme og trusler fra separatist-bevegelser. Men utformingen av et økende energisamarbeid har stadig fått en mer sentral rolle i organisasjonen, og er i dag et av hovedfokusene til organisasjonen (Douglas et al, 2006:12). Denne trenden er mest identifiserbar i Kina og kinesiske forskningsmiljøer legger i økende grad vekt på å gjøre den gamle Silkeveien om til en ”energivei”. På samme måte anser Russland SCO som et verktøy for å promotere energiutvikling på tvers av landegrensene. *“Cooperation in fuel, energy, and transport may bring great benefits. Potentially, the SCO members can pool their efforts in geological prospecting, and jointly develop Central Asia’s vast resources”* (ibid). Liao erkjenner også potensialet for et ytterligere formalisert energisamarbeid i Kaspiregionen, og har uttalt at *“Silkeveien i fremtiden kan bli den `svarte veien` [oljeveien]”* (Liao, 2006:50).

Statene med observasjonsstatus argumenterer også for å videreutvikle energisamarbeidet i regionen. Den pakistanske presidenten Pervez Musharraf uttale på SCO toppmøtet i 2006 at Pakistan kan fungere som en “energikorridor” mellom produsent- og konsumland (gjengitt i Douglas et al, 2006:13). Iran anser også SCO som et energipolitisk verktøy, og har tydelige motiver for å øke oljeeksportvolumet til regionen. Dette kom tydelig frem under president Ahmadinejads tale til SCO i 2006, hvor han uttalte at tilstedeværelsen av både produsent- og konsumstater skaper et solid grunnlag for et energisamarbeid i SCO. Videre fremmet han forslag om et toppmøte for medlemslandenes energiministre, for å utforske mulighetene for et sterkere samarbeid innefor alle fasene av energiutvinningen. Han foreslo at toppmøtet kunne være et utgangspunkt for å diskutere og studere mulighetene for en felles plattform i lys av et mer institusjonalisert energisamarbeid. (Douglas et al, 2007:5-7). Presidenten vektla også at Irans store oljereserver er et grunnlag for SCO medlemmene til å inngå tettere samarbeid med Iran (Douglas et al. 2006:12).

På en annen side mener mange at uttalelsene fra statsoverhodene til de SCO relaterte statene i mange tilfeller kun er politisk retorikk. Men som jeg hittil har beskrevet tyder mye på at forholdene innad i SCO strekker seg lengre enn kun retoriske grep fra aktører med alternative politiske målsetninger. I 2006 signerte Kina, India, Iran og Russland energiavtaler til en verdi av ca 500 milliarder dollar, og dette tallet er ventet å øke. Et annet illustrerende

eksempel på at det akselererende energisamarbeidet beveger seg lengre enn kun politisk retorikk, finner sted i kjølvannet av toppmøtet i Bishkek i 2006. Sinopec signerte da en stor avtale for å utvikle oljefelt i Iran. Kinas oljeimport fra Kasakstan fordoblet seg i de fire første månedene i 2006, sammenlignet med samme periode i 2005. Oljeimport fra Russland steg med 36 prosent i den samme perioden (Douglas et al, 2006:13).

5.3.1.1 Reaksjoner fra Vesten

I kjølvannet av SCOs fokus på energisikkerhet og styrking av energisamarbeidet mellom medlems- og observatørlandene, har det kommet mange negative reaksjoner fra amerikanske aktører som mener SCO søker å tynne ut USAs innflytelse over de Kaspiske oljereservene. Kina beskyldes for å styre de sentralasiatiske energiresursene mot sine egen økonomiske utvikling, samtidig som Iran og Russland ønsker å være mindre avhengig av vestlige markeder (ibid:13). Den kinesiske energipolitikken, i form av “gå ut”-strategien, blir beskyldt for å ha merkantilistiske trekk, og at Beijing bruker SCO kun som et verktøy i sin søken etter økt energisikkerhet, uten å erkjenne at energisikkerhet er en global utfordring for alle stater. Konsekvensen er at Beijing “låse fast” oljereserver og dermed holder eksterne aktører utenfor en tradisjonell konkurranse om ressursene innefor rammene av det frie markedet.

Douglas et al. (2007:15) argumenterer for at Kina ikke manipulerer SCO i retning av å være et merkantilistisk verktøy, og viser til at det er svært vanskelig å “låse fast” oljen i et globalt marked, og at aktørene ikke trenger stor innflytelse i region for å få kjøpt olje. For det første sammenfaller ikke Kinas energirelaterte aktiviteter på den internasjonale arenaen med graden av den internasjonale fordømmelsen. *The Energy Information Administration*, som er en uavhengig analyseenhet innad i det amerikanske energidepartementet, påpeker at de kinesiske firmaenes investeringer i utenlandske oljeandeler i 2005 kun tilsvarte 300 000 oljefat per dag av den totale importen på 3,5 millioner oljefat per dag (Douglas et al, 2006:14, Downs 2007:45). Den lave andelen forsvaret derfor ikke den store oppmerksomheten som disse firmaene har fått.

For det andre hevdes det at energiprojektene innad i SCO kun har medført snakk og forhandlinger, og ikke reell handling. Et eksempel på dette er den planlagte rørledningen mellom Kina og Russland som ble annonsert i 2003. Partene er fortsatt i forhandlinger.

Et annet problem ved Kinas påståtte “fastlåsing” av oljeresurser, enten på egen hånd eller multilateralt gjennom SCO, er at Kina må utkonkurrere utenlandske firma og kjøpe langtidskontrakter med produsentlandet. Statlige kinesiske firma kan kun vinne budrundene

hvis (1) de er villige til å betale mer for oljen enn hva andre internasjonale oljeselskaper mener oljen er verdt eller (2) at eksportland innad i SCO-mekanismen er villige til å akseptere redusert finansiell vinning på å selgeoljen til Kina (ibid:15). Det betyr at Beijing er villige til å betale over markedspris for å dekke sitt oljebehov.

5.3.1.2 Motstridende interesser innad i SCO

Til nå har vi sett at mye taler for et økt institusjonalisert energisamarbeid i SCO. Samtidig er det signaler på statene i SCO-mekanismen mangler sammenfallende preferansesett i forhold til energivariablen og den militære maktbalansen. En faktor som ofte trekkes fram er oljeprisen. Ved starten av krigen i Irak i 2003 lå oljeprisen på ca 27 dollar fatet. I dag ligger prisen på over 108 dollar fatet, som er et nytt rekordnivå (<http://www.e24.no>, 2008). I følge *Cambridge Energy Research Associates* betyr en prisøkning på olje en gevinst på 85 millioner dollar i uka for Iran (gjengitt i Douglas et al, 2006:14). Med andre ord så tjener Iran og Russland på prisøkning i konfliktfylte perioder, slik som for eksempel under krigen i Libanon i 2006. Kina og andre importavhengige land som India på sin side, måtte tåle den kraftige prisøkningen.

I 2006 hevdet mange at Iran, og andre oljeproduserende land, sannsynligvis vil presse oljeprisen høyere. Cohen trekker for eksempel fram at Russland tjener på ustabilitet i Midtøsten, fordi det presser oljeprisen i været (Cohen gjengitt i Douglas et al, 2006:14). Siden den gang har oljeprisen økt fra 78 dollar fatet til dagens historiske nivå på over 108 dollar.

Kina på sin side er avhengig av at oljeprisen ikke blir for høy og ønsker billig olje fra Midtøsten og andre regioner. De kinesiske interessene sammenfaller med interessene til andre konsumland for å holde et fornuftig prisnivå på olje. Kina kan i fremtiden derfor befinne seg i en interessemotsetning til de oljeproduserende landene som Beijing har inngått bilaterale importavtaler med. Kina er ikke alene om denne problematikken, og har inngått en avtale med India for å avslutte rivaliseringen over anskaffelse av olje i utlandet. Dette tyder på at partene erkjenner at slike konflikter til syvende og sist vil gavne de oljeeksporterende statene. Indias energiminister Mani Shankar Aivar uttalte treffende i 2006: *"rivalry only benefits those who are selling the assets, no matter which country wins"* (gjengitt i Douglas et al, 2006:14). Det kommer også signaler fra Beijing som tyder på at Kina ønsker tilsvarende samarbeid med USA. *"Conditions are favourable for Chinese and U.S. oil firms to cooperate on the development of oil fields in third [world] countries"* (ibid.).

5.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg empirisk kartlagt Kinas energisikkerhetsstrategi ovenfor Kaspiregionen. Kaspiregionen representerer et komplisert geopolitisk terreng og Kinas tilnærmingen har i stor grad blitt påvirket av den russiske og amerikanske tilstedeværelse i regionen. Kinas viktigste partner i regionen er Kasakstan, og Beijing har hatt relativ suksess med å sikre seg oljeandeler i landet. Kina oppfatter rørledninger som den beste leveringsmekanismen for olje fra de oljeproduserende landene i regionen. Foruten de allerede ferdigstilte rørledningene, foreligger det planer om å konstruere alternative rørledningsnettverk for å øke transportsikkerheten. Jeg har også argumentert for at Kinas energisikkerhetsstrategi i regionen må vurderes i lys av SCO og planene om et regionalt energisamarbeid mellom aktørene. I neste del skal jeg kartlegge Kinas strategi i Midtøsten.

6 Kinas strategier i Midtøsten

Midtøsten er geografisk atskilt fra Kina og oljeforsyningene må derfor transporteres tilbake til det kinesiske fastlandet via navigasjonsrutene langs sjøveien. Disse rutene er kontrollert hovedsaklig av USA og andre eksterne makter. Midtøsten er en region hvor Kinas geopolitiske og politiske tilstedeværelse tradisjonelt sett har vært marginal, og hvor det fortsatt er urealistiske utsikter til å utfordre andre eksterne aktører som USA, Russland og land i Vest-Europa (Holden, 2006:13).

Mange hevder at økonomiske og energirelaterte interesser er hovedkatalysatorene for kinesisk utenrikspolitikk og diplomatiske initiativ, og skiller seg fra andre caser i Kinas nærområde. Dette betyr ikke at det ikke eksisterer politiske og strategiske interesser, som for eksempel behovet for å demme opp mot politisk ekstremisme som kan eksporteres fra Midtøsten til Sentral-Asia og Xinjiang, men at disse er underordnet kravet om å sikre sikker tilgang til oljeforsyninger og mulighetene for kinesiske selskaper til å investere i regionen. Dette har ført til at kinesiske myndigheter har forsøkt å styrke sin strategiske og politiske tilstedeværelse i regionen. (Jaffe og Lewis, 2002:126).

Kinas energirelaterte interesser i Midtøsten har ført til en tredelt tilnærming. For det første satte myndighetene i gang en diplomatisk offensiv for å sikre langsiktige forsyningsavtaler med nøkkelstatene i regionen. Dette kulminerte i president Jiang Zemins besøk i Saudi Arabia i 1999 hvor han uttalte at landene hadde inngått et strategisk oljesamarbeid. Lignende avtaler har også blitt inngått med Iran, Jemen og Oman (ibid:123).

Den andre delstrategien har vært aggressiv intervensjon fra kinesiske oljeselskaper for å sikre rettigheter til å investere og utvikle oljefelt i regionen. I 1997 klarte CNPC å få kontrakter i Irak for utvikling av oljefelt (Speed et al, 2002:66). Dette var kontroversielt og vakte internasjonal oppmerksomhet på grunn av de pågående internasjonale sanksjonene mot regimet i Irak. Den kinesiske produksjondelings-kontrakten med Irak for å utvikle Al Ahdab-feltet i Irak, ble også signert av CNPC og Norinco, hvor sistnevnte er et delvis uavhengig kinesisk våpenfirma. Dette førte til spekulasjoner om at aktørene hadde oppnådd en "våpen for olje"-avtale, som var stikk i strid med de internasjonale sanksjonene. Kinesiske myndigheter har også uttrykt stor interesse for utvikling av oljefelt i Iran, men dette har enda ikke resultert i en formalisert avtale (ibid:66-67).

Den tredje delstrategien har vært å oppmuntre til motinvesteringer fra oljeproduserende Golfstater i Kinas raffinери- og markedssektor. Formålet er å konsolidere Kina-Midtøstenforholdet ved å gi disse statene en mulighet og tilgang til disse markedene,

som videre gjør at Kina kan overkomme innenlandske kapitalflaskehalser. Dette reflekter i hovedsak et markedsbasert tiltak for økt energisikkerhet.

6.1 Bilateralt og multilateralt fokus

Kina har som jeg har forklart vendt seg til Kaspiregionen i sin søken etter oppdeling av flere kilder som kan gi sikre oljeforsyninger. I en rapport som ble støttet av det kinesiske utenriksdepartementet bekrefter Wu Lei (2005) at Kaspiregionen spiller en sentral rolle i denne strategien og at regionen er sentral for å videreutvikle et energisamarbeid med Kina. Kinas politikk gjennom SCO er et illustrerende eksempel på dette. I rapporten, som forøvrig ble tilsendt *China-Arab Cooperation Forum* i 2005, vektlegger Lei imidlertid at energi fra Kaspiregionen kun kan komplimentere, og ikke erstatte rollen olje fra Midtøsten spiller for den kinesiske forsyningsikkerheten. For det første støtter Leis konklusjon seg på tall fra internasjonale studier som hevder at oljeproduksjonen i Russland vil senkes fra 2010, og at den generelle utviklingen av energiressurser i Kaspiregionen går for sakte. For det andre er infrastrukturen for utvinning og transport av ressursene i Kaspiregionen gått ut på dato. Dette skader oljeproduksjonen og eksportpotensialet. For det tredje er det “russiske energiimperiet fundert på gass snarere enn olje. For det fjerde konkluderer studien med at “energinasjonalismen” som gradvis har sneket seg tilbake inn i Russland skader energisamarbeidet mellom Russland og Kina.

Kina må derfor øke sitt engasjement i Midtøsten. Lei argumenterer for at Kina må overbevise de arabiske CCG landene (*Cooperation Council for the Arab States of the Gulf*) om at den økonomiske og sosiale utviklingen i Kina vil fortsette i høyt tempo, og at de oljeproduserende landene i Midtøsten vil tjene på å fortsette eksporten til Kina. Det kinesiske energimarkedet er enormt, samtidig som de arabiske statene har muligheten til å forsyne Kina med det påkrevde behovet etter olje. Det kan da argumenteres for at et bilateralt energisamarbeid kan utvikles og forsterkes når en plattform for gjensidig vinning er på plass (Lei, 2005). Et strategisk energisamarbeid over tid kan også føre til samarbeid på andre områder som politikk, kultur, vitenskap, og viser til at energisamarbeidet mellom Kina og GCC spiller en sentral rolle i prosessen med å utvikle bilaterale økonomiske og politiske bånd. Det er sentralt å institusjonalisere samarbeidet slik at det kan tjene sin strategiske hensikt (Lei 2005). Felles regler og normer vil da hjelpe til med å styre samarbeidet mellom partene.

Diskusjoner om utviklingen av et energisamarbeid burde diskuteres mer inngående i *China-Arab Cooperation Forum*. I følge Lei burde et kinesisk-arabisk energiforum etableres i regi av det Saudi Arabia-baserte *International Energy Forum* (IEF). Forumet kan tjene som et rammeverk slik at partene kan fordype dialogen og utvide samarbeidet innenfor områder som oljemarkeder, forsyningssikkerhet, oljepris, handel og investering. Det vil til sammen medføre en bedre forståelse og koordinering av partenes politikk og interesser. Lei vektlegger at et fremtidig forum for kinesisk- arabisk energisikkerhet burde behandles som en internasjonal organisasjon hvor delegatene møtes regelmessig for å utarbeide solide og offisielle samarbeidsordninger.

For å stimulere til økt bilateral handel og investering i energi er det viktig at Kina fortsetter å være åpen for arabiske investeringer innenfor områder som strategiske oljereserver, infrastruktur for transport av energi og nye raffinerier innad i Kina. Tilsvarende burde GCC-landene etablere konstruktive ordninger slik at Kina kan delta i leting etter og utvinningen av oljen. Ifølge Lei er dette den eneste måten for at energisamarbeidet mellom partene kan oppnå tilstrekkelig fremskritt slik at Kinas energisikkerhet kan innlemmes i GCC-landenes energisikkerhet (Lei 2005).

6.2 Amerikansk dominans

USA har en dominerende posisjon i det geopolitiske kartet i Midtøsten, og Kinesiske myndigheter har lenge ansett amerikansk makt som en trussel mot de Kinesiske oljeforsyningslinjene fra Midtøsten. Misnøyen økes ytterligere når mange analyser av kinesisk forsyningssikkerhet konkluderer med at Kinas fremtidige oljeimport fra Midtøsten fortsatt vil dominere både på kort og lang sikt. For å øke energisikkerheten har myndighetene i Beijing uttalt at de ønsker å redusere sårbarheten for det amerikanske hegemoniet i Midtøsten (Downs, 2000:47). Ifølge Downs mener kinesiske analytikere at Kina er i konkurranse med USA og dets allierte for å sikre tilgang til olje fra regionen. Disse miljøene hevder at Kina er i en ufordelaktig posisjon i “kampen” om olje fordi de mangler innflytelse i regionen. Ved å utvikle et bredt nettverk av sikre bilaterale forhold kan Kina redusere sårbarheten for den amerikanske dominansen og samtidig øke forsyningssikkerheten og oljeflyten fra Midtøsten (Downs, 2000:46-48). Tiltakene som Kina har iverksatt og forsøkene på å forsterke bilaterale bånd til oljeprodusenter i Midtøsten, har økonomiske, politiske og militære dimensjoner.

Innenfor den økonomiske dimensjonen forfølger Kina en strategi som kan merkes som “to importer og en eksport” for å styrke energibåndene til Midtøsten. “De to importer”

refererer til oljeimport og kapital fra land i Midtøsten til å investere i utviklingen av Kinas oljeindustri. Kinesiske oljeselskaper har signert langtidsforsyningskontrakter med mange av landene i Midtøsten. Kinesiske myndigheter har også oppmuntret til deltagelse fra oljeselskaper fra Midtøsten i Kina. Eksempler på dette er det *Saudi Arabiske Aramco*, *Kuwait Petroleum Corporation* og *National Iranian Oil Company*, som alle har vært aktiv med å oppgradere kinesiske raffineri til å prosessere råolje fra Midtøsten. “Den ene eksporten” refererer til kinesisk investering i oljeutforskning og utviklingsprosjekt i Midtøsten. Dette vil på lang sikt forhåpentligvis føre til gjensidig avhengighet mellom partene, og dermed styrke Kinas ambisjoner om økt energisikkerhet.

Innenfor den politiske dimensjonen forsøker Kina å styrke tilgangssikkerheten til oljeimport fra regionen ved å øke diplomatiet og kontakten til oljeprodusentene (Dows, 2000:49). Som tidligere belyst hevder kinesiske myndigheter at sterke bilaterale politiske forhold kan skape større forsyningssikkerhet under perioder med uroligheter. En rapport fra *China Society for Strategy and Management* hevder at denne typen diplomati har store sjanser for å lykkes med stater som er kritiske til den amerikanske tilstedeværelsen i regionen (gjengitt i Downs, 2006). Kinas forhold til Iran og Irak¹² er illustrerende eksempler på dette, hvor begge landene er under sanksjoner fra både FN og USA. Downs fremlegger at det er sannsynlig at det kinesiske lederskapet anser politisk støtte til disse regimene som et viktig tiltak for å sikre tilgangen til energiforsyningene fra landene. Kritikken fra USA har ikke uteblitt og gjennom en rapport fra 2004 uttaler *US-China Economic and Security Review Commission* (2007) at Kinas økende energietterspørsel øker presset på verdens oljeforsyninger og påvirker oljeprisen i negativ retning, og at Kinas energibehov skaper økonomiske og sikkerhetsrelaterte bekymringer for USA. Dessuten beskriver rapporten med bekymring Kinas energisamarbeid med stater, som for eksempel Iran og Sudan, som har turbulente forhold til USA (ibid). Videre argumenterer rapporten for at de bilaterale forholdene på sikt kan underminere multilaterale tiltak for å stabilisere oljeprisen og oljeforsyningene. Den påpeker også at de bilaterale energisamarbeidene i noen tilfeller involverer overføring av kinesisk våpenteknologi. Noreng (2006:xxx) sier at kritikken mot Kina ikke klarer å skille mellom energi- og sikkerhetspolitikk, og heveder at kritikken brukes til å passe inn i et bredere mønster hvor Kina blir sett på som en motstander.

I sum argumenterer Downs (2000:50) for at den økte kinesiske innvolvingen i Midtøsten generelt, og spesielt innen energisektoren, ikke reduserer USAs evne til å sabotere

---

¹² Før den amerikanske invasjonen i 2003.

den kinesiske oljeimporten fra Midtøsten. Årsaken til dette er de sårbare forsyningslinjene fra Midtøsten til Kina. Den amerikanske marinen kan når som helst hindre oljetankerne fra å nå Kina. Som vi husker er dette en stor hodepine for Beijing, og lederskapet har definert dette til å være en av hovedtruslene mot kinesisk energisikkerhet. Dette er forøvrig en viktig årsak til at Kina i økende grad ser til Kaspiregionen for å sikre seg olje. Denne oljen kan transporteres via rørledninger og reduserer USAs muligheter til å hindre Kina olje. Rørledningsnettverket gir derfor Kina en viktig strategisk fordel. Om hvorvidt en amerikansk blokade i realiteten er sannsynlig er en annen sak, men i en fremtidig konflikt mellom USA og Kina over for eksempel Taiwan, kan en ikke se bort i fra dette scenariet. Poenget er å vise at dette er en teoretisk trussel mot kinesisk energisikkerhet.

6.3 Iran

Iran har de nest største oljereservene etter Saudi-Arabia og er nummer to, etter Russland, med hensyn til gassreserver. Iran er også medlem i OPEC. Iran er Kinas nest største leverandør av olje. Det meste av importen er et resultat av bilaterale forsyningsavtaler (Eurasia group, 2006:9)

Det eksisterer ingen muligheter for å kjøpe produksjonsandeler i den Iranske olje- og gassektoren. I stedet utføres oppstrømsaktiviteter, som befatter letevirksomhet, produksjon og transportering, ved såkalte "tilbakekjøps-kontrakter" (ibid:10). Dette rammeverket betyr at utenlandske selskap kan utvikle et olje-og gassfelt helt til produksjonen er klar. Da må selskapene gi feltet videre til NIOC (National Iranian Oil Company) som tar over driften. I retur får de utenlandske selskapene en garantert avkastning. Internasjonale oljeselskaper har uttrykt at tilbakekjøpspraksisen er det største hinderet for å gjøre investeringer i Iran, og en vanlig oppfatning er at avtalene er tilfredsstillende for små prosjekter med lav risiko, men ikke bærekraftig for store oljefelt forbundet med høy risiko og produksjon i et langtidsperspektiv. I tillegg får ikke selskapene belønning hvis feltene produserer mer enn forventet. Dessuten straffes de hvis produksjonen ikke når de kontraktfestede målsetningene. Avskjermingen fra produksjonen fører også til at selskapene ikke kan sikre og garantere investeringene (ibid).

Den viktigste kinesiske investeringen i Iran er en avtale som kobler rettighetene til å utvikle Yadavaran-oljefeltet i bytte mot forpliktelser til å kjøpe naturgass (LNG). USA har forsøkt å hindre denne kontraktinngåelsen, men i desember 2007 signerte partene kontrakten (ArabianBusiness 2007). Kontraktdetaljene er enda ikke tilgjengelige.

I 2004 signerte Kina og Iran et notat for byggingen av et kondenseringsraffineri ved Bandar Abbas ved den Persiske Golf. Raffineriet har en planlagt kapasitet på 300 000-350 000 oljefat per dag. Ellers har Kina et betydelig antall småprosjekter i Iran, men i sum er den kinesiske oljeandel produksjonen i Iran minimal. Mange mener imidlertid at Yadavran prosjektet har potensialet til å gi Kina en stor oljeimport i årene som kommer (Eurasia group, 2006:11).

6.4 Saudi-Arabia

I løpet av 1990-årene begynte verden å se konturene av et strategisk oljepartnerskap mellom Saudi Arabia og Kina. En viktig hendelse som førte til dette partnerskapet var da den Kinesiske presidenten, Jiang Zemin, besøkte Saudi Arabia i 1999. Dette besøket la grunnlaget for Kinas “to-importer og en-eksport”- strategi. I tillegg til at Kina sikret seg langtids forsyningskontrakter, åpnet Saudi Arabia opp deler av det nasjonale olje- og gassmarkedet for investering i oppstrømssektoren¹³. Like viktig er den andre delen av importdimensjonen av den kinesiske strategien. Kort beskrevet åpnet dette for Saudi Arabiske investeringer i den kinesiske nedstrømssektoren. Eksempler på dette er investeringene i kinesiske raffineri i for eksempel Qingdao, og i petrokjemiske fabrikker i Fujian provinsen. Det Saudi Arabiske selskapet Aramco er hovedaktøren i denne prosessen.

Etter 11. september og den påfølgende erosjonen av det særskilte forholdet mellom USA og Saudi Arabia, har Riyadh sett til nye markeder for oljekspport. I denne sammenheng har Saudi Arabia i økende grad sett til de asiatiske markedene. Det er også signaler på at myndighetene i fremtiden vil implementere sine nasjonale sikkerhetsinteresser mer uavhengig av USA (Liu, 2006:11).

I dag stammer 17 prosent av Kinas totale oljeimport fra Saudi Arabia, samtidig som den totale handelen har vokst med 60 prosent i 2005 til 14 milliarder dollar. Saudi Arabia forsyner i dag Kina med 450 000 bpd (Liu, 2006:11). Det vil si at Saudi Arabia er Kinas største oljeforsyningskilde. I forbindelse med Kinas proaktive diplomati og strategiske tilnærming til Midtøsten og Kinas økende tilstedeværelse i Saudi Arabia, uttalte den tidligere amerikanske ambassadøren i Saudi Arabia: *What do the Arabs and Chinese see in each other?* (gjengitt i Pant, 2006). For det første stiller ikke Kina kritiske spørsmål ved Saudi Arabias styresett, interne politiske forhold og interne anliggender. For det andre ønsker Saudi Arabia

---

¹³ Forklaring på oppstrøms- og nedstrømssektoren finnes i kapittel 4.1.

og dele opp eksportkildene for oljen, og ønsker å være mindre avhengig det amerikanske markedet.

Etter at Kong Abdullah inntok den Saudi Arabiske tronen i 2005, var Kina målet for hans første offisielle reise. I denne forbindelse signerte Kina og Saudi Arabia en energisamarbeidspakt som etterlyser økt samarbeid og felles investering i olje, naturgass og mineral- forekomster (Pant, 2006). Avtaler innen økonomi, handel og teknisk samarbeid ble også signert. I tillegg til det økonomiske forholdet og energisamarbeid, har landene også hatt et militært forhold siden 1980 årene. Kina har i denne sammenheng solgt rakett-teknologi til Saudi Arabia, og det spekuleres i om overføringen av militær teknologi er et forsøk på å sikre seg energiforsyninger. Men til sammenligning med USAs våpenoverføringer kommer Beijings bidrag i bakgrunnen. De profilerte besøkene mellom landene har forøvrig økt i antall siden kongens besøk i Kina.

Calabrese (2005) vektlegger at det er betydelige risikoer ved forholdet mellom Kina og Saudi Arabia. For det første kan Saudi Arabias mål om å etablere et langtids energiforhold til Kina føre til underbying av konkurrenter. Dette blir forsterket av at den Saudi Arabiske kontraktsprosessen er uklar og ugjennomsiktig, og at Saudi Arabisk olje ikke blir solgt på det åpne markedet. For det andre kan det føre til at myndighetene vil kjøpe våpenteknologi fra Kina i et forsøk på å demme opp for erkerivalen Iran. Det er imidlertid lite sannsynlig at Kina og Saudi Arabia vil inngå et eksklusivt oljeforsyningsforhold. Saudi Arabia er i økende grad opptatt av det enorme markedspotensialet i Sør- og Øst Asia. På samme måte kjennetegnes Kinas tilnærming til energisikkerhet ved differensiering av energiforholdene på den internasjonale scenen (ibid).

6.5 Oppsummering

Midtøsten er Kinas desidert viktigste oljekilde. Kina har etablert nære diplomatiske bånd til Saudi Arabia og Iran, og har oppfordret landene til å investere i Kinas petroleumsssektor. Kina anser USAs dominerende posisjon i regionen som en viktig årsak til problemer knyttet til forsyningsikkerhet. I tillegg er det store bekymringer knyttet til de sårbare navigasjonslinjene langs sjøveien.

7 Kinas strategier i Afrika

I denne delen av oppgaven vil jeg ta for meg det siste caset som er Afrika. I forbindelse med hva mange kaller “Kinas oljesafari” i Afrika vil jeg først og fremst konsentrere meg om den dimensjonen av Kinas energitilgang som er mest relevant for landets relasjoner til Afrika; forsøket fra Kinesiske oljeselskaper på å gå inn i utenlandske markeder og bygge opp helt eller delvis eierskap i oljefelt. Målsetningen med denne strategien er å få økt kontrollen over petroleumstilførselen ved å styre en stor del av oljebehovet bort fra det internasjonale oljemarkedet. Samtidig vil myndighetene beskytte den kinesiske økonomien fra prisøkninger og forstyrrelser i tilførselen. Jeg har argumentert at dette gir preg av en merkantilistisk tilnærming til oljetilførsel fordi (1) Kina har mistillit til markeder, særlig i lys av konflikt og tilgangsforstyrrelser. (2) Kina mener eierskap av oljeressurser gjennom nasjonale oljeselskaper er den beste garantisten for tilgang. (3) Myndighetene vektlegger investeringer basert på mest mulig friksjonsfrie bilaterale relasjoner med oljeprodusentene (Soares de Oliveira, 2006:182). Jeg skal først og fremst analysere Kinas energipolitikk i Afrika, i lys av “gå ut” strategien. Med hensyn til de foregående faktorene er det aktuelt å analysere denne tilnærmingen i lys av ønsket om eierskap i oljeproduksjonen og Kinas villighet til å tilby lukrative bistands- og investeringsavtaler. Som vi skal se er tiltakene som Kina benytter seg av preget av ad hoc-løsninger, med ujevne gevinster og variable resultater i forhold til økt kinesisk energisikkerhet. Jeg argumenterer også for at kinesiske muligheter for institusjonalisert samarbeid med land i Afrika i de fleste tilfeller er fraværende og prematurt i forhold til å adressere energisikkerhets- problematikk.

Kinas forhold til Afrika har dype røtter og har skiftet form i takt med globale omveltninger i det internasjonale systemet. Under den kalde krigen dro Kinas nærvar i Afrika fordel av en delt historie med de Afrikanske statene, i form av at begge parter hadde utsatt for europeisk imperialisme. Kina dro derfor fordel av de ideologiske implikasjonene som lå i anti-imperialisme og ønsket om nasjonal frigjøring. I mange afrikanske land kunngjorde Kina derfor at respekt for statlig suverenitet og ikke-innblanding i interne affærer var viktige kjøreretninger i kinesisk utenrikspolitikk. Disse grunnpilarene appellerte til mange afrikanske land fordi det kinesiske alternativet kontrasterte til motivene til tidligere kolonimakter, og reflekterte en gjensidig vinning mellom partene. Kina ble i mange tilfeller invitert med åpne armer i stater som var opptatt med interne uroligheter (Stephen Marks, 2006:1).

Etter den kalde krigen og frem til i dag, har Kinas politikk endret seg fra de mer ideologiske perspektivene i lys av supermaktbalansen, til en mer tradisjonell holdning som

kjennetegnes ved forfølgning av økonomiske interesser i form av utvinning av råvarer (særlig olje), tilgangen til markeder og opprettholdelse av innflytelsessfærer. Denne strategien gjennomføres i form av investeringer, bistand, handel og militærassistanse. I likhet med andre kommentatorer understreker Stephen Marks (2006) at dette har ført til mistanker om at myndighetene i Beijing forfølger utenrikspolitiske målsetninger som tydelig bærer preg av å være imperialistiske. Jeg skal ikke bruke tid på denne debatten, men denne typen argument viser stor internasjonal bekymring for hvilke implikasjoner Kinas politikk kan ha for regional sikkerhet og energisikkerhet i andre land. USA har gjort seg særlig bemerket med sin kritikk av den kinesiske tilnærmingen.

Det gradvis økende engasjementet fra kinesiske oljeselskaper i Afrika de siste ti årene har skjedd samtidig med de banebrytende endringene i kontinentets oljeproduksjon. Dette gjelder særlig i regionen rundt Guinebukten. Estimerer på hvor store mengder oljereservene rommer varierer, men de fleste anslag er på over 50 millioner fat, noe som er nesten fem prosent av verdens kjente oljereserver (Soares de Oliveira, 2006:184). Kinas engasjement har vært sentrert omkring Angola og Sudan. Fra et bredere perspektiv har Kina erstattet Japan som den nest største importøren av Afrikansk olje, noe som har ført til økt diplomatisk innflytelse i regionen. Jeg skal nå redegjøre for Kinas bilaterale forhold til Sudan, og analysere de økonomiske og politiske tiltakene som Beijing har iverksatt i landet for å oppnå ambisjonen om økt energisikkerhet.

7.1 Sudan

Kina har store økonomiske interesser i Sudan, som er drevet fram av det bilaterale oljeforholdet. Siden slutten av 1990-årene har det diplomatiske og økonomiske forholdet mellom Sudan og Kina blomstret. Kina har bidratt med milliarder av dollar i form av bistand, investeringer, oljeinntekter, utvikling av infrastruktur og våpensalg. Alt dette har gått hånd i hånd med at Kina har gitt myndighetene i Khartoum diplomatisk beskyttelse og støtte. Kina avsto for eksempel fra å stemme i FN sikkerhetsråd om en resolusjon for intervensjon i Sudan med hensyn til krisen i Darfurprovinsen som eksploderte i 2005. I følge beregninger har CNPC, som er den største kinesiske aktøren, investert ca ti milliarder dollar i Sudan siden 1990 årene (Eurasia group, 2006:21). I tillegg har Kina omtrent 10 000 arbeidere i landet, hvorav 3000- 4000 er påståtte soldater fra den kinesiske hæren som er satt til å beskytte de kinesiske oljeinstallasjonene (ibid.).

Kina er den mest signifikante investoren innenfor oljeutvinning, transport- og produksjonsinfrastruktur i Sudan. Kinas involvering førte til at Sudan begynte å eksportere olje i 1999 og landet ble samme år en netto-oljeeksportør. Sudan bidrar til fem prosent av Kinas totale oljeimport, og Kina er i dag den største importøren av sundanesisk olje og importerer godt over 50 prosent av landets oljeeksport (Marks, 2006:3). Sammenlignet med starten på 2000-årene tilsvarte importen fra Sudan over sju prosent. Denne nedgangen reflekterer Beijings strategi med å dele opp Kinas importkilder til å inkludere flere forsyningsland som er mer geografisk fragmentert (Land i Midtøsten, Sør Amerika, Kaspiregionen osv.)

Produksjonen av olje i Sudan har økt betraktelig de siste årene, og landet har anslagsvis oljereserver på estimerte 563 millioner fat olje (Pan, 2007). På tross av interne uroligheter rapporterte energiministeriet i 2005 en produksjon på 500 000 fat olje per dag. Potensialet er mye større, men tilgjengeligheten i disse regionene er dårlig på grunn av interne konflikter som for eksempel i Darfur provinsen. På tross av problemene har oljeproduksjonen økt kraftig og Sudan produserer over 600 000 oljefat per dag.

Den viktigste kinesiske aktøren i Sudan er CNPC. Selskapet er den største enkeltaktøren i Greater Nile Petroleum Operating Company (GNPOC) og eier hele 40 prosent av aksjene. GNPOC er et konsortium som dominerer de sudanske oljefeltene i partnerskap med det nasjonale oljeselskapet i Sudan og oljeselskaper fra India og Malaysia (Eurasia group, 2006:21). CNPC kjøpte seg inn i 1996. I samarbeid med energiministeriet i Sudan bygde GNPOC landets største oljeraffineri. GNPOCs oljefelter produserte i 2006 over 350 000 oljefat per dag, hvorav 140 000 av disse var oljeandeler som tilhørte CNPC (ibid).

CNPC eier store deler av et oljefelt i sørlige Darfur som begynte prøveproduksjon i 2005. I tillegg eier selskapet 41 prosent av et oljefelt i *Melut*-bassenget, som i dag produserer omtrent 200 000 oljefat per dag. Denne oljen er sannsynligvis ikke tiltenkt markedet i Kina fordi det store syreinnholdet i oljen ikke er egnet for de Kinesiske raffineriene. Det europeiske firmaet Vitol er satt til å markedsføre oljen, og sammen kan disse elementene forklare avgjørelsen om å selge oljen på det internasjonale spotmarkedet¹⁴. Til sammenligning er oljen som utvinnes av GNPOC meget attraktiv for oljeraffineriene i Kina på grunn av det lave svovelinholdet (Eurasia group, 2006:21)

---

¹⁴ Prisen på råolje vurderes oftest etter referansepris i spotmarkedet. Prisen på olje fra det britiske Brentfeltet er en slik referanse for råolje i Nordsjøbassenget (Kilde: Olje- og Energidepartementet: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/>)

GNPOC har i den siste tiden økt utvinningen og produksjonen av nye oljefelter. I denne sammenhengen har Sinopec, som er en av de tre største nasjonale oljeselskapene i Kina, bygd rørledninger som skal transportere olje fra de nye feltene til Port Sudan ved Rødehavet. Kina bygger i tillegg en stor eksportterminal for oljetankere som skal transportere oljen tilbake til Kina (Eurasia group, 2006:22). Det kan også nevnes at Kina er like mye involvert i *downstream* som i *upstream* sektoren i Sudan.

I kjølvannet av den økte tilgangen til oljefeltene i Sudan har Kina gitt pakkeløsninger i form av bistand og lån til Sudan. Dette sees i sammenheng med den kinesiske strategien med å bygge tette økonomiske og politiske bilaterale bånd som både gir velvilje og øker innflytelsen ovenfor sudanske myndigheter. Det er med andre ord et ledd for å styrke forsyningsikkerheten fra Sudan. CNPC og de sudanske myndighetene samarbeider i dag om utvikling av infrastruktur til en verdi av en milliard dollar. Kina har også gitt kapitallån i bytte mot olje, som forøvrig er en garanti hvis myndighetene ikke er i stand til å tilbakebetale lånene.

Et annet kjennetegn ved Kinas strategi i Sudan er selv å importere arbeidskraften fra Kina, og ikke ansette den lokale arbeidsstokken. Dette har skapt sinne blant befolkningen i Sudan (Eurasia group, 2006:22). I tillegg støttet Kina myndighetene i Khartoum med våpen under borgerkrigen mot Folkets Frigjøringshær (SPLA). Krigen sluttet offisielt i 2004, men Kina frykter at lederskapet i SPLA vil søke å hevne de kinesiske våpenoverføringene ved å sabotere oljeindustrien i form av for eksempel sprenging av rørledningene som leder olje til Rødehavet. SPLA er i dag en likeverdig part i den sudanske regjeringen, og hevnaksjonene har vært fraværende (Eurasia group, 2006:22). SPLA har i dag en pragmatisk/markedsorientert sameksistens med de kinesiske oljeselskapene fordi organisasjonene tjener store penger på det kinesiske oljeeventyret.

I 1997 vedtok USA å kutte alle bånd til Sudan. Dermed så Kina muligheten til å forankre sin posisjon i Sudan, og opprette en stabil forsyningslinje av oljekonsesjonene som i dag forsyner Kina med omtrent ni prosent av det totale kinesiske energikonsumet av olje (Marks, 2006:3). Forholdet til Sudan har imidlertid ført til kroniske bekymringer for Beijing og de nasjonale oljeselskapene. Like etter at borgerkrigen tok slutt i 2004, dukket en ny krise opp i den konfliktfylte Darfur provinsen. Dette har medført kinesiske sikkerhetsutfordringer for å sikre energi investeringene. Dette har ført til store reaksjoner i Vesten da Kina ignorerer menneskerettigheter i sin søken etter olje. Viseutenriksminister Zhou Wnzhong uttalte i den forbindelse; “ *I think the internal situation in the Sudan is an internal Affair, and we are not in a position to impose upon them*” (Marks, 2006.3). Vesten

innførte sanksjoner mot Sudan og skremte vekk sine egne selskaper fra å gjøre forretninger. Dette førte til et enklere landskap å konkurrere i for de kinesiske selskapene. FNs sikkerhetsråd var forøvrig kjapt ute med å utforme resolusjoner mot myndighetene i Khartoum. Kina har imidlertid avstått fra å stemme. Mange mener dette er et tiltak for å beskytte de kinesiske oljeinvesteringene.

7.2 Kinas “oljesafari”

For å videre drøfte tiltakene til de kinesiske oljeselskapene i Afrika, er det avgjørende å forstå prosessene som førte til at selskapene har etablert seg der. “Gå ut”-strategien gir også her forklaring på energisikkerhetsstrategien. Kinesiske myndigheter ikke ønsker å overlate energisikkerhet til markedet alene, har sikre og stabile oljeforsyninger fått en overordnet strategisk betydning. Som følge av denne erkjennelsen har myndighetene i Beijing oppfordret de ledende kinesiske selskapene i oljesektoren til å finne, utnytte, transportere, raffinere og markedsføre den oljen som trengs fra utlandet til å opprettholde veksten i landet (Soares de Oliveira, 2006:185). Som vi husker fra 4.3.1 har kinesisk industripolitikk vært rettet mot å videreutvikle de tre største oljeselskapene: CNPC, Sinopec og CNOOC for å få til dette.

Afrika er den mest lovende regionen i verden med hensyn til fremtidig oljeproduksjon. Oljereservene økte med 56 prosent mellom 1996 og 2006, sammenlignet med 12 prosent i verden forøvrig. Det forventes at Vest-Afrika vil telle for 38 prosent av verdens oljeproduksjonsøkning i 2010, kun forbigjort av Midtøsten (Downs, 2007:45).

Beregninger med hensyn til utenlandsk eierskap i oljeproduksjonen viser at rundt 75 prosent av verdens oljereserver er stengt for denne aktiviteten, fordi produsentlandene ønsker å kontrollere sine egne oljefelt. I Afrika derimot, er oljeprodusentene åpne for utenlandske investeringer i oljeproduksjonen, og tillater eierskapstilgang i oljefeltene. Dette viser at energinasjonalismen som blomstrer verden over, som for eksempel i Russland og Venezuela, nesten er fraværende på det afrikanske kontinentet. Hovedårsaken til dette er at den afrikanske oljesektoren trenger kompetanse og kapital fra utenlandske selskap og ønsker videre at utenlandske selskap skal investere i andre økonomiske sektorer (Downs, 2007:45). Dette vil igjen stimulere den generelle økonomiske veksten.

På tross av at kinesiske oljeselskaper har rikelig med kapital, mangler de i mange tilfeller nødvendig teknologi for å konkurrere med andre internasjonale oljeselskap om de mest lukrative oljefeltene, som for eksempel i Guineabukten. Denne mangelen har ført til at de Kinesiske NOCene ligger etter vestlige internasjonale oljeselskaper hva angår eierskap i

afrikanske oljeandeler. Beregninger viser at verdiene av investeringene til de kinesiske oljeselskapene kun teller for åtte prosent av de totale investeringene gjort av samtlige internasjonale oljeselskap på det afrikanske kontinentet.

Som vi husker fra tabellen i 3.4 så predikerer realismen at statlig kontroll av nasjonale oljeselskaper er et viktig tiltak for økt energisikkerhet. Intuitivt tilsier dette at de kinesiske myndighetene i stor grad kan bestemme hvor selskapene skal etablere seg og hvor mye som skal investeres. Dette argumentet underbygges av et stort antall internasjonale observatører som hevder at aktivitetene til de kinesiske oljeselskapene i Afrika reflekterer en høyt koordinert enhetlig strategi fra Beijing. Den bestående oppfatning er at de kinesiske NOC kun er verktøy som blir utnyttet av myndighetene. Det vises ofte til profilerte besøk av kinesiske embetsmenn sammen med lederne i oljeselskapene i afrikanske land, hvor hensikten er å inngå energisamarbeid med produsentene (Soares de Oliveira, 2006:182-183). Dette er ofte i kombinasjon med lukrative investeringsavtaler og kinesisk bistand.

På en annen side er oljeinvesteringene i mange tilfeller mindre sammenfallende enn det som ofte antas. Downs (2007:48) viser til at de kinesiske NOC nesten bestandig er i førersetet når det er snakk om hvor investeringene skal plasseres. ” [...] *“the Chinese government, while occasionally offering general advice about the direction they should travel, it is often just along for the ride with little idea of the final destination”* (ibid.). Kinesiske kommentatorer, som omfavner et koordinert forhold mellom NOC og myndighetene for å sikre seg olje i utlandet, har klaget på at investeringene i mange tilfeller er ukoordinerte og lite gjennomtenkte: ” [...] *the foreign investments of China’s NOCs are like a battle in which each soldier is fighting his own war (dan bing zuo zhan)”* (Dows, 2007:49). Hovedårsaken til den manglende kommunikasjonen og konsensusen både mellom Beijing og selskapene, og selskapene seg imellom, er at myndigheten ikke klarer å kontrollere aktivitetene til oljeselskapene. På tross av at utenriksministeriet har et bredt mandat for å støtte NOCene i utlandet, har det i realiteten liten direkte kontroll over aktivitetene. Den manglende koordinasjonen ble ytterlige synlig da det ble klart at de kinesiske NOCene i økende grad konkurrerte med hverandre over prosjekter, som for eksempel rørledningsprosjekter i Sudan og Kasakstan. De siste årene har imidlertid konkurransen i midlertidig mellom NOCene avtatt noe på grunn av intervensjonen og koordineringsforsøk utført av *National Development and Reform Commission* (Downs, 2007:51).

Det foregående må sees i sammenheng med en bredere overgang til markedsøkonomi i Kina, og at energisektoren i økende grad har blitt liberalisert. Resultatet viser at noe av den sentraliserte makten og ressursene har blitt flyttet fra myndighetene over til NOCene. De

stadige omstruktureringene av de statlige institusjonene i energisektoren har også ført til forskyvingen av maktfordelingen.

7.3 Fokus på bilaterale politiske bånd: bistand og pakkeløsninger

Kinas økonomiske interesser og søken etter olje i Afrika, ble institusjonalisert i 2000 da "China-Africa co-operation Forum" (FOCAC) for første gang ble arrangert i Beijing. Forumet skal bidra til å promotere diplomatiske relasjoner, handel og investeringer mellom Kina og stater i Afrika (Marks, 2006:1). I 2006 deltok delegater fra 48 afrikanske land ved toppmøtet i Beijing. Innenfor energisamarbeid har FOCAC vært mindre opptatt av å institusjonalisere samarbeidet ytterligere, og Beijing vektlegger at energisamarbeid skal reflekteres i et pragmatisk samarbeid som tjener begge sidene. Beijing's ambassade i Zimbabwe skriver følgende:

" Nothing that China and Africa are highly complementary in energy and resources sectors and that better information sharing and pragmatic cooperation in these sectors serves the long-term interest of both sides, the two sides resolved to give encouragement and support to their enterprises in conducting, under the principle of reciprocity, mutual benefits and common development, joint exploitation of energy and other resources through diversified forms of cooperation " (Forum on China-Africa cooperation Beijing action plan 2007-2009, 2006)

Videre understreker kinesiske myndigheter at Kina prioriterer å hjelpe afrikanske land til å utnytte sine egne energiresurser, som forøvrig omtales som en plattform for å skape utvikling. Foruten diskusjoner om nødvendigheten av at begge parter skal komme godt ut av energisamarbeid, har ikke dette ført til en videre institusjonalisering i form av for eksempel regimer. Dette tyder på at forumet er prematurt og lite utviklet til å inkludere andre samarbeidsformer som for eksempel energispørsmål. Fokuset er fremdeles på handelsforbindelsene mellom de afrikanske landene og Afrika.

Hvorfor er Afrika så attraktivt for Kina i søken etter økt energisikkerhet? Først og fremst er kontinentet en kilde for store mengder råolje. På verdensbasis ligger Kina for øyeblikket på andreplass i konsum av råolje, hvorav 25 prosent kommer fra Sudan og Guinea. I følge kinesiske myndigheter vokste handelen mellom Afrika og Kina i de første månedene i 2005 med 39 prosent (Marks, 2006:2). Dette er viktig å belyse fordi størsteparten av den kraftige økningen skyldes kinesisk import av olje, spesielt fra Sudan og Angola. I tillegg

skaper relasjonene et marked for billige kinesiske produkter, og muligheter for Kina til å investere i infrastruktur. Dette er særlig lukrativt i markeder hvor vestlige selskaper ikke er involvert på grunn av pågående sanksjoner eller politisk ustabilitet i form av for eksempel borgerkrig (Marks, 2006:3). Vestlige firmaer kan også bli forhindret til å involvere seg på grunn av press fra internasjonale organisasjoner. Involvering kan virke skadelig på firmapreget hvis de opererer sammen med undertrykkende og korrupte regimer.

Et viktig kjennetegn ved den ressursbaserte utenrikspolitikken til Beijing i Afrika er at etikk og moral er aspekter som til stadighet blir feiet under teppet. Mange av verdens ettertraktede naturressurser er ofte lokalisert i "utstøtte" stater. Beijing har derfor inngått energiavtaler med regjeringer i land som ikke respekterer internasjonale regimer, som for eksempel de internasjonale menneskerettighetene. Denne strategien har ført til kompliserte problemer (Zweig og Jianhai, 2005:9). Kina unngår også å komme i direkte klinsj med USA i konkurransen om de samme ressursene. USA mener at strategien underminerer amerikanske målsetninger om isolering av regimer som ikke promoterer demokrati og respekterer menneskerettighetene.

I takt med Kinas søken etter energi tvinges myndighetene til å forsterke båndene til for eksempel Sudan, og dermed utfordrer Kina USAs moralske hegemoni og evnen til å utøve press ovenfor disse regimene. Chris Hill (assistant secretary of state for East Asian and Pacific affairs) uttalte i 2005 at en sentral utfordring for USA er å forsikre at Kina ikke forsetter disse aktivitetene: "*[...] to ensure that in its search for resources and commodities to gird its economic machinery, China does not underwrite the continuation of regimes that pursue policies seeking to undermine rather than sustain the security and stability of the international community*" (Zweig og Jianhai, 2005:9).

Erfaringen fra Sudan og andre afrikanske land viser at Kina har kapasitet til å tilby pakkedninger som lover bistand, kreditt og investeringer i infrastruktur og andre sektorer som kommersielle selskaper aldri ville vurdere og som vestlige donorer ikke er interessert i (Soares de Oliveira, 2006:185). I Nigeria tilbydde CNOOC i 2006 en forpliktelse verdt 2.7 milliarder dollar på toppen av kjøpet av andel på 45 prosent i et oljefelt i Nigerdeltatet. I tillegg investerte Kina store summer i moderniseringen av jernbanenettet. Dette har gitt Kina stor godvilje og er nok en indikator på at Kinas strategi med å inngå tette bilaterale bånd oppfattes som et lukrativt tiltak som øker den kinesiske energisikkerheten på lang sikt. Det samme mønsteret finner vi også i Angola, som nylig gikk forbi Saudi Arabia som Kinas ledende oljeleverandør (Soares de Oliveira, 2006:185).

Kinesiske oljeselskaper ligger langt etter vestlige selskaper både når det gjelder erfaring fra den internasjonale scene og i teknisk kompetanse. De kinesiske oljeselskapene begynte ikke å operere i utlandet før i 1990-årene. Til sammenligning har de vestlige internasjonale oljeselskapene en historie som strekker seg over hundre år tilbake (Downs, 2007:51). Denne historiske erfaringen har gitt de vestlige selskapene et konkurranseovertak. Styrelederen i CNOOC uttalte i den forbindelse: “ [...] *it is actually not easy for us to find projects. The oil market already has more than 100 years of history and all of the good projects are already taken. As a newcomer, it is obviously not easy to do well*” (Chengyu gjengitt i Downs, 2007:52).

Selv om de kinesiske oljeselskapene ligger langt etter sine vestlige motparter, har de med seg tyngden fra den kinesiske staten og viljen til å betale for engasjementer som på kort sikt ikke ville være levedyktige. I tillegg tilbyr de billig finansiering ved forhandlingsbordet når avtalene skal sikres. Mange av de afrikanske oljeprodusentene mangler kritisk infrastruktur og er interessert i å føre økonomien bort fra olje. De ønsker derfor å gi adgang til selskaper som er villige til å investere i andre økonomiske sektorer. I denne forbindelse har Kina brukt de såkalte pakkeavtalene som verktøy i prosessen for å sikre seg tilgang til olje (Soares de Oliveira, 2006:185).

Foruten i Sudan og Angola har ikke de kinesiske NOCene sikret seg tilstrekkelige utvinning-og produksjonsandeler i andre afrikanske land (Downs, 2007:54). Nigeria er et godt eksempel. Myndighetene fra begge sider har forsøkt å koble sammen oljeinvesteringer med andre investeringer, uten at det har gitt avkastning for de kinesiske NOCene. Årsaken til dette er at avtalene mellom Kina og Nigeria har brutt sammen, fordi det ikke ble enighet om hvorvidt CNPC skulle få utvinne olje i bytte mot investeringer i nigerianske raffinerier. I tillegg var oljen av dårlig kvalitet. Dette viser at Kina ikke prioriterer økonomisk faktor i like stor grad som stabil og sikker tilgang til oljeforsyninger.

7.4 Oppsummering

Kinas energisikkerhetsstrategi i Afrika kjennetegnes nesten utelukkende ved bilaterale forsyningskontrakter mellom Beijing og de oljeproduserende landene. Kina forsøker å gå inn i de afrikanske markedene og bygge opp helt eller delvis eierskap i oljefeltene. I denne sammenhengen er Sudan og Angola de viktigste partnerne. Beijing har tilbudt pakkedøsninger i form av bistand for å øke innflytelsen i regionen.

I neste del av oppgaven vil jeg sammenligne mønstrene fra de tre casene, og ved å bruke de utvalgte teoriene vil jeg forklare forskjellen mellom dem.

8 Avsluttende analyse

Kinas tilnærming til energisikkerhet er i stadig forandring. Dette skyldes at Kina må tilpasse seg nye realiteter og vurdere nye tiltak for å sikre seg nok. De må i tillegg gjøre kompromisser mellom ulike politiske linjer. Kina forfølger samtidig ulike politiske programmer, noe som reflekterer en viktig og sammensatt debatt om hvordan landet best kan oppnå stabil energitilgang (Soares de Oliveira, 2006:183). De teoretiske perspektivene ble i kapittel 3 underordnet tre tilnærminger til energisikkerhet: en strategisk, en markedsbasert og en institusjonell multilateral tilnærming. Disse vektlegger ulike dimensjoner på hvordan energisikkerhet burde defineres og hvordan ulike tiltak kan fremme økt energisikkerhet. Jeg vil i dette kapittelet analysere teoriens forklaringskraft på Kinas strategiutvikling i de tre regionene. Ved å analysere de ulike dimensjonene vil forskjellen mellom casene bli identifisert. Til å hjelpe meg med dette formulerte jeg tre hypoteser:

- i) **Den mest effektive strategien for å øke Kinas energisikkerhet er å etablere bilaterale politiske bånd til land i oljerike regioner.**
- ii) **Den mest effektive strategien for å øke Kinas energisikkerhet er å øke integreringen i det internasjonale oljemarkedet.**
- iii) **Den mest effektive strategien for å øke Kinas energisikkerhet er å institusjonalisere multilateralt samarbeid med andre stater.**

Tabellen i kapittel 3.8 kartlegger tiltak som importavhengige stater sannsynligvis vil forfølge for å oppnå økt energisikkerhet. Det må imidlertid understrekes at markedstiltak i seg selv ikke gjør statene automatisk liberalistiske, men det er måten det gjennomføres på som er avgjørende. Dette gjelder for samtlige tilnærminger. Med dette i bakhodet vil jeg nå avslutte analysene av Kinas strategier i regionene. Implikasjonene av strategivalgene vil også til en viss grad si noe om Kina faktisk har oppnådd økt energisikkerhet.

8.1 Bilateralt samarbeid og Kinas forhold til markedet

Beijings bevissthet om at Kinas energisikkerhet er en del av den internasjonale energisikkerheten er økende. Det er imidlertid ikke konsensus om hvilken rolle Kina skal spille i globale og regionale samarbeid mellom oljeimportører (Downs, 2006:49-50). Som vi har sett argumenterer for at den kins internasjonale energisamarbeid kun er bilaterale handels- og investeringsavtaler mellom Kina og oljeeksporterende land. I motsetning til mange

industrialiserte land i Vesten som vektlegger at det liberale markedet er viktig for å oppnå økt energisikkerhet, har Kina gått i motsatt retning hvor myndighetene utøver kontroll over det meste av energisektoren og søker energisikkerhet gjennom “gå ut”-strategien. Dette gir, som vi skal se, et sammensatt bilde av påståtte fordeler og ulemper.

Strukturelle svakheter innad i Kina er en av hovedutfordringene for de kinesiske myndighetene. I 2005 iverksatte Kinesiske myndigheter tiltak for å begrense energikonsumet i Kina. Problemet derimot er at Kina har vanskeligheter med å finne en passende mekanisme som kan styre energiindustrien (Daojing, 2006:186). I 1988 ble energidepartementet dannet, men som sine forgjengere ble det oppløst tre år etter. Siden 1993 har Kina manglet en mekanisme på departementsnivå som er tilegnet landets politikk innenfor energiutvikling (Daojing, 2006:186). Constantin sier derfor at oljesikkerheten ikke er problemet til Kina, men inkompetansen innad i landet. Myndighetenes fastsetting av priser og strukturelle svakheter er derfor like sentralt. Markedstilnærmingen fanger opp denne dimensjonen ved Kinas energisikkerhetspolitikk.

Den strategiske tilnærmingen argumenterer for at tilgang til stabile oljeforsyninger er den viktigste faktoren i energisikkerhet og nedprioriterer prisaspektet ved energisikkerhet. De kinesiske selskapene har fordeler i forhold til vestlige internasjonale selskaper fordi de synes det er uproblematisk å etablere seg i land som er utsatt for ulike internasjonale sanksjoner. Dette gjelder spesielt i Afrika hvor de kinesiske oljeselskapene har tilbudt såkalte pakkelsningene i bytte mot olje. I for eksempel Sudan, har konkurransen om oljeressursene fra utenlandske oljeselskaper praktisk talt vært fraværende og de kinesiske oljeselskapene har med enkelhet etablert seg i landet. I regi av kinesiske myndigheter har oljeselskapene mottatt billig kreditt fra blant andre den statseide banken *China Eximbank*, og dermed klart å tilby bistand og investeringer på områder som for eksempel infrastruktur, i bytte mot olje (Downs, 2007:52).

Den statlige støtten fra Beijing var også hovedårsaken til at oljeselskapene etablerte seg i Angola. Dette viser at både oljeselskapene og myndighetene i Beijing er villige til å påta seg store risikoer for å sikre seg olje. Borgerkrig og andre interne konflikter er i mange tilfeller symptomatisk for landene Kina har etablert seg i, og viser sterke signaler på at Beijing er villige til å gå langt for å fysisk sikre seg oljeressurser. Prisaspektet ved energisikkerhet kommer med andre ord langt ned på prioriteringslisten. I kapitlet om Afrika fant jeg imidlertid empiriske bevis på at Kina har hatt mindre suksess i andre deler av Afrika, og at den kinesiske strategiske tilnærmingen i mange tilfeller har feilet.

En annen fordel med nasjonale oljeselskaper er at de kan kjøpe eierandeler i utenlandske oljefelt på vegne av staten. Myndighetene sender ut selskapene for å investere i oljerikeregioner hvor aktivitetene øker statens energisikkerhetsgevinst (Kelly og Leland, 2007:99). Fordi Kina har en negativ holdning til det globale oljemarkedet, har myndighetene oppfordret sine nasjonale oljeselskaper til å forfølge “gå ut”-strategien. Dette er sentralt for en strategisk tilnærming til energisikkerhet. Et av hovedelementene i strategien er at de kinesiske oljeselskapene søker eierandeler i det aktuelle oljefeltet innad i eksportlandet (UCESC, 2007:157). Da PetroChina tok over PetroKazakhstan og selskapets oljeproduksjonsfasiliteter i Kasakhstan, betalte de over markedspris. Dette var mulig, fordi PetroChina hadde den kinesiske staten i ryggen, samtidig som de slapp å tenke på private profittsøkende aktører, som er deleiere i de fleste internasjonale oljeselskap. På tross av at det kan ha vært en dårlig profittinvestering, har Kina likevel oppnådd et mål i veien mot økt energisikkerhet. Oljen fra Kasakhstan representerer en strategisk fordel, fordi oljen kan transporteres via rørledninger til Kina, og Beijing unngår å bruke de sårbare navigasjonslinjene langs sjøveien. Tiltak som reduserer bruken av sjøveien er som sagt viktige i Kinas søken etter energisikkerhet. Rørledningsinfrastrukturen til Kina er et bevis på denne suksessen. Rørledninger er i følge den strategiske tilnærmingen sentral i å sikre forsyningslinjene, men det virker noe naivt å tro at rørledninger er relativt sikre mot eksterne trusler som flyangrep og terrorister. Som vi skal se nedenfor har Kina faktisk økt importtilførselen av olje fra Midtøsten og Afrika. Kina blir da avhengige av å transporteres med oljetankere gjennom Hormuz-stredet og Malacca-stredet.

I lys av det foregående representerer Kinas strategi med andre ord den mest direkte formen for kontroll over oljeressurser. I tråd med den strategiske tilnærmingen kan Kina i stor grad unngå å handle olje fra det internasjonale markedet. De nasjonale oljeselskapene er sentrale verktøy i denne sammenhengen. Sentralt i den strategiske tilnærmingen er også forestillinger om at forsyningsikkerhet er nært knyttet til nasjonal sikkerhet, og at staten må intervenere for å redusere sannsynligheten for at en tredjepart kan forstyrre driften. Markedstilnærmingen på sin side argumenterer for at optimal tildeling av knappe ressurser oppnås ved at alle aktører forfølger sin egeninteresse i rammeverket av markedet. Med andre ord er olje, som en hvilken som helst annen vare som er tilgjengelig på markedet, og ikke en strategisk ressurs.

Det er imidlertid uenighet om hvorvidt oppkjøp og kontroll av utenlandske oljeforekomster bærer tilstrekkelige frukter for Kinas målsetninger om økt energisikkerhet. Mange mener at Kina ikke kan eie tilstrekkelig med ressurser, og at Kina også grad må se til det globale oljemarkedet for å etterkomme den fremtidige oljeetterspørselen. Dette er i tråd

med hypotese 2. På tross av at Kina forsøker å ekspandere sin kontroll av utenlandsk olje og sine strategiske relasjoner til andre stater, må de fremdeles basere seg på markedet for å imøtekomme den store importavhengigheten av olje. Samtidig har mye av den kinesiske oljeimporten sitt opphav i det internasjonale åpne markedet (US-China Economic and Security Review, 2007:163). På tross av dette har Kina iverksatt få markedstiltak, og bruker fremdeles tiltak som hører hjemme i den strategiske tilnærmingen.

Mange sier derfor at den merkantilistiske karakteristikken ved Kinas “gå ut” strategi reflekterer en svakhet og en sårbar posisjon med hensyn til sikker tilgang til oljeforsyninger (Lieberthal et al, 2006:14). Den strategiske tilnærmingen på sin side, hevder at det er nettopp Kinas involvering i det internasjonale oljemarkedet som gir Kinas energisikkerhet gode vekstforhold. Mange i det kinesiske lederskapet deler dette synet på energisikkerhet.

Et annet element som er sentral i den strategiske tilnærmingen til energisikkerhet er de tiltakene som har til hensikt å dele opp importkildene for oljeforsyninger og videre styrke de bilaterale diplomatiske båndene til disse landene. På tross av tiltak for å dele opp importkildene, er hovedsaklig Kinas oljeleverandører fremdeles lokalisert i Midtøsten. Beregninger i kapittel 4 viser at Kinas importavhengighet av olje vil nå 62 prosent i 2015, hvor mesteparten av denne oljen vil komme fra Midtøsten. Beijings forsøk på å differensiere forsyningskildene har med andre ord ikke minsket avhengigheten av olje fra Midtøsten.

Kina oppfatter denne regionen som den mest ustabile på grunn av de mange konfliktene. Etter 11. september har USA styrket sin innflytelse ovenfor Saudi-Arabia, Bahrain, Qatar og Irak, som til sammen teller for 75 prosent av den totale oljeproduksjonen til OPEC. Det amerikanske nærværet i Kaspiregionen har det vanskelig å ignorere de strategiske implikasjonene ved å være for avhengig av olje fra Midtøsten. Kina har forsøkt å kompensere for dette med det strategiske olje partnerskapet med Saudi Arabia. Kina har også som vi har sett oppfordret oljeselskap fra Midtøsten til å investere i den kinesiske petroleumssektoren. Tanken er at dette skaper nærmere bånd og avhengighet på lang sikt (Beng og Li, 2005:24). Tiltaket for å øke utenlandsk investering i Kina er kommer under den markedsbaserte tilnærmingen, og gir støtte for hypotese 2.

I tillegg ser Kina med bekymrede øyne at det meste av olje fra Midtøsten må transporteres med oljetankere langs sjøveien. Kina har allerede satt i gang tiltak for å modernisere marinen og har inngått avtaler med blant andre Pakistan om tilløpsrettigheter ved pakistanske havner (Eurasia group, 2006:8). Men dette vil i liten grad redusere konsekvensene av en forsyningsforstyrrelse da de militære styrkene ikke kan måle seg med det amerikanske militærmaskineriet.

I sum har Kina investert betydelige summer i internasjonal oljeproduksjon, og opprettholdt kontroll gjennom de nasjonale oljeselskapene. På tross av at Kina argumenterer for at dette vil øke energisikkerheten, hevdes det at gevinsten har vært moderat fra alle regionene. I forhold til forsterkningen av bilaterale politiske bånd til oljeprodusentene gjennom bistand, våpenoverføringer og investeringer, har Kina hatt suksess med å etablere seg i stater som i de fleste tilfeller har et unnvikende forhold til USA. Lederskapet i Beijing nedprioriterer prisaspektet ved olje, og velger heller å vektlegge sikker tilgang. Dette tyder på at den strategiske dimensjonen av Kinas energisikkerhetsstrategi har stor forklaringskraft på samtlige regioner. I så måte kan det argumenteres for at Kina har økt energisikkerheten. Markedstilnærmingen derimot, vil hevde at Kina har oppnådd sikrere tilgang, men i prosessen har landet blitt mer sårbar for prisstigninger, utløst av uroligheter på i internasjonale markedet. Kina vurderer ikke olje som en markedsgode, og ved kun å ha den ene foten innefor det internasjonale oljemarkedet forblir Kina utstøtt og derfor mer usatt for problemer knyttet til energisikkerhet. Den markedsbaserte og strategiske tilnærmingen kan likevel ikke forklare samtlige variasjoner i Kinas energisikkerhetsstrategi ovenfor regionene. Kina har som vi husker også inngått kompromisser med andre land og har i økende grad institusjonalisert multilaterale samarbeid. Jeg vil derfor rette søkelyset mot hypotese 3.

8.2 Kinas tilnærming til multilateralt samarbeid

Lederskapet i Beijing har innsett at for å øke energisikkerheten, må Kina ta ansvar for å øke global energisikkerhet og samarbeide med andre stater for å løse felles energisikkerhetsproblemer. Logikken bak dette er at andre lands problemer energiproblemer påvirker Kinas energisikkerhet. Årsaken til Kinas økende internasjonale fokus er et svar på landets deltakelse som fast aktør i det globale oljemarkedet, og den økende internasjonale interessen omkring politiske og økonomiske implikasjoner som kommer i kjølvannet av Kinas etterspørsel etter olje (Downs, 2006:50).

Om det skiftende kinesiske fokuset fører til multilateralt samarbeid er ikke bare opp til Kina, men avhenger også av valgene og preferansene til andre land. Dette er i tråd med liberal institusjonalisme. Sentrale aktørene i denne sammenhengen er for eksempel landene innefor OECD/IEA. Disse landene må vurdere om fordelene ved å invitere Kina til samarbeid overgår kostnadene. Samtidig må Beijing vurdere forholdet mellom kostnad og vinning. Fordelene ved å ha en plass ved bordet hvor reglene i det internasjonale oljemarkedet formes, må veies opp mot faktorer som begrenser handlefriheten ved et eventuelt medlemskap. Downs (ibid)

argumenterer for at Kina på kort vil ønske et vedtak om økt samarbeid velkommen fordi det blant annet vil medføre regelmessige møter med både medlemsland og ikke-medlemsland. Det blir da enklere for Beijing å samkjøre økonomiske og politiske tiltak som kan øke energisikkerheten.

Constantin (2005:35-36) viser til at mange analytikere og embetsmenn i Kina mener økt energisikkerhet kun kan oppnås ved regionalt og internasjonalt samarbeid med andre stater. Ji Guoxing, direktør ved *Institute of International Strategy Studies* i Shanghai, påstår for eksempel at målet om økt energisikkerhet ikke kan oppnås ved at stater forfølger unilaterale tiltak, men at fokuset må snarere flyttes til en mer kollektiv oppfattelse av energisikkerhet (Guoxing gjengitt i Constantin, 2005:35). I Asia vil et slikt samarbeid ikke bare stabilisere regionale oljepriser, men også oppmuntre til en fredelig kinesisk inkludering i det internasjonale samfunnet. Samarbeid må samtidig ikke begrenses omkringliggende regioner fordi energisikkerhet er et globalt problem, og må derfor løses av hele verdenssamfunnet (Constantin, 2005:35). I nærmeste fremtid må Kina belage seg på internasjonale markeder for å imøtekomme oljeetterspørselen. Siden markedet alene ikke er i stand til å organisere regional og internasjonal energisikkerhet, erkjenner Kina et behov for å utvikle institusjonelle strukturer som kan dempe bekymringene for forsyningsutfordringer ved energisikkerhet (ibid).

Stater kan øke energisikkerheten ved å bygge strategiske oljereserver som kan brukes i koordinering med andre konsumstater. Kina har etablert strategiske reserver som tilsvarer 35 dagers bruk av olje. Oljereservene skal i teorien redusere Kina sårbarhet for kortidsforstyrrelser i forsyningene, stabilisere prisene og redusere risikoen for forstyrrelser som er politisk motivert av produksjonsland¹⁵. Hvorvidt strategiske oljereserver klarer å oppfylle en slik rolle er et åpent spørsmål. Det er også uklareheter om hvilken rolle lagrene skal spille; skal de motarbeide kortidsforstyrrelser eller er de tiltak som har til hensikt å påvirke oljeprisen?

For min del er det nok å være oppmerksom på diskusjonen, og snarere vurdere hensiktene bak denne typen tiltak. Markedstilnærmingen vektlegger at denne typen reserver bare kan tjene sin hensikt i et større samarbeidsrammeverk mellom oljeimporterende stater, som adresserer utfordringer i det internasjonale oljemarkedet. Kina har derfor vedkjent i økende grad at lite kan oppnås med en unilateral ”gjøre-det-alene-strategi”. Constantin (2005) understreker at unilaterale tiltak som har til hensikt å avverge forsyningskriser er dømt til å

---

¹⁵ OPEC landene var politisk motivert til å stenge av oljeforsyningene i starten av 1970-årene som førte til den internasjonale oljekrisen i 1973.

mislykkes fordi, andre land sannsynligvis vil utnytte tiltakene og utnytte situasjonen som gratispassasjerer, og samtidig høste fordelene av lavere og stabile oljepriser.

Kina har tilstrekkelig nasjonale oljeressurser til å holde liv i det militære maskineriet i tilfellet en blokade av for eksempel Malacca-stredet, noe som både i lys av samtlige tilnærminger er et sentralt element ved energisikkerhet. For at hensikten med et strategisk reservelager skal oppnås, må tiltaket kobles opp mot en multilateral mekanisme som oppfordrer til samarbeid. Som et resultat av dette argumentet har Kina iverksatt en todeltsstrategi i tilnærmingen til internasjonalt institusjonalisert samarbeid ved å: (1) utvikle et tett arbeidsforhold til IEA, og (2) utvikle et regionalt samarbeid med stater i Asia (Constantin, 2005:36). Som vi husker fra kapittel 4.3 er APEC og ASEAN+3 illustrerende eksempler på dette.

8.2.1 Institusjonalisert samarbeid: regionalt og internasjonalt

Samarbeid oppstår når aktørene justerer sin egen oppførsel i samsvar med enten de faktiske eller de forventede preferansene til andre (Axelrod & Keohane:1986:226). Institusjonelt samarbeid defineres ved tilstedeværelsen av et rammeverk som gjennom normer og regler regulerer hvordan statene innad i samarbeidet skal samhandle i lys av sine egne individuelle målsetninger (Claes, 2001:4).

Den strategiske tilnærmingen vektlegger at bilateralt samarbeid er å foretrekke fremfor institusjonalisert multilateralt samarbeid fordi staten ikke får redusert handlingsrommet ovenfor andre stater på grunn av regelverket i regimer. Dette gjelder i særlig grad for stormakter. Bilateralt samarbeid karakteriseres ofte som *ad hoc* inspirert, fordi det mangler fastsatte regelverk som regulerer samhandlingen mellom partene. Realismen hevder dette er fordelaktig for den sterke parten i samarbeidet, fordi den svakere parten ikke kan søke støtte fra andre medlemmer i samarbeidet, eller gjennom regelverket til regimet (Kelly og Leland, 2007:100). Kinas bilaterale samarbeid til stater i Afrika kjennetegnes ofte av denne dynamikken. Eksempler fra blant annet Sudan, Nigeria og Angola viser at Kina foretrekker den bilaterale tilnærmingen til forsyningsikkerhet.

Denne oppgaven argumenterer for at det internasjonale oljemarkedet er en regimevariant, fordi det styres av relativt bestemte regler og forventninger. For at teorien om *markedets usynlige hånd* skal fungere må aktørene respektere og anerkjenne disse reglene. Markedet faller imidlertid ikke under noen form for institusjonalisert samarbeid, men kan støttes av andre sosiale institusjoner som oppfordrer til ærlighet og gjensidig tillit (Smelser

gjengitt i Kelly og Leland, 2007:101). I denne forbindelse har stater i Vesten organisert seg i IEA, en mekanisme som i følge liberalismen bidrar til at markedet blir mer gjennomslutlig og effektivt.

Kina deltar i en viss grad i det internasjonale oljemarkedet ved at landet må kjøpe mye olje fra markedet for å imøtekomme etterspørselen. På tross av dette opererer Beijing og NOCene utenfor markedsmekanismene for å tilfredsstille kravene til energisikkerhet. Som vi husker hevder de kinesiske myndighetene at oppkjøp av oljeandeler i utlandet skaper økt forsyningssikkerhet, fordi de sikrer seg fysisk kontroll over oljefeltene, og unngår derfor å gå til markedet for å kjøpe ressursene de trenger. De empiriske funnene fra Afrika, og Kaspiregionen er illustrerende for denne dynamikken. Oppkjøp av oljeandeler i Midtøsten er derimot ikke mulig, men ved hjelp av inngåelsen av langtidsforsyningskontrakter med land i regionen slipper Beijing og handle olje fra det internasjonale spotmarkedet. Den markedsbaserte tilnærmingen på sin side argumenterer for at aktørene må selge og kjøpe olje gjennom etablerte markedsmekanismer. Dette gir støtte til at internasjonale institusjoner er den beste metoden som kan øke et lands energisikkerhet. Kina på sin side underminerer i mange tilfeller markedsregimet. Dette gir støtte for hypotese 1, og viser at liberale argumenter i mange tilfeller faller for døve ører i Beijing. Energisikkerhet har blitt en viktig del av Kinas oppfattelse av nasjonal sikkerhet, og denne realiteten har skapt holdninger som vektlegger at markedet og internasjonale regimer ikke er i stand til å sikre stabile energiforsyninger på kort og lang sikt. Dette reflekteres i "gå ut" strategien og kjennetegner Beijings energisikkerhetsstrategier i samtlige regioner.

Institusjonelt samarbeid kan være knyttet opp mot markedet, fordi det forestilte samarbeidet er relatert til økonomisk samarbeid og frihandel. Denne typen samarbeid er ofte forankret i regionalt samarbeid, fordi stater som ligger geografisk nært hverandre ofte deler de samme problemene og interessene. (Kelly og Leland, 2007:103). I tillegg til det nasjonale og internasjonale nivået, får dermed energisikkerhet et regionalt nivå (McGrew et al, 1998: 70-73).

Det sammenfallende energikartet i Asia og landenes økende energikonsum er faktorer som taler for en regional dimensjon i samarbeidet mellom energiforbrukere og forsyningsland. I regi av en institusjonell multilateral tilnærming vil dette være organisert omkring gjensidige økonomiske og politiske interesser mellom statene (Drysdale, 2005: 5). SCO har i den siste tiden utviklet seg til å bli et dypere institusjonalisert samarbeid mellom medlemsstatene. Etter toppmøtet i Bishkek i 2006 har både medlemslandene og statene med observatørstatus argumentert for å ytterligere formalisere energisamarbeidet i organisasjonen.

Iran har enda ikke fått medlemsstatus, men mye tyder på at landet vil bli inkludert i det regionale samarbeidet innen kort tid. Organisasjonen vil da inkludere både energiekSPORTØRER og importavhengige land.

Kina har som jeg argumenterte i kapitel 5, hatt relativ stor suksess med å sikre seg tilgang til olje- og gassressursene i Kaspiregionen. Beijing har for eksempel opparbeidet seg store oljeandeler i Kasakstan og konstruert rørledninger mellom landene. Som vi husker fra kapittelet om infrastruktur og logistikk, mener lederskapet i Beijing at rørledninger og sikring av transportruter er et av de viktigste tiltakene for å øke energisikkerheten. Oljerørledninger begunstiger vanligvis bilateralt samarbeid, fordi det anses som fordelaktig å redusere antall transittland (Kelly og Leland, 2007:104). Årsaken er at det reduserer sannsynligheten for forstyrrelser fra en tredje part. Hvis det er et behov for flere transittland, vil multilateralt samarbeid være å foretrekke. Kina, Russland og Japan forhandler i dag om en felles infrastruktur som leverer olje og gass fra Russland. Signalene tyder på at partene har adoptert en institusjonell multilateral tilnærming for å få forhandlingene i mål (Christoffersen, 2005:55-56).

Den institusjonelle multilaterale tilnærmingen vil vise til at SCO-rammeverket er den mest sentrale faktoren som kan forklare Kinas energisikkerhetsstrategi i Kaspiregionen. Samtidig viser tilnærmingen til at SCO har bidratt til Kinas tilgang til oljen i regionen. Organisasjonen har enda ikke utviklet et felles rammeverk for energisamarbeid, men forumet har skapt en felles plattform for gjensidig avhengighet og en delt oppfattelse av viktige saksområder mellom aktørene, deriblant energivariabelen.

Stephen Blank (2006) hevder at dette kombinert med Russlands forsøk på å redusere kinesisk aktivitet i regionen, har ført til et veiskille i Kinas politikk ovenfor Kaspiregionen. *“Russia’s obstructionism has helped force Beijing to abandon its preference for unilateral action. China’s new willingness to explore joint deals with India as well as work through the SCO indicate that Chinese leaders now see multilateralism as perhaps the best way to outflank Russia in energy affairs”* (Blank, 2006). Økt institusjonalisering krever at Kina og Russland stopper konkurransen om ressursene og den geopolitiske rivaliseringen i regionen (ibid). *“It will not be until the political relations between Russia and China are tested that SCO will be baptized. Bilateral relations between China and Russia will to a large degree determine the future of SCO, at least until it has become powerful by its own that it can distance itself from regional power struggles”* (Swanstrøm, 2005:94). Om hvorvidt SCO noen gang vil kunne distansere seg fra nasjonale interesser er selvfølgelig et annet spørsmål. Liberal institusjonalisme vektlegger at internasjonale institusjoner oppnår en selvstendig rolle,

og at de ikke kun er redskaper for mektige stater. Kinas økende samarbeid i SCO faller innefor hypotese 3 som tilsier at institusjonelt samarbeid er den beste måten å håndtere problemer omkring energisikkerhet.

På tross av Kinas samhandling innefor SCO rammeverket, tyder de empiriske analysene fra forrige kapittel på at Kina foretrekker en “gjøre-det-alene” strategi for å øke energisikkerheten da de i økende hastighet har inngått bilaterale avtaler med oljeproduserende stater for å sikre fremtidige forsyninger. På en annen side er det vanskelig å avgjøre hvilken rolle SCO spiller for Kinas utenrikspolitikk ettersom institusjonene ikke har hatt noe direkte innflytelse over Kinas oppkjøp av oljeandeler i Kasakhstan. Kina har som jeg har vist betalt over markedspris for å sikre seg de kasakhstanske oljeandelene, og lite tyder på at hensyn til multilateralt samarbeid har hatt noe innflytelse på dette forholdet (Blank, 2006).

Samtidig kan Kinas skritt mot en mer institusjonalisert multilateral tilnærming reflektere en økende skepsis blant lederskapet i Beijing angående fordelene ved å forfølge en strategisk tilnærming til energisikkerhet. Det bilaterale engasjementet har vist seg å være dyrt, fordi det har tvunget de kinesiske aktørene å kjøpe eierandeler i oljefelt til over markedspris. Ofte har heller ikke avkastingen i form av olje og gass svart til forventningene (ibid). I tillegg til at SCO i økende grad har integrert energisikkerhet i organisasjonens kjerneområder, har Kina også sett til andre alternative plattformer for samarbeid. Ofte har utviklingen av Kinas institusjonelle integrering funnet sted på det regionale nivået.

Energiforholdet mellom Kina, Russland og Japan beveget seg i retning av et multilateralt samarbeid med hensyn til en rørledningskonstruksjon fra Russland som både leverte energi til Kina og Japan. Siden 2003 har atmosfæren skiftet til rivalisering, fordi både Kina og Japan promoterte alternative rørledningsprosjekter i lys av sine egne lands energistrategier og nasjonale preferanser. Kinas konkurranseatferd ble ytterligere forsterket av de kinesiske nasjonale oljeselskaperes “gå ut”-strategi (Christoffersen, 2005:55). Dette viser at energisikkerhet i Nordøst-Asia karakteriseres både av rivalisering, og pågående diskusjoner og forhandlinger om institusjonalisert energisamarbeid.

Ideen om et regionalt energiregime i Nordøst-Asia er ikke ny. Kina, Japan og Russland har alle tatt små skritt i retning av regionalt samarbeid og sett nødvendigheten av dempe nasjonale, motstridende interesser, og videre danne en nasjonal konsensus som nødvendig i veien mot en regional konsensus (Christoffersen, 2005:56). Dette kalles ofte for et to nivås forhandlingsspill. I 2002 annonserte japanske myndigheter ideen om å danne et

asiatisk energifelleskap innefor rammeverket av ASEAN+3¹⁶, og mye tydet på at prosessen for å danne et asiatisk regionalt regime var i gang. Regimet skulle baseres på normer, prinsipper og regler som til sammen ville skape regional energisikkerhet for alle statene i nordøst Asia. Så langt har det skjedd lite utover forhandlinger mellom partene, men ideen om et energifelleskap i nordøst Asia lever i beste velgående. Til sammenligning har Kinas energisamarbeid med APEC og ASEAN+3 hatt større framskritt i veien mot et regionalt institusjonalisert samarbeid, og underbygger hypotese 3.

I tabellen nedenfor kan vi se resultatene fra denne analysen. Afrika og Midtøsten plasseres under hypotese 1 og den strategiske tilnærmingen. Samtidig finnes det indikatorer på at Beijing ønsker å samarbeide med andre asiatiske stater innefor rammene av ASEAN og APEC for å forbedre forsyningssikkerheten fra Midtøsten. Kina har innsett at økt energisikkerhet ikke kan oppnås i konkurranse med andre stater om de samme ressursene. Det er imidlertid for tidlig om hvorvidt samarbeidet formaliseres i en institusjonell mekanisme. På grunn av Kinas samhandling med SCO for å forbedre energisikkerheten har jeg plassert Kinas energisikkerhetsstrategi i Kaspiregionen under hypotese 3 og den multilaterale tilnærmingen. Hypotese 2 og markedstilnærmingen var mer problematisk. Kina kjøper store deler av den importerte olje fra det internasjonale markedet, men Kina har i liten grad iverksatt markedsbaserte tiltak for å tilpasse seg markedsmekanismen. I situasjoner hvor Beijing faktisk har brukt slike tiltak, gjøres det på måter som bedre passer inn under den strategiske tilnærmingen.

---

¹⁶ ASEAN+3 er et forum som koordinerer samarbeid mellom ASEAN og de tre øst asiatiske statene Kina, Japan og Korea.

		Hypotese 1	Hypotese 2	Hypotese 3
		Strategisk tilnærming	Markedstilnærming	Institusjonell multilateral tilnærming
Tiltak	Økonomiske tiltak for å redusere sannsynlige forstyrrelser på forsyningssiden	1) Kontroll gjennom statseide oljeselskaper 2) Selvberging 3) Investering i internasjonal produksjon og infrastruktur	1) Kinesisk integrering i internasjonale marked: • Tilslutning til internasjonale regimer • Multilateralt samarbeid 2) Oppmuntring til internasjonale investeringer i Kinas petroleumssektor og transport infrastruktur 3) Promotere effektiviteten til internasjonale markeder	
	Politiske tiltak for å redusere sannsynlige forstyrrelser på forsyningssiden	Forsterke bilaterale politiske bånd til oljeprodusentene ved: <ul style="list-style-type: none"> • Bistand • Investeringer 		1) Institusjonalisering av multilateralt samarbeid i form av: <ul style="list-style-type: none"> • Mellomstatlige organisasjoner • Konvensjoner • Internasjonale regimer
	Resultat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Afrika ▪ Midtøsten 	_____	Kaspiregionen

9 Konklusjon

I dette kapittelet skal jeg komme med noe refleksjoner på hvilke måter funnene og resultatene i oppgaven er påvirket av de metodologiske og teoretiske valgene jeg har tatt. Jeg vil også oppsummere resultatene fra forrige kapittel, og kort kommentere om de ulike kinesiske strategiene har bidratt til økt energisikkerhet.

Problemstillingen i denne oppgaven var å forklare variasjoner i Kinas energisikkerhetsstrategi ovenfor Kaspiregionen, Afrika og Midtøsten.

Det teoretiske bakteppe for oppgaven var realisme, økonomisk liberalisme og liberal institusjonalisme. Disse perspektivene ble underordnet en strategisk-, en markedsbasert- og en institusjonell multilateral tilnærming til energisikkerhet. Målet var å undersøke hvordan disse tilnærmingene kunne forklare likheter og variasjoner i Kinas energisikkerhetsstrategier ovenfor regionene. Tilnærmingene var forskjellige langs ulike dimensjoner, og ved å skille disse ble det mulig å vise forventede tiltak som Kina kan iverksette for å oppnå økt energisikkerhet.

Energisikkerhet ble i denne oppgaven nøye knyttet opp mot forsyningssikkerhet av oljeressurser. Oljeforekomster var også en sentral faktor som definerte regionene og casestudiene. Definisjonen av energisikkerhet og formuleringen av forventede tiltak som stater kan forfølge, la grunnlaget for et fokus på Kinas energiaktiviteter i utlandet.

Resultater fra de empiriske observasjonene og analysen viser sterke signaler på at Kinas energisikkerhetspolitikk er farget av en strategisk tilnærming. Olje er i Kinas øyne en strategisk ressurs, og i mindre grad en markedsgode. Dette har, som jeg har vektlagt, teoretiske implikasjoner for hvordan Kina håndterer problemer og utfordringer knyttet til energisikkerhet. Dette bestemmer i stor grad hvilke tiltak Beijing vil iverksette for å øke energisikkerheten i tiden som ligger foran oss.

Med hensyn til casestudiene var den strategiske dimensjonen best rustet til å forklare Kinas strategi i Afrika og Midtøsten. Dette reflekteres i Kinas “gå ut”-strategi og de bilaterale båndene mellom Kina og oljeproduiserende land. Hypotese 1 hadde dermed størst forklaringskraft i de to regionene. I Midtøsten derimot er det indikasjoner som tyder på at Beijing ønsker å samarbeide med andre asiatiske stater for å forbedre forsyningssikkerheten fra regionen. Kina har i en viss grad tilpasset seg preferansene til landene i ASEAN og APEC, og innsett at økt energisikkerhet ikke kan oppnås i konkurranse med andre stater om de samme ressursene. Det er imidlertid for tidlig om hvorvidt samarbeidet ytterligere kommer til å formaliseres i en institusjonell mekanisme. Hypotese 1 kommer her sterkere ut

sammenlignet med hypotese 2, fordi oljeimporten fra Midtøsten i stor grad er et resultat av Kinas bilaterale samarbeid, og etableringen av langtidsforsyningskontrakter.

I Kaspiregionen viste resultatene et mer komplekst bilde. Også her hadde den strategiske forklaringsmodellen fundament, men den institusjonelle multilaterale tilnærmingen var sterkere rustet til å forklare Kinas økende samarbeid med SCO. I tillegg forklarte tilnærmingen betydningen av energivariabelen i organisasjonen og Kinas relative suksess i regionen. Målsetningen om et institusjonalisert energisamarbeid i SCO viser at institusjonen over tid kan få en selvstendig rolle. I så tilfelle er SCO mer en bare et redskap for mektige stater. I sum kommer hypotese 3 sterke ut i Kaspiregionen, sammenlignet med de to foregående hypotesene.

Det foreligger signaler på endring i Beijings definisjon av energisikkerhet, og at Kina i økende grad vurderer markedsbaserte tiltak som nyttige teoretiske verktøy for å oppnå økt energisikkerhet. Kina importerer store deler av oljeimporten fra det internasjonale markedet. Mange mener derfor at Kina burde liberalisere oljesektoren og tilpasse seg mekanismene til det internasjonale oljemarkedet. På sikt vil dette bidra til økt energisikkerhet.

Kina har som jeg har forklart en fot i den markedsbaserte tilnærmingen. Dette viser at Kina ikke vil legge “alle eggene i en kurv”, og utelukkende utforme strategier som er inspirert av den strategiske tilnærmingen til energisikkerhet. På tross av multilaterale initiativ fra Kina og andre stater for å øke det institusjonelle samarbeidet, er det for tidlig å vurdere om Kina vil foreta en kursendring, eller gå tilbake til sitt vante bilaterale spor. På lang sikt er det mye som tyder på at Kina faktisk vil bevege seg mer i retning av en markedsbasert tilnærming (Andrews-Speed et al, 2002:42-43). Jeg vil derfor oppsummere Kinas forhold til markedet som et Janusansikt; lederskapet i Beijing mener markedet er den største trusselen mot energisikkerhet, samtidig som de erkjenner at de i økende grad må operere innenfor rammene av markedet for å oppnå målsetningen om økt energisikkerhet. Om dette vil gi Beijing ønsket avkastning vil tiden vise. Markedstilnærmingen var derimot ikke i stand til å forklare Kinas strategier ovenfor Afrika, Midtøsten og Kaspiregionen.

I vestlige forskningsmiljøer er det imidlertid stor enighet om at en kursendring vil øke Kinas energisikkerhet på lang sikt. Kinas nåværende strategi gir i beste fall avkastning på kort sikt. I så måte har Kina hatt suksess med å sikre seg oljeforsyninger i utlandet, og dermed oppnådd økt energisikkerhet. Hvis Kina skal imøtekomme en markedsbasert tilnærming til energisikkerhet må Beijing iverksette energireformer og liberalisere energisektoren. Kina må da være systematisk når strategien skal implementeres, og ikke la tiltakene være situasjonsbetinget. Kina vil da bli integrert i internasjonale energimarkeder, og samtidig øke

forsyningssikkerheten til relativ lavere kostnader sammenlignet med den strategiske tilnærmingen (ibid).

Fremdeles ser det ut til at Winston Churchills sitat er en god, men forenklet beskrivelse på Kinas tolking av energisikkerhet: ” *Safety and certainty in oil lie in variety and variety alone*” (Gjengitt i Yergin, 2006:69).

Litteratur

- Andrews-Speed, Philip, Xuanli Liao og Dannreuther, Roland (2002). *The Strategic Implications of China's Energy Needs*, the International Institute for Strategic Studies. New York: Oxford University Press
- Andrews-Speed, Philp (2006). "China's energy and environmental policies and their implications for OPEC. *Centre for Energy, Petroleum and Mineral Law and Policy*, University of Dundee, CEPML Online Journal.
- ArabianBusiness (2007). *Iran, China seal protracted energy deal*. Tilgjengelig via <http://www.arabianbusiness.com>
- Axelrod, Robert og Robert Keohane (1986). "Achieving Cooperation under Anarchy: Strategies and Institutions", i Kenneth A. Oye (red.): *Cooperation under Anarchy*, Princeton, NJ: Princeton University Press
- Baylis, John og Smith, Steve (2001). *The globalization of World Politics- an Introduction to International Relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Bahat, Gawdat (2007). "China's Energy Policy: Strategic Implications", i *Middle East Economic Survey*, Vol. XLIX, No 3. Tilgjengelig via <http://mees.com/postedarticles/oped/v50n03-5OD01.htm>
- Beng, Phar Kim og Vic Y.W.Li (2005). "China's Energy Dependence on the Middle East: Boon or Bane for Asia Security?", i *The China and Eurasia Forum Quarterly*, Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program, Volume 3, No.3, 2005
- Bielecki, James (2002). "Energy Security. Is the Wolf at the Door?" i *The Quarterly Review of Economics and Finance* 42 (2002)
- Bishkek Declaration 16 August 2007. Tilgjengelig via: <http://www.swetsco.org/html/01753.html>
- Blank, Stephen (2005). "China, Kazakh Energy, and Russia: An Unlikely Menage a Trois" i *The China and Eurasia Forum Quarterly*, Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program, Volume 3, No.3, 2005
- Blank, Stephen (2006). *China makes policy shift, aiming to widen access to Central Asian energy*. Tilgjengelig via: <http://www.eurasianet.org>
- Bohi, Douglas R. og Michael A. Toman (1996). *The Economics of Energy Security*, Boston (MA): Kluwer Academic Publishers.
- Calabrese, John (2005). "Saudi Arabia and China Extend Ties Beyond Oil", i *China Brief*, Volume 5, Issue 20, The Jamestown Foundation.

- Christiansen, Julie (2007). *Amerikansk energisikkerhet-Energisårbarhet og forholdet til Russland som forsyningsland*. Oslo: Universitet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Hovedoppgave
- Christoffersen, Gaye (2005). "The Dilemmas of China's Energy Governance: Recentralization and Regional Cooperation", i *The China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 3, No.3 November 2003*, Central Asia-Cacassus Institute & Silk Road Studies Program.
- Claes, Dag Harald (2001). *The Politics of Oil-Producer Cooperation*, Boulder, Colorado: Westview Press.
- Constantin, Christian (2007). "Understanding China's Energy Security" i *World Political Science Review*, Volume 3, Issue 3: 1-30. Tilgjengelig via: <http://www.bepress.com/wpsr/vol3/iss3/art2>
- Constantin, Christian (2005). "China's Conception of Energy Security: Sources and International Impacts", Centre of International Relations (CIR). Working Paper, No. 43, mars 2005. Tilgjengelig via: <http://www.iir.ubc.ca/>
- Croissant, Michael P. og Aras, Bulent (2000). *Oil and the Geopolitics in the Caspian Sea Region*. London: Praeger
- Daojing, Zha (2005). "China's Energy Security and Its International Relations" i *The China and Eurasia Forum Quarterly, Central Asia- Cacassus Institute & Silk Road Studies Program, Energy and Security*, Volume 3, No.3: 39-54
- Daojing, Zha (2006): "China's Energy Security: Domestic and International Issues" i *Survival-, the International Institute for Strategis Studies, the ISS Quarterly*
- Dannreuther, Roland (2003). "Asian Security and China's Energy Needs", *International Relations of the Asia-Pacific*, Volume 3, 2003.
- Development Research Center of the State Council: <http://www.drc.gov.cn>
- Douglas, John Keefer, Matthew B. Nelson & Kevin Schwartz (2006). "Fueling the Dragons Flame: How China's Energy Demands Affect its Relationship in the Middle East". Presentert til *U.S-China Economic and Security Review Commision*, sept. 2006. Tilgjengelig via: <http://www.uscc.gov>
- Douglas, John Keefer, Matthew B. Nelson & Kevin Schwartz (2007). Rising in the Gulf: How China's Energy Demands Are Transforming the Middle East". *The Fletcher School Journal*, vår 2007.
- Downs, Erica (2006). "China" i *The Brookings Foreing Policy Studies-Energy Security Series, The Brookings Institution*, Desember, 2006.
- Downs, Erica (2000). "China's Quest for Energy Security". *RAND Corporation, Project Air Force*.

- Downs, Erica (2007). "The Fact and Fiction of Sino-African Energy Relations". *China Security*, Vol.3.No.3: 43-68. Tilgjengelig via: <http://www.brookings.edu>
- Drysdale, Peter (2005). "Asia Energy Forum: International Energy Security and Regional Cooperation in Asia". Presentasjon til Asia Energy Forum, November. 2005. Konferansepaper.
- <http://e24.no/olje/article2305239.ece>
- Energy Asia (2006). "China: Energy security as Issues and Opportunities for Relations with the US. Volume 13, Issue 7. Tilgjengelig via: <http://www.oildepletionprotocol.org>
- Eurasia Group (2006). "China's Overseas Investments in Oil and Gas Production" *Eurasia Group*, 16 oktober, New York.
- Fermann, Gunnar (2001). "Verktøy i studiet av utenrikspolitikk: begreper, distinksjoner, illustrasjoner", i Hovi, Jon og Raino Malnes (red.): *Normer og Makt- Innføring i internasjonal politikk*, Abstrakt forlag, Oslo
- Friedberg, Aaron L. (2007). "Going Out": *China's Pursuit of Natural Resources and Implications for the PRC's Grand Strategy*. Tilgjengelig via: <http://www.ou.edu/uschina/SASD2007readings/>
- Forum on china-Africa cooperation Beijing action plan 2007-2009* (2006-11-17). Tilgjengelig via den kinesiske ambassaden i Zimbawes hjemmesider: <http://www.chinaembassy.org.zw/eng/xwdt>
- George, Alexander L og Andrew Bennet (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. London: Cambridge University Press.
- Guang, Pan (2007). "SCO's Success in the Hinterland of Eurasia" i *The China and Eurasia Forum Quarterly, Central Asia- Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Energy and Security* (2007), Volume 5, No.4: 3-6.
- Gökay, Bulent (2000). *The Politics of Caspian Oil*. Basingstone: Palgrave
- Hellevik, Ottar (1999). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Herberg, Mikal E (2004) "Asia's Energy Insecurity: Cooperation or Conflict" i Ashley J. Tellis og Michael Wills (red.): *Strategic Asia (2005-2006): Confronting Terrorism in the Pursuit of Power?*
- Holden, Trond (2006). *Kinas oljediplomati*. Semesteroppgave i STV 4282: Internasjonal energipolitikk. Oslo: Universitetet i Oslo: Institutt for statsvitenskap.
- International Energy Agency (2002): *China's Worldwide Quest for Energy Security*, OECD\IEA. Tilgjengelig via <http://www.oecdchina.org/OECDpdf/china2000.pdf>

- Iseri, Emre (2006). "Geopolitics of Oil and Pipelines in the (Eurasian) Heartland" i Gökay, Bullent (red.): *The Politics of Oil-a Survey*, New York, Routledge.
- Jaffe, Amy Myers & Medlock, Kenneth B (2005). "China and North East Asia" s.267-278 i Kalicki, Jan H. og Goldwyn, David L. (red.): *Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy*, Washington D.C: Woodrow Wilson Center Press.
- Jaffe, Amy Myers & Steven W Lewis (2002). *Beijing's Oil Diplomacy*" i Survival 44 (1)
- Kalicki, Jan H og Goldwyn, David L (2005). "The Need to Integrate Energy and Foreign Policy" kapittel 1 i Kalicki, Jan H og Goldwyn, David (red.): *Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy*. Washington D.C: Woodrow Wilson Center Press.
- Kelly, Susan Fay & Sigve Reiertsen Leland (2007). *Oil Actually- Chinese and U.S. Energy Security Policies in the Caspian Region*. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Institutt for statsvitenskap: hovedoppgave.
- Keohane, Robert O. (1986). *Neorealism and its Critics*. New York: Colombia University Press.
- Keohane, Robert O. (1989): *International Institutions and State Power –Essay in international relations Theory*. Boulder: Westview Press.
- Koyama, Ken og Takaaki Koide (2004). *The report for the energy cooperation among ASEAN+3 countries for 2003-2004*. Tilgjengelig via: <http://eneken.ieej.or.jp/en/data/pdf/262.pdf>
- Lieberthal, Kenneth og Mikkal Herberg (2006). *NBR Analysis*, volume 17, number 1, April 2006
- Lai, Hongyi Harry (2007). "China's oil diplomacy: is it a global security threat?" s.519-540 i *Third World Quarterly*, Volume 28, number 3, April.
- Lei, Wu (2005). "China-Arab Cooperation: The Strategic Importance of Institutionalization" I *Middle East Economic Survey vol XLIX, No.3* <http://www.mees.com/postedarticles>
- Liao J.X (2006). *A Silk Road for Oil: sino-Kazakh Energy Diplomacy*", s.39-51 i *Brown Journal of World Affairs XII* (2).
- Liu, Xuecheng (2006). "China's Energy Security and Its Grand Strategy". *The Stanley Foundation- Policy Analysis Brief*.
- Marks, Stephen (2006). *China in Africa- the New Imperialism?* Tilgjengelig via: <http://www.pambazuka.org/en/category/features/32432>

- McGrew, Anthony & Christopher Brook (2000). *Asia-Pacific in the New World Order*, New York: Routledge.
- Mingst, Karen (2004). *Essentials of International Relations*. New York: W.W. Norton & Company.
- Noreng, Øystein (2006). *Crude Power- Politics and the Oil Market*. New York: Palgrave Macmillan.
- Pan, Esther (2007). "China, Africa and Oil". *Council on Foreign Relations*. Tilgjengelig via: <http://www.cfr.org>
- Pant, Harsh V. (2006). *Saudi Arabia Looks East: Woos China and India. Power and Interest News Report*. Tilgjengelig via: <http://www.pinr.com/report.php>
- Ryan, John (2005). "APEC's Regional Approach to Energy Security", Kapittel 12 i Kalicki, Jan H. & David L. Goldwyn (red.): *Energy and Security-Toward a New Foreign Policy Strategy*, Washington: Woodrow Wilson Center Press,
- Spatharou, Angeliki (2001). "Geopolitics of Caspian Oil" i Gökay Bulent (red.): *The Politics of Caspian Oil*, New York: Palgrave.
- Snildal, Knut (2000). *Petroleum in the South China Sea- Chinese National Interests*. Oslo: Universitet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Hovedoppgave.
- Soares de Oliveira, Ricardo (2006). "Kinas oljesafari" i *Oljespill-Jakten på Afrikas Svarte Gull. Fellesrådets Afrikaårbok 2007*. Oslo: Solidaritet Forlag.
- Summary record of the second ASEAN+3 ministers on energy meeting (AMEM+3 meeting), 13 juli (2005). Tilgjengelig via: <http://www.eppo.go.th/inter/asean/AMEM23/AMEM+3-report-E.html>
- Summary record of the third ASEAN+3 Ministers on Energy Meeting (AMEM+3), 27 July (2006). Tilgjengelig via: <http://www.aseansec.org/18584.htm>
- Swanstrøm, Niklas (2005). "An Asian Oil and Gas Union: Prospects and Problems", s.81-99 i *The China and Eurasia Forum Quarterly*, Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program, Volume 3, No.3.
- US-China Economic and Security Commission, Report to the US Congress (2006) Tilgjengelig via: <http://www.uscc.gov/>
- US-China Economic and Security Commission, Report to the US congress (2007) Tilgjengelig via: <http://www.uscc.gov/>
- Yabuki, Susumu (1995). *China's Political Economy- the Giant Awakes*, Boulder: Westview Press.
- Yergin, Daniel (2006). "Ensuring energy Security- Old Questions, New Answers", s.69-82 i *Foreign Affairs*, March/April 2006.

Yin, Robert K (2003). *Case study research – Design and Methods*. California: Sage.

Waltz, Kenneth N (1986). “Anarchic Orders and Balances of Power”, i Robert O. Keohane (red.): *Neorealism and its Critics*, New York: Columbia University Press.

Zweig, David og Bi Jianhai (2005). “China’s Global Hunt for Energy”. *Foreign Affairs, Council of Foreign Relations*. September/oktober.